

**Jnu'u Iya Jesús xe ni da'a
Lucas**

El Evangelio según San Lucas

Mixteco de San Juan Teita

LigaBíblica[®]
INTERNACIONAL

Primera edición
San Lucas
Mixteco de San Juan Teita
xtj

©2024 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Versión electrónica ©Wycliffe Bible Translators, Inc. 2024
www.scriptureearth.org

Licencia Creative Commons (Reconocimiento-
NoComercial-SinObraDerivada 4.0 Unported)

- Compartir — Usted es libre de copiar, distribuir y comunicar, públicamente la obra.
- Reconocimiento — Debe reconocer los créditos de la obra.
- No comercial — No puede utilizar esta obra para fines comerciales.
- Sin obras derivadas — No se puede alterar, transformar o generar una obra derivada.

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.es>

Jnu'u Iya Jesús xe ni da'a

Lucas

Naku tenda'a Lucas tutu xa'a nu Teófilo

1 Kue'e ñaxivi ni ka kuu ini i xe ki chojnuni i nava'a xe ni kuu nitu'u ñuu nundeku da, ² diukan nava'a xe ni ka ndakani, tee ka dakua'a jnu'u Iya Jesús, xe ni ka ini inuu te taka xe ni kuu. ³ Divi ku dani jna'a da, kuu xe ni nduku jnu'u va'a da taka, nandede ni kuu nde kivi ki'na ga, ni chojnuni da tavi jna'a vii nandede ni kuu, kua'a xe maa ni, Teófilo, xe kuu ni in tee va'a deen, ⁴ kuu kiku'un ini ni xe taka jnu'u kuu ichi ndaa ichi kuiti, diukan nava'a ni ka kachi jnu'u tee ni ka dane'e nu ni.

Lucas ndakani te nandede ni kuu orre kaku Jua Bautista

⁵ Tiempu ni xu kuñe'nu Herodes taka región Judea, ni iyo in tee ni xu kuu dutu xe ni xu nani te Zacarías, te ni xi'i te in grupo dutu ni xu nani Abías, te Elisabet ni xu nani ñadi'i Zacarías, te xajnu'u in tee ni xu nani Aarón, ni xu kuu ña, in tee ni xu kuu dutu nde ki'na deen ga.

⁶ Ñaxivi va'a ni xu kuu Zacarías ii ñadi'i te, te nduu te ni ka da'a xe'va'a, chi ni ka ñendetu te taka ley Iya Nyosi, diukan nava'a ni ka'an maa ya. ⁷ Ko ñatuu ni iyo de'e te ii ña, chi Elisabet ni xu kuu ña in ñadi'i xe ña ni kuu koo de'e ña, te dani jna'a nduu te vekaxii deen.

⁸ Te ni xejna'a kivi xe ki dajniñu Zacarías ii taka ga dutu ka dajniñu ka'nu ii te, xe ki kunu kuechi te nu Iyanyosi. ⁹ Taka dutu ni xu ka kaji te, tee kivi chu'un dujia, te ni ka kaji te Zacarías xe kivi te ini ve'e ka'nu Iya Nyosi, kua'a xe chu'un te dujia, xe kunuu taka ga ñaxivi ñuu. ¹⁰ Te nini kayu dujia ini ve'e ka'nu Iya Nyosi, nuke'e ka xi'i kue'e deen ñaxivi ñuu ka ndaka'an i Iya Nyosi.

¹¹ Te orre ndeku Zacarías ini ve'e ka'nu Iya Nyosi, te danaa ni ga ni kendita in ángel Iya Nyosi lado nda'a kua'a nu naa, nu kayu dujia. ¹² Orre ni ini Zacarías ángel xukan, ni naa gani ini te, te uni ni xu'u deen te.

¹³Te iña'a ángel Iya Nyosi nu Zacarías:

—Zacarías, ma xu'u ni, chi ni tekú do'lo Iya Nyosi taka jnu'u xe ni xu ndaka'an ni nu ya, te ka'an ya xe koo in de'e xii ñadi'i ni Elisabet, te danani ni i Jua. ¹⁴Te orre na kaku i, ki kuvete deen ni, te dani jna'a kue'e deen ga ñaxivi ki kudii ini i, na xejna'a kivi kaku i, ¹⁵chi maa Iyanyosi da'a xe kukuu i in tee kanuu deen nu maa ya. Ma kuu ko'lo i vinu di inga ndute xe da'a xe nda ini i, te kivi maa Espíritu Iya Nyosi ini anu i, kuedi xe ñu'u ga i chii nana i. ¹⁶Divi i kana iin nu kue'e deen ñaxivi israelita, xe na ki dandoo i xe u'u ka da'a i, te na ki kuendetu i nu Iyanyosi, maa i da'a xe ki ndiko kuiñi ñaxivi ki ndanduku i Iya Nyosi. ¹⁷Jua kodo nuu nu Iya tejnuni nu o, te diukan nava'a ni xu chindee Espíritu Iya Nyosi in tee ni xu nani Elías, diukan ni jna'a chindee ya Jua, xe da'a te xe ki kunukoo va'a in tee kuu tata ii de'e te, te da'a te xe ñaxivi xe ka da'a i xe u'u, ki ndakuini i xe u'u ka da'a i te ki chindikun i Iya Nyosi, nava'a ka da'a ñaxivi xe ka ñendetu i ichi ndaa. Dani jna'a datu'va te ñaxivi israelita kua'a xe ki kueta'vi i Iya tejnuni nu o orre xe kii ya.

¹⁸Te ni nduku jnu'u Zacarías nu ángel Iyanyosi:

—¿Kuiti ndaa ni? ¿Nandede kuini da nuxe xejna'a jnu'u ka'an ni, di ña'a a? ¡Chi maa da kuu in tee ñe'nu deen, te dani jna'a ñadi'i da, chi vetaya deen ña!

¹⁹Te iña'a ángel Iya Nyosi nu te:

—Maa da nani Gabriel, xe inu kuechi da nundeku Iya Nyosi mudu in tajnu ya. Te ni tenda'a ña ya xe na kachi jnu'u da jnu'u va'a xa'a. ²⁰Ko ndogani xe ñatuu ñejnu'u ni jnu'u ka'an da, kee tachi xu'u ni, te ma kuu ga ka'an ni, nde na xejna'a xe na kundijia na kundaa jnu'u ka'an da, chi maa Iyanyosi dakikuu ya, daa te kuu nana tachi xu'u ni unga.

²¹Nini xe ndeku Zacarías ini ve'e ka'nu Iya Nyosi, kue'e deen ñaxivi ñuu ka xi'i i nuke'e, te kai ndetu i na orre ndee te, te ka ikan jnu'u jna'a i na jnu'u kuu xe ni kuna'a deen xinee te, te ña xoo te ndee daani. ²²Ko orre ni ndee te, ña ni kuu ga kana tachi xu'u te xe ka'an te. Divi ku ni ka tuu ini ñaxivi xe iyo in xe ni dakoto ña ini ve'e ka'nu Iya Nyosi, te maani seña ga ni ni xu da'a te ii nda'a te, kua'a xe na ki kiku'un ini ñaxivi xe ni ndo'lo te.

²³Kuu xe ni inu kivi xe ni inu kuechi te ini ve'e ka'nu Iya Nyosi, xuka te kuanu'u te ve'e te. ²⁴Nu xeku ga tiempu,

xuka te ni ini jnuni ñadi'i te Elisabet xe ñu'u de'e ña, divi ku u'un xoo ni xi'i ña ve'e, te ñatuu ni xu inu kute ga ña, chi dia'a ni xu ka'an ña: ²⁵«Vijna ini da xe deen kunda'vi ini ña Iyanyosi xe chindee ña ya xe ñu'u de'e da, te diukan ma kukanuu ga da, chi ma ki ka'an ga ñaxivi jnu'u da.»

In ángel Iya Nyosi ka'an i xe kaku Iya Jesús

²⁶Xe ni kuu iñu xoo xe ñu'u de'e Elisabet, xuka te ni tenda'a Iya Nyosi divi ni ángel nani Gabriel xe ni ñe'e i in ñuu nani Nazaret, in ñuu región Galilea, ²⁷nu iyo in duchi di'i nani Liya, in duchi xe ta ña'a ga kava tuu i ii in texii, ko xe ama ni kundaa xe jnanda'a i ii in tee nani Chee, in tee ni xu kuu xajnu'u David, te David ni xu kuu te in tee kuñe'nu deen nde ki'na deen ga. ²⁸Ni kivi ángel nundeku Liya, te iña'a i:

—¡Te'i lo! ¡Tenda'a Iya Nyosi in data'vi kuu nu lo, chi kudii deen ini ya nu lo, te maa ya ndeku ii lo!

²⁹Kuenda ni naa gani ini Liya xe dia'a ni ka'an ángel Iya Nyosi, te ñatuu ni ini i na jnu'u kuini ka'an jnu'u xukan.

³⁰Xuka te iña'a ángel:

—Liya, ma xu'u lo, chi kudii deen ini Iya Nyosi nu lo. ³¹Ku'un in de'e lo, te duchi xii kukuu i, te orre na kaku i danani lo i Jesús. ³²Te kukuu i in tee kanuu deen, te kunani i: De'e Iya Nyosi kuñe'nu. Te xee in kivi xe Iyanyosi da'a ya xe de'e lo, Iya Jesús, tejnuni ya nava'a ni xu tejnuni David, in tee ni xu kuu xajnu'u ya. ³³Te tejnuni ya nu ñaxivi israelita ni kani ni ika, te ma kivi ma ñuu dandoo ya xe tejnuni ya.

³⁴Te ni nduku jnu'u Liya nu ángel Iyanyosi:

—¿Ko nandede kukuu xe ku'un de'e da? ¡Te ta ña'a ga kava tuu da ii in texii!

³⁵Xuka te iña'a ángel Iyanyosi:

—Dia'a kukuu, maa Espíritu Iya Nyosi kiji nundeku lo, te Iyanyosi, Iya iyo ndee, kundeku ya ii lo mudu in kuenda'vi. Divi ku duchi lu'li dakaku lo in duchi ii deen kukuu i, te kunani i De'e Iya Nyosi. ³⁶Dani jna'a, ¡Elisabet ña'a kuu jna'a lo, ñu'u de'e ña, kuedi xe vexii ña! Ñaxivi ñuu ni xu ka ka'an i xe ma kuu koo de'e ña, ko ¡xe ama ni kuu iñu xoo xe ñu'u de'e ña!

³⁷ Chi ñatuu iyo ni xe in jniñu xe ma kuu da'a Iya Nyosi, chi jkuu da'a ya taka nava'a kuu ini maa ya!

³⁸ Xuka te iña'a Liya:

—Maa da kuu in duchi inu kuechi nu Iyanyosi, te nda'a maa ya kuu da, te na da'a ña ya nava'a kuu ini maa ya, diukan nava'a ni ka'an ni.

Xuka te kuanu'u ángel Iya Nyosi.

Kuakoto Liya Elisabet

³⁹ Ñatuu ni xa'a kue'e tiempu, te ni nduku ndee Liya ni ñekoto i Elisabet, te ni xu iyo ña in ñuu nundeku in xuku xinda'a Judea. ⁴⁰ Te orre ni xee i nu iyo Zacarías, ni kivi i ini ve'e te, te ni ka'an i data'vi kuu nu ñadi'i te Elisabet. ⁴¹ Te orre ni teku do'o Elisabet jnu'u data'vi kuu xe ni ka'an Liya, ni'i ni kanda duchi lu'li ñunee chii ña, xe uni ni kandava i, te ni chitu Espiritu Iya Nyosi ini anu ña. ⁴² Xuka te ni kana ko'o ña, te ni ka'an ña:

—jVa'a deen ga kuini Iya Nyosi nu maa lo, madiga nu taka ga ñadi'i, chi maa ya ito nda'vi ito kee ña ya, te dani jna'a koto nda'vi koto kee ya duchi lu'li ñu'u chii lo! ⁴³ Ko ¿naxondo kuu li xe vekikoto ña nana Iya tejnuni nu li a? ⁴⁴ Orre ni teku do'o li jnu'u data'vi kuu xe ni ka'an lo, juni ni kandava de'e li kuedi ñunee i chii li, chi ni kudii deen ini i! ⁴⁵ jVa'a deen kee lo, chi ni ñejnu'u lo jnu'u xe ni ka'an ángel Iya Nyosi nu lo, chi xee in kivi xe dakikuu ya taka jnu'u ni ka'an ya nu lo!

⁴⁶ Xuka te ni ka'an Liya:

«Ni ini ni anu da, jndachiñu'u da Iyanyosi!

⁴⁷ jKudii deen ini anu da nu Iyanyosi, chi maa ya kuu Iya dakaku ña,

⁴⁸ chi kunda'vi ini ña ya,

kuedi xe kuu da in duchi kunda'vi xe ñadi duchi kanuu kuu da,

chi maa da kuu in duchi di'i xe kuenda inu kuechi ni da nu ya!

Ko vijna ki tena'a taka ñaxivi ki danani ña i:

Duchi xe Iyanyosi va'a deen ni kuu ini ya nu i,

⁴⁹ chi kue'e deen xe va'a ni da'a ña maa Iya Nyosi chi iyo ndee deen ya,

te divi maa ya kuu in divi ii deen.

⁵⁰Ni kani ni ika ni kunda'vi ini Iya Nyosi taka ñaxivi
xe kai nda'a xiñu'u i nu ya.

⁵¹Kue'e deen xe va'a ni da'a Iya Nyosi chi iyo ndee ya,
te ni da'a ya xe ni ka ite nuu taka ñaxivi
xe ka ndakuejnu'u i maa i,

xe ka ñeni ini i xe ñaxivi kanuu deen ka ndakuu i.

⁵²Ni tande'e ya taka tee kuñe'nu xe ka ndakuejnu'u
deen te maa te,

te ni ndune'e ya taka ñaxivi ñatuu ka ndakuejnu'u i maa i,
kua'a xe ki kukuu i ñaxivi kanuu.

⁵³Te ñaxivi ka kunda'vi xe ka kokon i,
ni iña'a maa ya taka xe ka ndandi'i i,
ko ni dakunu ya ñaxivi kuika deen,
te ñatuu ni iña'a ya xe ka ndandi'i i.

⁵⁴Ni chindee ya ñaxivi israelita, xe ka inu kuechi i nu ya,
te ñatuu naa ini ya xe kunda'vi ini ña ya,

⁵⁵diukan nava'a ni ka'an ya nu tee ni xu nani Abraham
in tee ni iyo nde ki'na ga,
te dani jna'a ni ka'an ya nu taka ga jna'a te,
ni kani ni ika nu kua'an ga o,
xe dakikuu ya taka jnu'u ya.»

⁵⁶Ni kendoo Liya ve'e Elisabet te nde ni chitu uni
xoo xe ni iyo i ii ña, xuka te kuanu'u i ve'e i.

Kaku Jua Bautista

⁵⁷Te ni xejna'a kivi xe ni kaku de'e Elisabet, te ni kaku in
duchi xii. ⁵⁸Taka ñaxivi ka iyo xajni ii ña, taka jna'a ña ii xii ña,
kuu xe ni ka ni'i jnu'u i xe ni kaku de'e ña, ni ka ñekoto i ña,
te ni ka kuvete deen i xe ni kunda'vi ini ña Iyanyosi.

⁵⁹Te nu una kivi xe ni kaku duchi lu'li un, ni ka ndanijna'a
ñaxivi xukan ve'e Zacarías, maa kivi xe ka'nde te in ta'vi ñii
xiki kuñu de'e te (xe mudu kivi jnuni i). Te ni ka kuu ini
ñaxivi xe na kunani i Zacarías, diukan nava'a nani tata i.

⁶⁰Ko ña ni xe'e Elisabet jnu'u te ni ka'an ña:

—Ma kuu, chi Jua kunani i.

⁶¹Te ka iña'a ñaxivi nu ña:

—¿Naku kuu ini ni xe kunani i Jua te ñatuu
in jna'a ni nani diukan?

⁶²Ko ñatuu ka kuu inuu ini i, xuka te ni ka ikan jnu'u i nu Zacarías ii maani maa seña, nandede kuu ini te xe kunani de'e te. ⁶³Xuka te ni ikan te in xujnu kunu, te ni chojnuni te: “Jua kunani i.”

Te kuenda ni ka naa gani ini taka ñaxivi xe diukan ni chojnuni te. ⁶⁴Orre xukan te danaa ni ga te ni nana tachi xu'u te, te ni tena'a te ndachiñu'u te Iya Nyosi. ⁶⁵Ko orre ni tena'a te ka'an te unga, ñaxivi ka xi'i xukan ni ka xu'u deen i, te ni ka ndakani i nava'a ni kuu, nu kue'e ga ñaxivi ka iyo nitu'u región Judea. ⁶⁶Te taka ga ñaxivi xe ni ka tekudo'o i jnu'u xa'a, ka nduku jnu'u jna'a i: «¿Na tee kukuu duchi lu'li xa'a, orre xe na kue'nu ga i? ¡Vetuni kukuu i in tee kanuu deen!» Chi ni ka tuu ini i xe maa Iyanyosi chindee chituu duchi lu'li xukan.

Ndakani Zacarías jnu'u ni ka'an Iya Nyosi nu te

⁶⁷Xuka te Espíritu Iyanyosi ni chitu ini anu Zacarías, tee kuu tata duchi lu'li un, te ni da'a ya xe ni ndakani te jnu'u ni ka'an ya nu te:

⁶⁸«¡Ndachiñu'u o Iya Nyosi, Iya tejnuni nu ñaxivi israelita! Chi veji ya xe chindee ya ñuu ya kua'a xe ki kaku anu i.

⁶⁹Chi ni tenda'a ya, Iya iyo ndee xe dakaku ña ya, te xajnu'u David kuu ya, in tee ni iyo nde ki'na deen ga xe ni xu inu kuechi te nu Iyanyosi.

⁷⁰Chi dia'a ni ka'an ya xe dakikuu ya jnu'u ya, xe ni xu ndakani tee nde ki'na ga xe ni xu ka'an ya nu te.

⁷¹Maa ya dakaku ña nu ñaxivi xe kuini u'u i nu o y nu taka ñaxivi xe ka kiti'ni i nu o.

⁷²Te ni ka'an Iya Nyosi xe kunda'vi ini ya nu jna'a o xe ni xu iyo i nde ki'na deen ga, te xe ma naa ini ya xe dakikuu ya taka jnu'u ii deen xe va'a xe ni ka'an ya xe kukuu ñaxivi israelita.

⁷³Diukan nava'a ni ka'an maa Iyanyosi nu Abraham xe ndekua'i xe dakikuu ya,

⁷⁴xe dakaku ña ya orre xe ka kuu ini u'u ña ñaxivi, kua'a xe ma xu'u o orre xe kunu kuechi o nu Iyanyosi.

⁷⁵Te na kaka ndaa o ichi ya taka kuiya xe kuteku o, na ki da'a o xe va'a.

⁷⁶Ko maa lo Juanchi, de'e li kuu lo,
 te dani jna'a kunani lo in tee kuu ndakani
 jnu'u maa Iyanyosi,
 chi maa ya tejnuni nu taka cho.
 Chi maa lo kodo nuu nu ya kua'a xe datu'va lo ichi kii ya.
⁷⁷Maa lo kana iin nu ñaxivi ñuu ya, xe na ki ndakani ini i,
 te maa ya dakanu ini taka xika kuechi i,
 te maa ya dakaku ña.
⁷⁸Chi deen kunda'vi ini ña ya, xe nde andivi ni tenda'a ya
 Iya dakaku ña,
 mudu nanu kuu xe ni inu nikandii te ni tena'a o in kivi xee.
⁷⁹Maa ya kujnuu nu taka ñaxivi xe ñatuu ka ini i ichi ya,
 xe nanu kuu xe ka xi'i i nuu nee, xe ka xu'u i xe ki kuu i,
 chi maa ya dikanu ichi ña kua'a xe kaka ndaa o
 ichi ya, te kunukoo va'a o.»

⁸⁰Diukan nava'a vekue'nu ga Jua daa vekutexii ga
 anu i, chi chindee ga ña Espíritu Iya Nyosi. Te ni iyo i
 xuku nde ni xejna'a kivi xe ni tenda'a ña Iyanyosi xe
 na ki dane'e i jnu'u ya nu ñaxivi israelita.

Kaku Iya Jesús

2 Tiempu xukan, ni iyo in tee kuñe'nu xe ni xu nani te
 Augusto César, te ni xu kuñe'nu te taka ñuu xinda'a
 Roma. Te ni ta'vi jniñu te nu tee iyo jniñu xe na ki da'a te
 in lista taka nombre ñaxivi xe ka iyo i nitu'u ñuu xinda'a
 Roma. ²Xa'a kuu lista ki'na ga xe ni ka da'a te orre ni xu kuu
 Cirenio gobernador taka región Siria. ³Te taka ñaxivi kua'an
 koyo i ñuu ñani jna'a i, kua'a xe ki kodo jnuni i nu lista.

⁴Divi ku, in tee xe ni xu nani te Chee ni ndee te ñuu
 Nazaret, in ñuu región Galilea, te kuanu'u te ñuu ñani jna'a
 te, in ñuu nani Belén xe ndeku región Judea, nu ni kaku
 tee kuñe'nu David, chi xajnu'u David kuu Chee, ⁵kua'a
 xe ki kodo jnuni te ii ñadi'i te Liya nu lista, kuedi xe ta
 ña'a ga ki jnanda'a te, ko xe ama ñu'u de'e ña.

⁶Te nini kai ndeku te ñuu Belén, te ni xejna'a kivi xe
 kaku de'e Liya. ⁷Te xukan ni kaku de'e ña duchi ki'na ga,
 te ni ndajñuu tuu ña ña ii da'ma, te ni xeki tuu ña ña ini

jnundoo nu kee xe ka xee kiti tata, chi ñatuu ga nune ve'e nu ka kendoo ñaxivi kua'a xe ki kendoo te.

Ángel Iya Nyosi y tee ka nenuu lanchi

⁸Te nu kuenda ñuu kivi xukan, xajni ñuu Belén ka xi'i xeku tee ka nenuu lanchi te. ⁹Danaa ni ga, te ni kendita in ángel Iya Nyosi, te ni da'a Iya Nyosi xe mudu ni xendute, te ni jnuu nda'a nitu'u nu ka xi'i te, te ni ka xu'u deen te.

¹⁰Te iña'a maa ángel Iyanyosi: «¡Ma ki xu'u ni, chi ndakani da in jnu'u va'a nu ni, in jnu'u xe kukuu taka nyaa ñaxivi, xe orre na ki kuini i ki kuvete deen i, ki kudii deen ini i! ¹¹Vijna, ini ñuu Belén, xe kuu ñuu tee kuñe'nu xe ni xu nani te David, ni kaku in duchi lu'li, Iya xe ni tenda'a Iya Nyosi, Iya tejnuni xe dakaku ya ñuu ñaxivi. ¹²Te dia'a kuu mudu in seña xe ki ndani'i ni duchi lu'li ka'an da: Jñuu tuu ya in da'ma te katuu ya ini jnundoo nu kee xe ka xee kiti tata.»

¹³Divi ni orre xukan, te danaa ni ga te ni ka kendita kue'e ga ángel Iya Nyosi nundeku ángel ka'an xa'a, xe ka ndakueta'vi i nu Iyanyosi te ka ka'an i:

¹⁴«¡Na ndachiñu'u taka o Iya Nyosi kuñe'nu,
xe ndeku ya nde andivi!

¡Te nitu'u ñuu ñaxivi xa'a, ki kunukoo va'a ñaxivi
xondo koto nda'vi maa Iyanyosi!»

¹⁵Orre xe taka ángel Iya Nyosi kuandaa koyo i andivi, ka ndajnu'u ndijna'a maa tee ka nenuu lanchi:

—Ki'i koyo o ñuu Belén, ki koto o duchi lu'li ni kaku un, diukan nava'a ni kachi jnu'u Iya Nyosi nu o.

¹⁶Xuka te ni ka nduku ndee te kua'an koyo te, kuu ni ka xee koyo te ni ka ndani'i te Liya y Chee y duchi lu'li xukan xe katuu i ini jnundoo nu kee xe ka xee kiti tata.

¹⁷Kuu xe ni ka ini te duchi lu'li un, xuka te ni ka ndakani te nu Liya, nu Chee, ii nu taka ga ñaxivi, taka jnu'u ni ka'an ángel Iya Nyosi xe kukuu duchi lu'li un. ¹⁸Te taka ñaxivi xe ni ka tekú do'o i jnu'u xa'a, ni ka naa gani ini i, xe dia'a ka ndakani te. ¹⁹Ko Liya ni xu ñu ini ini anu ña, ñatuu da'vi maa ini ña in xe kuu chi na'a ndava ña, te ñeni ini ña.

²⁰ Xuka te maa tee ka nenuu lanchi kuanu'u koyo te, te ni ka ndakueta'vi te nu Iyanyosi, ka ndachiñu'u te ya, chi ni ka tekú do'ó te, te ni ka ini inuu te xe ndaa taka jnu'u ni ka'an ángel Iya Nyosi.

²¹ Nu una kivi xe ni kaku duchi lu'li un, te ni ka xe'nde i in ta'vi ñii xiki kuñu i, te ni ka danani ña i Jesús, diukan nava'a ni ka'an ángel Iya Nyosi nu Liya nde ki'na ga, na ta ña'a ga ku'un de'e ña.

Liya y Chee ka ndakuña'a te Iya Jesús nda'a Iyanyosi

²² Te ni xejna'a kivi xe Liya y Chee ki dakikuu te in ley xe ni chojnuni Sesi nde ki'na deen ga, xe ka'an nandede da'a in ñadi'i orre kaku de'e ña, kua'a xe koo ndoo ña nu Iya Nyosi. Dani jna'a, kua'an koyo te ve'e ka'nu Iya Nyosi xe ndeku ini ñuu Jerusalén, kua'a xe ki ndakuña'a te de'e te nda'a Iya Nyosi, chi duchi ki'na ñu'u ga kuu i. ²³ Chi dia'a ka'an nu ley Iyanyosi: «Taka duchi ki'na ga xe kuu i duchi xii kukuu i kuenda Iya Nyosi.»

²⁴ Xuka te ni ka ñe'e koyo te ve'e ka'nu Iya Nyosi, kua'a xe ki ndadoko te nu ya nava'a ka'an nu ley ya: uu data di uu kukurruu.

²⁵ Tiempu xukan ni iyo in tee ñuu Jerusalén xe ni xu nani te Simeón, in tee va'a deen, xe dani jna'a ni xu ndachiñu'u te Iyanyosi ni ini ni anu te. Ndetu te kivi xe ka'an ya xe nda'vi ñaxivi israelita, te maa Espíritu Iya Nyosi ndeku ini anu te.

²⁶ Maa Espíritu Iyanyosi ni ñajnu'u nu te xe ma kuu ni te, chi kuini te Cristu, Iya tejnuni nu o, xe ni tenda'a Iya Nyosi xe na dakaku ya ñuu ñaxivi. ²⁷ Te ni daka'an ini ña Espíritu Iya Nyosi ini anu Simeón xe na ki'i te ve'e ka'nu Iya Nyosi. Te orre xe ni ka ñe'e koyo Chee y Liya ve'e ka'nu Iya Nyosi ii de'e te duchi nani Jesús, kua'a xe ki dakikuu te ley, ²⁸ ni kanundee Simeón duchi lu'li xukan, te ni ndachiñu'u te Iya Nyosi, te ni ka'an te:

²⁹ «Iyanyosi da, maa ni kuu Iya tejnuni, te maa da kuu in tee inu kuechi nu ni.

Vijna ni dakikuu ni jnu'u ni ka'an ni, te iyo tu'va da xe kuu da, chi kundeku nani ini anu da,

³⁰ chi vijna ni ini inuu da Iya xe ni tenda'a ni xe dakaku ya ñuu ñaxivi,

³¹ xe ni datu'va ni xe ki kuini ña taka ñuu ka iyo nitu'u ñuu ñaxivi.

³² Te maa ya kukuu mudu in ñu'u xe kujnuu ya nitu'u ñuu ñaxivi xe ñadi israelita ka ndakuu i,

te da'a ya xe ki kunda'a xiñu'u i nu ñaxivi ñuu Israel.»

³³Te tata y nana Iya Jesús ni ka naa gani ini te, xe ni ka tekú do'o te taka jnu'u xukan xe ni ka'an Simeón xe kukuú duchi lu'li un.

³⁴Daa te Simeón ni ndaka'an te nu Iyanyosi xe na chindee ya Chee y Liya, te iña'a te nu Liya:

—Maa Iyanyosi ni kaji duchi lu'li xa'a, te kue'e ñaxivi israelita ki kuejnu'u i jnu'u ya, ko kue'e ga ñaxivi ma ki kuejnu'u i. Te kuedi xe na ki tuu ini ñaxivi xe maa Iyanyosi ni tenda'a ña, ko ki dakediko ña i. ³⁵Ko kuini o nandede ka ñeni ini ñaxivi, nuxe ka ñejnu'u i jnu'u ya, di ñatuu. Ko kuini deen ni jnundo'o nde anu ni ku u'u, nanu ndo'o in ñaxivi xe ni ka dakivi i xuchi anu i.

³⁶Xukan ni xu ndeku in ña'a ni xu nani Ana, in ña'a ni xu ndakani taka jnu'u ni xu ka'an Iya Nyosi nu ña. Te tata ña ni xu kuu Fanuel, xajnu'u in tee ni xu nani Aser. Te vekuñe'nu deen ña, uxa ni kuiya ni xu ndeka jna'a ña ii xii ña te ni i'i te. ³⁷Ni kuu kuun diko kuun kuiya xe ni ndoo ña. Ni xu ndeku ña ve'e ka'nu Iya Nyosi, chi ni xu inu kuechi ña nu ya nduu ñuu ni, te ni xu iyo kivi xe tuu ni xu xee ña dita ni ndeyu najnu'u ni xu ndite ña, te ni xu ndaka'an ña Iyanyosi ni ini ni anu ña.

³⁸Te orre xukan, ni ñejna'a ña nundeku Chee, Liya ii de'e ña, te ni tena'a ña ndakueta'vi ña nu Iya Nyosi. Te ni kukuita ña ka'an ña nu taka ñaxivi kai ndetu xe kiji in tee dakaku ñaxivi Jerusalén, te Ana ni ka'an ña naxondo kuu duchi lu'li xukan xe nani ya Jesús.

Ka ndiko kuiñi te ñuu Nazaret

³⁹Kuu xe ni ka dakikuu te taka nava'a ka'an ley xe ni ta'vi jniñu Iya Nyosi xe ki da'a ñaxivi israelita orre xe kaku in de'e i, xuka te kuanu'u koyo te ñuu nani Nazaret, xe ndeku región Galilea. ⁴⁰Te duchi lu'li nani Jesús vekue'nu ga ya, te nava'a vekundee ya daa vekutu'va deen ga ya, chi maa Iyanyosi ni xu chindee ña.

Ndeku duchi lu'li Iya Jesús ve'e ka'nu Iyanyosi

⁴¹Chee y Liya ni ka xu ñe'e te taka kuiya ñuu Jerusalén orre iyo in viko xe nani Pascua. ⁴²Kuu xe ni inu Iya Jesús uxi uu kuiya ni ka ñe'e koyo ya ii tata ya Chee ii Liya ñuu Jerusalén, diukan nava'a ni ka xu ñe'e koyo taka ñaxivi israelita nde ki'na ga, ndijna'a nu kuiya orre iyo viko Pascua.

⁴³Ko kuu ni xa'a viko, te kuanu'u koyo Chee ii Liya ñuu Nazaret, ko ñatuu ni ka da'a te kuenda xe ni ndoo Iya Jesús ñuu Jerusalén. ⁴⁴Ni ka da'a te kuenda xe kuanu'u Iya Jesús numadi tandikun ya me'ñu taka ga ñaxivi kuanu'u koyo ichi xukan, divi ku xe kuanu'u koyo te inga kivi. Xuka te ni ka ndanduku te ya, ka nduku jnu'u te taka jna'a te ii ñaxivi ka ini jna'a ii te. ⁴⁵Ko ñatuu ni ka ndani'i ña te, daa te ni ka ndiko kuiñi te ñuu Jerusalén xe ki ndanduku ña te.

⁴⁶Te nde nu uni kivi ni ka ndani'i ña te ve'e ka'nu Iya Nyosi, xe nukoo ya nini do'o ya jnu'u ka dane'e mestru ley Iya Nyosi, te dani jna'a nduku jnu'u ya nu te, te nini do'o ya jnu'u ka ka'an te. ⁴⁷Te taka ñaxivi ka xu nini do'o jnu'u ka'an ya ka naa gani ini i chi tu'va deen ya, te ndiko kani ya taka jnu'u ka nduku jnu'u ñaxivi. ⁴⁸Orre ni ka ini ña Chee y Liya, ni ka naa gani ini te, te iña'a Liya nu Iya Jesús:

—¿Naku dia'a ni da'a lo a? Vekakuita li ka ndanduku ña li ii tata lo, ndogani xe ka kuu ini anu li ndee kuu nundeku lo.

⁴⁹Xuka te iña'a Iya Jesús:

—¿Naku ka ndanduku ña lo a? ¿Naku ñatuu ka ini lo xe kanuu xe kundeku li ini ve'e Tata li a?

⁵⁰Ko ñatuu ni ka ñeku'un ini te naku ni ka'an ya dia'a.

⁵¹Daa te kuanu'u koyo te ii de'e te ñuu Nazaret, nu ni iyo te, te ni xu ñendetu ya nu nana ya y tata ya, ko nana ya ni xu tu'va ña ini anu ña taka xe ni kuu.

⁵²Vekutu'va deen ga Iya Jesús te dani jna'a vekue'nu ga ya, te Iyanyosi kudii ini ya, dani jna'a ka kudii ini ñaxivi ñuu, chi duchi va'a deen kuu Iya Jesús.

Jua Bautista dane'e te jnu'u Iya Nyosi nu ñaxivi

3 Kuiya xa'un, xe ni xu tejnuni in tee kuñe'nu deen ga, xe ni xu nani te Tiberio César xe ni xu kuñe'nu te taka ñuu xinda'a Roma. Te kuiya xukan, Poncio Pilato ni xu tejnuni te nu taka región Judea, te Herodes ni xu tejnuni te nu taka región Galilea, te ñani te Lipe ni xu tejnuni te nu taka región Iturea y región Traconite, te Lisancias ni xu tejnuni te nu taka región Abilinia, ² te Anás y Caifás dutu kanuu deen ga ni xu ka ndakuu te.

Te kuiya xukan, ni ka'an Iya Nyosi nu Jua Bautista, de'e Zacarías, na ndeku te xuku. ³Te Jua kua'an te nitu'u ñuu xajni xute nani Jordán, te ni ka'an te nu ñaxivi:

—Ki kuendute ni, kua'a na ki kuini ñaxivi xe ni ka ndakani ini ni taka xe u'u ni ka xu da'a ni, kua'a na dakanu ini ña Iyanyosi.

⁴Xa'a ni xejna'a nava'a ni ka'an tee ni xu ndakani jnu'u ni xu ka'an Iya Nyosi nu te, xe nani te Isaías, te ni chojnuni te nu tutu xe ka'an:

«In tee ndeku in xuku, te kana ko'lo te, te iña'a te nu ñaxivi:
“Ki datu'va ni in ichi ndaa kii Iya tejnuni nu o,
te ki datu'va ni xe ki kueta'vi ni ya.

⁵Taka nu kuu in ndu'va kunu di ini xuu ki ndachitu ni'nu. Taka xuku kuedi xe dukun deen di ndi'i ki kenekava, te ndundaa inuu.

Taka ichi tikuiyi ki ndundaa.

Taka ichi ka xuku xuu di ka ndaa xavi ki ndundaa inuu.

⁶Te taka ñaxivi xe ka iyo i nitu'u ñuu ñaxivi ki kuini i Iya dakaku ña, Iya ni tenda'a Iya Nyosi.”»

⁷Orre ni xu ka kendita ñaxivi kua'a xe na dakuendute ña Jua, dia'a ni xu ka'an te nu i: «¡Ndijin xe ka ndakuu ni mudu koo! ¿Naxondo ni kachi jnu'u xe ndogani xe dakuendute ña da te ki kaku ni, te ma ki kuini ga ni jnundo'o maa kivi xe dandaa ya kuechi ni a? ⁸Ki da'a ni xe va'a kua'a xe na ki kuini ñaxivi xe ni ka dandoo ni taka xe u'u ni xu ka da'a ni. Te ma ki kani ini ni te ma ki ka'an ni: “¡Taka nyaa da ka ndakuu xajnu'u Abraham, divi ku dakaku ña ya!” Chi diukan te kuini maa Iyanyosi, ñama deen ndaku ya da'a ya xe taka xuu ki nduu i xajnu'u Abraham, ñaxivi israelita.

⁹Dani jna'a xe iyo tu'va kaa nda'a, kua'a xe ka'nde taka xo'o xujnu. Divi ku taka xujnu xe ñatuu na fruta va'a ka tee nu, ki ta'nde nu, te kee koyo nu nu nu'u xe ki kayu nu.»

¹⁰Xuka te ni ka nduku jnu'u ñaxivi nu Jua:

—¿Naku kuu ki da'a da a?

¹¹Xuka te iña'a Jua:

—Nuxe ndee in ni neva'a uu muda da'ma, kuña'a ni in muda nu ñaxivi ndandi'i, te xondo iyo xe kaji i na kuña'a i xe kaji jna'a ñaxivi ñatuu xe kaji i.

¹²Ni ka ñejna'a xeku tee ka ikan impuesto xe kukuu ñuu Roma, chi ka kuu ini te xe ki kuendute te, te ni ka ikan jnu'u te nu Jua:

—Mestru, ¿naku ki da'a da a?

¹³Xuka te iña'a Jua:

—Ma ki kakan xa'vi ni kue'e ga impuesto^a nu ñaxivi, chi ki kakan ni nava'a ni ta'vi jniñu tee kuñe'nu xe ki kakan ni.

¹⁴Dani jna'a ni ka ikan jnu'u xeku soldado:

—Te dañá, ¿naku kuu ki da'a da?

Te iña'a Jua:

—Ma ki tekuechi ni ñaxivi kuechi nee ndogani xe ka kuu ini ni xe ki kendee ni mediu i, te ki nduvetu ini ni ii mediu ka ni'i xa'vi ni.

¹⁵Te kue'e deen ñaxivi kai ndetu i kivi xe kii Cristu, Iya tenda'a Iya Nyosi xe dakaku ya ñuu ñaxivi, te ka ikan jnu'u jna'a i nuxe Jua kuu Cristu, di ña'a. ¹⁶Te iña'a Jua nu taka ñaxivi ka xi'i i xukan: «Maa da, chi ndute ñejniñu da xe dakuendute ña da, ko xenuu kii Iya kanuu deen ga madiga maa da, xe ma tava ini da ndajin da ñii ndijña ya, chi ndi'i deen ga ndeku da madiga in tee inu kuechi. Te maa ya dakuendute ña ii Espíritu Iya Nyosi, kua'a xe na kundeku ya ini anu ni, te da'a ya mudu xe ndundoo ini anu ni ii xaa ñu'u. ¹⁷Te xenuu dadiñi ya ñaxivi xe ka chindikun i ichi Iya Nyosi ii ñaxivi xe ka chindikun i inga ichi, najnu'u da'a in tee xe chi'i trigu. Xe ama xijnii ya karruti ya, kua'a xe dadiñi ya paja. Tu'va ya trigu ya ini in xaka, ko chu'un ya paja nu nu'u xe ma kivi ma ñuu nda'va.»

¹⁸Te kue'e deen ga jnu'u ni ka'an te xe ni kana iin te nu ñaxivi ñuu, te ni dane'e te jnu'u va'a Iya Nyosi nu i.

¹⁹Deen ni tee Jua jnu'u nu Herodes, tee ni xu tejnuni nu taka región Galilea, chi Herodes ni xeka jna'a te ii ñadi'i ñani te, in ña'a nani Herodías, te dani jna'a ni tee ña te jnu'u xe kue'e deen ga xe u'u ni xu da'a te. ²⁰Kuedi xe kue'e xe u'u da'a Herodes ni da'a te inga xe u'u deen ga, chi ni chi'i te Jua ini ve'e kaa.

Ñendute Iya Jesús

²¹Orre ni dakuendute Jua taka ñaxivi, ni ñendute jna'a Iya Jesús, te nini ndaka'an ya nu Iyanyosi, ni ndanune andivi.

²²Te ni kuun Espíritu Iyanyosi te ni ka ini inuu ñaxivi xe nanu kaa in data kaa ya te ni inu ya nundeku Iya Jesús, te ni ka tekú do'o i xe ka'an Iya Nyosi nde andivi nu Iya Jesús:

—Maa ndo kuu de'e ndi xe kuini va'a deen ndi, te kudii deen ini ndi nava'a da'a ndo.

^a 3.13 Impuesto: Cantidad de dinero que hay que pagar al gobierno

Nandede veji xajnu'u Iya Jesucristu

²³Xajni oko uxi kuiya xi'i Iya Jesús orre ni tena'a ya dane'e ya jnu'u Iya Nyosi nu ñaxivi.

Ñaxivi chi ka ñeni ini i te ka ka'an i xe de'e
Chee ni xu kuu Iya Jesús.

De'e Elí ni xu kuu Chee.

²⁴Elí ni xu kuu te de'e Matat.

Matat ni xu kuu te de'e Leví.

Leví ni xu kuu te de'e Melquí.

Melquí ni xu kuu te de'e Jana.

Jana ni xu kuu te de'e inga tee nani Chee.

²⁵Chee ni xu kuu te de'e Matatías.

Matatías ni xu kuu te de'e Amós.

Amós ni xu kuu te de'e Nahúm.

Nahúm ni xu kuu te de'e Esli.

Esli ni xu kuu te de'e Nagai.

²⁶Nagai ni xu kuu te de'e Maat.

Maat ni xu kuu te de'e Matatías.

Matatías ni xu kuu te de'e Semeí.

Semeí ni xu kuu te de'e inga tee nani Chee.

Chee ni xu kuu te de'e Judá.

²⁷Judá ni xu kuu te de'e Joana.

Joana ni xu kuu te de'e Resá.

Resá ni xu kuu te de'e Zorobabel.

Zorobabel ni xu kuu te de'e Salatiel.

Salatiel ni xu kuu te de'e Nerí.

²⁸Nerí ni xu kuu te de'e Melquí.

Melquí ni xu kuu te de'e Adí.

Adí ni xu kuu te de'e Cosam.

Cosam ni xu kuu te de'e Elmodam.

Elmodam ni xu kuu te de'e Er.

²⁹Er ni xu kuu te de'e Josué.

Josué ni xu kuu te de'e Eliezer.

Eliezer ni xu kuu te de'e Jorim.

Jorim ni xu kuu te de'e Matat.

³⁰Matat ni xu kuu te de'e Leví.

Leví ni xu kuu te de'e Simeón.

Simeón ni xu kuu te de'e Judá.

Judá ni xu kuu te de'e inga tee nani Chee.

Chee ni xu kuu te de'e Jonán.

Jonán ni xu kuu te de'e Eliaquim.

³¹Eliaquim ni xu kuu te de'e Meleá.

Meleá ni xu kuu te de'e Mainán.

Mainán ni xu kuu te de'e Matata.

Matata ni xu kuu te de'e Natán.

³²Natán ni xu kuu te de'e David.

David ni xu kuu te de'e Isaí.

Isaí ni xu kuu te de'e Obed.

Obed ni xu kuu te de'e Booz.

Booz ni xu kuu te de'e Salmón.

Salmón ni xu kuu te de'e Naasón.

³³Naasón ni xu kuu te de'e Aminadab.

Aminadab ni xu kuu te de'e Aram.

Aram ni xu kuu te de'e Esrom.

Esrom ni xu kuu te de'e Fares.

Fares ni xu kuu te de'e Judá.

³⁴Judá ni xu kuu te de'e Jacob.

Jacob ni xu kuu te de'e Isaac.

Isaac ni xu kuu te de'e Abraham.

Abraham ni xu kuu te de'e Taré.

Taré ni xu kuu te de'e Nacor.

³⁵Nacor ni xu kuu te de'e Serug.

Serug ni xu kuu te de'e Ragau.

Ragau ni xu kuu te de'e Péleg.

Péleg ni xu kuu te de'e Heber.

Heber ni xu kuu te de'e Sala.

³⁶Sala ni xu kuu te de'e Cainán.

Cainán ni xu kuu te de'e Arfaxad.

Arfaxad ni xu kuu te de'e Sem.

Sem ni xu kuu te de'e Noé.

Noé ni xu kuu te de'e Lámecc.

³⁷Lámecc ni xu kuu te de'e Matusalén.

Matusalén ni xu kuu te de'e Enoc.

Enoc ni xu kuu te de'e Jared.

Jared ni xu kuu te de'e Mahalaleel.

Mahalaleel ni xu kuu te de'e Cainán.

³⁸Cainán ni xu kuu te de'e Enós.

Enós ni xu kuu te de'e Set.
 Set ni xu kuu te de'e Adán.
 Te Adán ni xu kuu te de'e Iya Nyosi.

**Ito jnuni tachi kuñe'nu Iya Jesús kua'a xe na
 kenekava ya da'a ya in xe u'u**

4 Orre ni ñendute Iya Jesús ini xute Jordán, ni chitu Espíritu Iya Nyosi ini anu ya, te ni dikanu ichi ña Espíritu Iya Nyosi xe kua'an ya xuku. ²Te xukan ni xu ndeku ya uu diko kivi te ni ito jnuni ña tachi kuñe'nu kua'a xe na kenekava ya da'a ya in xe u'u. Ndi uu diko kivi ñatuu ni xee maa ya dita ni ndeyu divi ku vee deen doko chii ya.

³Xuka te iña'a tachi kuñe'nu nu Iya Jesús:

—Nuxe ichi ndaa ndijia xe De'e Iya Nyosi kuu ni, ka'an ni nu xuu xa'a xe na nduu i paa.

⁴Xuka te iña'a Iya Jesús:

—Ña'a, chi xodo jnuni nu tutu Iya Nyosi xe ka'an:

“Xe ñadi paa ni di ndeyu kaji o kua'a xe kuteku o, chi kuu kuteku o da'a maa jnu'u Iya Nyosi.”^a

⁵Xuka te kua'an tachi kuñe'nu ii Iya Jesús in xuku dukun deen, te in nudi'na dii ni ni dakoto ña i nitu'u ñuu ka'nu ñuu ñaxivi nu maa Iya Jesús. ⁶Te iña'a i nu ya:

—Nu ni ndatee da taka ñuu ñaxivi xa'a, te maa ni kutejnuni nu i, ndatee jna'a da taka xe iyo ñuu ñaxivi xa'a, chi nu maa da ni ka ndatee i te nu xondo kuu ini maa da kuu ndakuña'a da. ⁷Nuxe na kekuiñi iti ni nu da, te ndachiñu'u ña ni, ndatee da taka nyaa taka tu'u nu ni.

⁸Xuka te iña'a Iya Jesús:

—Xodo jnuni nu tutu Iya Nyosi xe ka'an:

“Ki ndachiñu'u ni madi'na maa dii Iya Nyosi Iya tejnuni nu o te kunu kuechi ni nu maani ya.”^b

⁹Xuka te ni xeka tachi kuñe'nu maa Iya Jesús te kua'an i ii ya ñuu Jerusalén, nu diki ve'e ka'nu Iya Nyosi, in nuu dukun deen. Te iña'a i:

—Nuxe ndaa ndijia ni xe De'e Iya Nyosi kuu ni, ndava ni nde xa'a, te nde nu ñu'u, ¹⁰chi nu jnu'u Iya Nyosi ka'an xe:

^a 4.4 La RV60 traduce la segunda parte de otro manuscrito griego, la traducción tiene información añadida, y posiblemente sigue la versión paralela en Mateo. ^b 4.8 Dt 6.13

“Tenda'a maa Iyanyosi ángel ya kua'a xe na ki kunenuu
ña i te ki ndaduji ña i,

¹¹ kua'a xe ma tee ni xuu diki xe'e ni te nduva ndeyi ni.”

¹² Ko iña'a maa Iya Jesús:

—Dani jna'a ka'an nu jnu'u Iyanyosi:

“Ma koto jnuni ni Iyanyosi Iya tejnuni nu o.”

¹³ Kuu xe ña ni ni'i ga tachi kuñe'nu mudu xe da inu
ini i Iya Jesús xe da'a ya in xe u'u, xuka te ni dandoo i
Iya Jesús, te kua'an i inga ichi xeku tiempu.

Iya Jesús kukuita ya dane'e ya jnu'u va'a ya nu taka ñaxivi región Galilea

¹⁴ Xuka te kuanu'u Iya Jesús región Galilea, te iyo ndee
deen ya ndogani xe maa Espíritu Iya Nyosi chindee ña, xe
xachi deen ni ite nuu jnu'u Iya Jesús nitu'u ñuu ka iyo xajni.

¹⁵ In in ñuu xukan, ni dane'e ya jnu'u ya nu ñaxivi ini ve'e
nu ka ndanijna'a ñaxivi ñuu, te taka ñaxivi ni ka ndachiñu'u i ya.

Iya Jesús kuanu'u ya ñuu ya Nazaret

¹⁶ Xuka te kuanu'u Iya Jesús ñuu Nazaret, ñuu nu ni ñe'nu ya.
Kivi ka ndatatu ñaxivi israelita, ni kivi ya ini ve'e
nu ka ndanijna'a ñaxivi ñuu, nava'a ni xu da'a ya nde ki'na ga.
Te ni ndukuiñi ya xe ka'vi ya jnu'u Iya Nyosi nu ñaxivi
ka xi'i xukan. ¹⁷ Te ni ka iña'a te in tutu xe ni chojnuni
Isaías, in tee ni xu ndakani jnu'u ni xu ka'an Iya Nyosi nu te.
Te orre xe ni ndakune ya tutu xukan, ni ndani'i ya in nuu
xodo jnuni jnu'u xa'a, te ni ka'vi ya nu taka ñaxivi:

¹⁸ «Espíritu Iya Nyosi ndeku ini anu da xe chindee ña ya,
te ni ta'vi jniñu ya nu da xe dane'e da
jnu'u va'a ya nu ñaxivi kunda'vi.

Ni tenda'a ña Iyanyosi xe ka'an ndee da ñaxivi
ka ñunee ve'e kaa kua'a xe na ki kana i,
te ndada'a da nduchi ñaxivi ni ka kuaa.

Veji da xe chindee da ñaxivi xe u'u deen ka kuini
ñaxivi nu i, te ka ini deen i jnundo'o
ndogani xe deen ka dakediko ña i.

¹⁹ Veji da xe kuñajnu'u da nu ñaxivi xe vekuxajni kuiya
xe kunda'vi ini ya taka ñaxivi.»

²⁰ Xuka te ni ndatuu Iya Jesús tutu xukan, te ni ndakuña'a ya nu tee inu kuechi nu dutu ini ve'e nu ka ndanijna'a ñaxivi ñuu, te ni kukoo ya dane'e ya jnu'u ya nu ñaxivi. Te taka ñaxivi ka xi'i xukan chi'lu chi'lu ni ka ndakoto ndee i ya. ²¹ Xuka te ni ka'an ya:

—Vijna di'na dakikuu Iya Nyosi jnu'u xa'a
xe ika ni ka tekú do'o ni.

²² Te taka nyaa ñaxivi ka xi'i i xukan ka ka'an i xe ñaxivi va'a deen kuu Iya Jesús, te ni ka naa gani ini i xe jnu'u va'a deen ka'an ya. Te ka nduku jnu'u jna'a i:

—¿Ñadi tee xa'a kuu de'e Chee a?

²³ Te ni ka'an maa Iya Jesús te iña'a ya:

—Ini va'a da xe ki ka'an ni jnu'u xa'a nu da: “Maa ni xe kuu ni tee tajna, datajna ni maa ni.” Te dani jna'a ki ka'an ni nu da: “Ka ñekedo'o da xe kue'e deen xe va'a ni da'a ni ñuu Capernaúm, da'a jna'a ni milagru ñuu maa ni xa'a.”

²⁴ Xuka te ka'an ya daani te iña'a ya:

—Ichi ndaa ichi kuiti ndijia ka'an da, xe nuxe in tee ndakani te jnu'u xe ka'an Iya Nyosi nu te nu ñaxivi ñuu te, ma ki kueta'vi ña ñaxivi kuedi xe ñuu te kuu. ²⁵ Ichi ndaa ichi kuiti ndijia xe tiempu ni xu iyo Elías in tee ni xu ndakani jnu'u ni xu ka'an Iya Nyosi nu te, ni ka xu iyo kue'e ñadi'i xe ni ka i'i xii ña, te ni ka xu iyo ña Israel, te tiempu xukan ñatuu ni kuun davi uni kuiya dava, te ni iyo deen jnama nitu'u Israel. ²⁶ Ko Iya Nyosi ñatuu ni tenda'a ya Elías xe chindee te ni in viuda Israel, du'va, ni tenda'a ña ya xe chindee te in viuda xe ñadi israelita kuu ña, xe ni iyo ña ñuu Sarepta, xajni in ñuu ka'nu ga xe nani Sidón.

²⁷ »Dani jna'a tiempu ni xu iyo Eliseo inga tee xe ni xu ndakani jnu'u ni xu ka'an Iya Nyosi nu te, te ni ka xu iyo kue'e deen ñaxivi israelita xe ka ku'u i kue'e te'yu, ko ñatuu ni ndada'a ña ya, du'va ni ndada'a ya in di'na tee ni xu nani Naamán, kuedi xe ñadi israelita ni xu kuu te, xe ni xu iyo te región Siria.

²⁸ Kuu ni ka tekú do'o ñaxivi taka jnu'u xa'a, ni ka kiti'ni deen taka ñaxivi ka xi'i i ve'e nu ka ndanijna'a ñaxivi ñuu. ²⁹ Ni ka ndondita i, te ni ka ñedia'a ña i xu'u ñuu, nundeku in kava dukun deen, kua'a xe ki chinda'a ña i te ki dakenekava ña i nde ndi'i. ³⁰ Ko Iya Jesús ni xa'a nduu ya me'ñu nu ka xi'i ñaxivi, te kua'an ya.

In tee xe ñu'u in tachi u'u ini anu te

³¹Iya Jesús ni ñe'e ya ñuu Capernaúm, in ñuu región Galilea, te kivi ka ndatatu ñaxivi, ni ñe'e ya ve'e nu ka ndanijna'a ñaxivi ñuu, te ni dane'e ya jnu'u ya nu ñaxivi. ³²Te kuenda ka naa gani ini ñaxivi, nandede dane'e ya jnu'u ya, chi ka'an ya nava'a kuu ini anu ya, mudu in tee tejnuni.

³³Ini ve'e nu ka ndanijna'a ñaxivi ñuu, ndeku in tee ñu'u in tachi u'u ini anu te, te ni'i deen ni kana xiki te, te iña'a te nu Iya Jesús:

³⁴—¡Kua'an ni! Iya Jesús tee ñuu Nazaret, ¿naku kuini ni xe veji ni nu ka xi'i da a? ¿Veji ni xe danaa ña ni a? ¡Ini da naxondo kuu ni, te ini da xe Iya ii deen kuu ni te maa Iyanyosi ni tenda'a ña xe veji ni!

³⁵Te ni kiti'ni Iya Jesús nu tachi u'u xukan, te ni tee ña ya jnu'u te iña'a ya:

—¡Kadi xu'u, te tekindee anu tee iña!

Te orre orre ni, ni nduva tee xa'a nu ñu'u ni da'a tachi u'u, ni dakana ña i me'ñu nu ka xi'i taka ga ñaxivi te ni ndee i anu te, te kua'an i ko ñatuu ni da u'u ga ña i.

³⁶Taka ñaxivi ka xi'i xukan kuenda ni ka naa gani ini i, te ka ikan jnu'u jna'a i:

—¿Na jnu'u kuu jnu'u xa'a xe ka'an tee xa'a a? Chi ka'an te mudu in tee tejnuni, chi kuenda ta'vi jniñu ni te nu tachi u'u xe na ndee i anu ñaxivi, te ¡orre orre ni, ni ndee i!

³⁷Te ni ite nuu jnu'u nava'a ni da'a Iya Jesús nitu'u región Galilea.

Iya Jesús ndada'a ya di'i Simuu

³⁸Kuu ni ndee Iya Jesús ve'e nu ka ndanijna'a ñaxivi ñuu, daa te ni ñe'e ya ve'e Simuu. Te ka'vi deen ndo'o di'i Simuu xe chitu deen ña ka'ni, divi ku xe ñaxivi xe ka xi'i ve'e xukan ni ka ikan ta'vi i xe kunuu ña nu Iya Jesús.

³⁹Xuka te Iya Jesús ni ñejna'a ya nu katuu ña, te ni ta'vi jniñu ya xe na kinde'e kue'e ka'ni ndo'o ña, te ni ndu'va ña. Orre xukan ni, ni ndukoo ña, te ni tena'a ña da'a ña ndeyu xe kaji Iya Jesús y tee ka dakua'a jnu'u ya.

Iya Jesús ndada'a ya kue'e ñaxivi ka ku'u

⁴⁰Kuu ni ki'vi kivi xukan, kue'e ñaxivi ni ka ñedia'a i ñaxivi ka ku'u nundeku Iya Jesús, te ni chundeku ya nda'a ya diki in in ñaxivi ka ku'u, te ni ndada'a ya taka nyaa taka tu'u i.

⁴¹Te ni ta'vi jniñu ya nu tachi u'u xe ka ñu'u ini anu ñaxivi, xe na ki ndee koyo i, te na ki'i koyo i, te ka kana xiki ko'o i, te ka iña'a i nu ya:

—¡Maa ni kuu De'e Iyanyosi!

Ko ni xedi koo ya nu taka tachi u'u xukan xe ma ki ka'an ga i dia'a, chi ka ini i xe maa ya kuu Cristu, Iya xe ni tenda'a Iya Nyosi xe dakaku ya ñuu ñaxivi.

Iya Jesús dane'e ya jnu'u va'a ya nu ñaxivi nitu'u región Galilea

⁴²Orre ni jnuu, Iya Jesús ni ñe'e madi'na ya in xuku nu ñatuu ñaxivi ka iyo, kua'a xe ndaka'an ya nu Iyanyosi. Ko ni ka ndanduku ña ñaxivi, te orre ni ka ndani'i ña i, ni ka kuu ini i xe ki kutaji ya, kua'a xe ma dandoo ya ñaxivi xukan. ⁴³Ko Iya Jesús ni ka'an ya:

—Kanu deen xe ki'i da kue'e ga ñuu, kua'a xe dane'e da jnu'u va'a Iya Nyosi nu kue'e ga ñaxivi, jnu'u xe ka'an nandede tejnuni Iya Nyosi nu o, chi ni tenda'a ña ya xe dane'e da jnu'u ya nu i.

⁴⁴Te diukan ni kuu, xe Iya Jesús kua'an ya kue'e ga ñuu región Galilea, te ni dane'e ya jnu'u va'a ya nu ñaxivi ka xi'i i ve'e nu ka ndanijna'a ñaxivi ndijna'a ñuu nu kua'an ya.

Iya Jesús kana ya tee ka tava chaka

5 In kivi ndeku Iya Jesús xu'u lago Genesaret, xe divi ni lago xukan nani mar Galilea. Te ni ini ya xe kue'e deen ñaxivi ka xi'i, te ka chinda'a jna'a i xe kijna'a i nundeku Iya Jesús kua'a xe na ki kunini do'o i jnu'u va'a Iya Nyosi xe ndekuu ya dane'e ya.

²Te ni ini ya xe ka nukuiñi uu barcu xu'u lago, chi tee ni ka ñu'u ini nu, ni ka nuu koyo te, te ka ndakune te ñunu xe ka ñejniñu te xe ka tava te chaka. ³Xuka te ni kee Iya Jesús ini barcu xujnu kuu kuenda Simuu, te ni ka'an ya nu Simuu xe na chinda'a te nu, na kee ga nu nu ndute, kua'a xe na kuu ika ga

nu in ta'vi ga xu'u lago. Daa te ni kukoo ya ini barcu, te ni tena'a ya dane'e ya jnu'u va'a ya nu ñaxivi.

⁴Orre ni inu ni ka'an ya nu ñaxivi, xuka te iña'a ya nu Simuu: —Dakaka barcu ndo na ki'i so nu kunu ga nu ñu'u ndute lago xa'a te xukan ki jnaa ndo ñunu ndo, kua'a xe na ki tava ndo chaka.

⁵Te iña'a Simuu:

—Mestru, niñu ni ka dajniñu da xe ka tava da chaka, ko ñatuu in ti ni ka tava da, ko vijna xe maa ni ta'vi jniñu, ki jnaa da ñunu nu ndute nuda.

⁶Ni ka jnaa te ñunu te nu ndute, te orre xe ka ndatava te, kue'e deen ga chaka vekana xe kuenda vekachi ga ni maa, xe kue'e deen ti ka ñu'u.

⁷Xuka te ni ka da'a te seña nu lañerru te, tee ka xi'i nundeku inga barcu, kua'a xe na ki'i koyo te ki chindee jna'a te. Xuka te ni ka ñejna'a koyo te, te ni ka dachitu te nduu barcu, te uni ka kuakeku'un nu, chi kue'e deen chaka ka ñu'u ini nu.

⁸Te Simuu, xe dani jna'a nani te Pelu, orre ni ini te xe dia'a ni kuu, ni ñekuiñi iti te nuu Iya Jesús, te iña'a te:

—¡Kua'an ni va'a ga, chi kue'e deen xika kuechi ndido da!

⁹Dia'a ni ka'an Simuu, chi maa te y taka ga tee ka dajniñu ii te kuenda ni ka naa gani ini te xe dia'a ni da'a Iya Jesús xe ni ka tava te kue'e deen chaka. ¹⁰Dani jna'a ni ka naa gani ini Nyavu y Jua, xe ka ndakuu te de'e Zebedeo, te uu tee xa'a ka ndakuu te lañerru Simuu. Ko iña'a maa Iya Jesús nu Simuu:

—¡Ma ki xu'u ndo! Chi vijna ki tena'a ndo ki ndatava ndo ñaxivi ka ñunee nu u'u, kua'a xe na ki tena'a i ki chindikun i ichi Iya Nyosi, najnu'u kuu xe ka tava ndo chaka.

¹¹Daa te kua'an koyo te xu'u ndute ii nduu barcu te, te ni ka ñeni te nu, nu ñu'u, ni ka dandoo te taka nyaa ndajniñu te, te ni ka chindikun te Iya Jesús.

Iya Jesús ndada'a ya in tee ku'u kue'e te'yu

¹²In kivi, ndeku Iya Jesús in ñuu, te ni xee in tee ku'u kue'e te'yu. Kuu ni ini te Iya Jesús, ni ñekuiñi iti te nuu ya, te ni ikan ta'vi te nu ya:

—Nuxe kuu ini ni, kuu ndada'a ña ni, kuu da'a ni xe na kinde'e kue'e ndo'o da.

¹³Iya Jesús ni ñani ndee ña ya ii nda'a ya, te ni ka'an ya:

—Kuu ini da xe ndu'va ni, te ¡na kinde'e kue'e ndo'o ni!

Orre xukan ni ni ñende'e kue'e te'yu ndo'o te,
 14 te ni ta'vi jniñu Iya Jesús nu te:

—Ma ndakani ni nu ni in ñaxivi ichi ki'i ni nava'a ni ndu'va ni, kuenda kua'an ni ni nu ndeku dutu na koto ndee ña te, kua'a na kuini te nava'a ni ndu'va ni. Te kune'e ni uu tidaa xe ndadoko ni, nava'a ni xu ka'an Sesi xe ki kuña'a ñaxivi xe ni xu ndo'o i kue'e te'yu, daa te ki kuini ñaxivi xe ni ndu'va ni.

15 Ko xachi deen ni ite nuu jnu'u xe ni da'a Iya Jesús, te kue'e deen ga ñaxivi ni ka ñe'e xe na ki kunini do'o i jnu'u ya, te dani jna'a xe na ndada'a ña ya taka kue'e ka ndo'o i. 16 Ko ni xu iyo kue'e tiempu xe ni xu kudiñi madi'na Iya Jesús in nuu ñatuu ñaxivi ka iyo, kua'a xe ndaka'an ya nu Iyanyosi.

Iya Jesús ndada'a ya in tee xe ña kuu kaka te

17 In kivi Iya Jesús ni dane'e ya jnu'u va'a ya nu ñaxivi xe ni ka ndanijna'a i in ve'e, te ni ka xee koyo xeku tee ka kuu fariseo y mestru ley Iya Nyosi xe ka iyo te nitu'u región Galilea, ñuu Jerusalén y taka ga región Judea, te ni ka kukoo te xe ki kunini do'o te jnu'u xe dane'e Iya Jesús. Te maa Iyanyosi ni chindee ya maa Iya Jesús, kua'a xe ndaku ya ndada'a ya taka ñaxivi ka ku'u.

18 Te ni ka xee koyo xeku tee ni ka xedia'a in tee xe katuu te nu xuu, chi ña kuu kaka te. Ni ka kuu ini te xe ki kivi koyo te ini ve'e, kua'a xe ki chundeku ña te nundeku Iya Jesús, 19 ko ña ni kuu kivi koyo te nundeku ya, chi chitu deen ñaxivi ka xi'i. Divi ku xe ni ka kaa koyo te diki ve'e, te ni ka tandiyo te xeku teja kadanee diki ve'e, nani xa'a tee ku'u xa'a, xuka te ni ka kune'e ña i me'ñu nu ka xi'i ñaxivi nundeku Iya Jesús. 20 Kuu ni ini Iya Jesús xe ka ñejnu'u te xe maa ya ndaku ndada'a ya lañerru te, ni ka'an ya nu tee ku'u:

—Dakanu ini da taka xika kuechi ni.

21 Daa te mestru ley Iya Nyosi y tee ka ndakuu fariseo ni ka nduku jnu'u jna'a te: «¿Naku dia'a ka'an tee xa'a a?, xe ka'an te mudu xe Iya Nyosi kuu te a? ¿Chi madi'na maa dii Iya Nyosi ndaku ya dakanu ini ya taka xika kuechi ñaxivi!»

22 Ko ni tuu ni ini Iya Jesús nava'a ka ñeni ini te, te ni ikan jnu'u ya nu te:

—¿Naku diukan ka ñeni ini ni a? 23 Vetuni xe ka ñeni ini ni xe ñatuu xii xe ka'an da: “Dakanu ini da taka xika kuechi ni”, chi ma kuu ki kuini ni nuxe ichi ndaa kuu, di ña'a. Ko nuxe

ka'an da: "Ndukoo ni, te kaka ni", te orre xukan ni ndakaka te, ²⁴ki kuini ni xe Tee veji nde andivi kuu da, te tejnuni da nu ñuu ñaxivi xa'a, divi ku xe kuu dakanu ini da xika kuechi ñaxivi.

Daa te ni ka'an ya nu tee ña kuu kaka:

—Nu maa ni ka'an da: ¡Ndukoo ni,
te ndune'e ni xuu ni kandi'i ni, te kuanu'u ni ve'e ni!

²⁵Te orre orre ni, ni ndukoo te, ni ndune'e te xuu ni kandi'i te, te kuanu'u te ve'e te, te ndakueta'vi deen te nu Iyanyosi, te ni ka ini taka ñaxivi ka xi'i xukan. ²⁶Taka ñaxivi kuenda ka naa gani ini i, te ni ka xu'u deen i, ko ni ka ndakueta'vi deen i nu Iyanyosi, te ni ka ka'an i:

—¡Vijna ni ka ini o in milagru ka'nu deen!

Iya Jesús kana ya in tee nani Leví

²⁷Xuka te kua'an Iya Jesús, te ichi kua'an ya, ni ini ya in tee nani Leví, xe nukoo te ikan xa'vi te impuesto xe kukuu ñuu Roma, te iña'a Iya Jesús nu te:

—Ne'e ni, te chindikun ña ni.

²⁸Daa te ni ndukuiñi Leví, te ni dandoo te taka xe neva'a te, te ni kee te, te kua'an te ii ya.

²⁹Xuka te, ni da'a Leví in viko ve'e te, te ni ka xi'i Iya Jesús ii tee ka dakua'a jnu'u ya, te dani jna'a ni ka xi'i kue'e ga tee ka ikan xa'vi impuesto, ii kue'e ga ñaxivi. ³⁰Ko tee ka ndakuu fariseo y tee ka ndakuu mestru ley, ni ka tena'a te ka kuxika te nu tee ka dakua'a jnu'u Iya Jesús, te ni ka ikan jnu'u te:

—¿Naku ka xi'i ni viko xa'a, te ka xeji ka i'i ni ii tee xe ka ikan xa'vi impuesto y taka ga ñaxivi xe ka da'a i xe u'u a?

³¹Xuka te iña'a Iya Jesús:

—Ñaxivi ku'u ndandi'i tee tajna, ñadi ñaxivi iyo va'a. ³²Divi ku dañá veji da xe ndanduku da ñaxivi kai ndido xika kuechi, kua'a xe na ki ndakani ini i, te ki chindikun i Iya Nyosi, madi xe ndanduku da ñaxivi xe ka ñeni ini i xe ñaxivi va'a deen ka ndakuu i.

Mudu tu'u y mudu xee

³³Ni ka ikan jnu'u xeku ga ñaxivi nu Iya Jesús:

—Iyo kivi xe tee ka kunduu ii Jua Bautista y tee ka kunduu ii tee ka ndakuu fariseo, ñatuu ka xee te dita ni ndeyu, kua'a xe ki ndaka'an te nu Iyanyosi. Ko ¿naku tee ka dakua'a jnu'u maa ni ñatuu ka da'a te dia'a, te taka kivi ka xee te dita y ndeyu a?

³⁴Te iña'a Iya Jesús:

—¿Kuiti kuu xe ma ki kaji ñaxivi ka ñe'e koyo in viko jnanda'a? ¡Ma kuu! ¿Kuiti kuu xe ma ki kudii ini i orre ndeku tee jnanda'a xa'a? ¡Ma kuu! ³⁵Ko xejna'a in kivi xe ma kundeku ga tee ni jnanda'a, daa te kivi xukan ki kundite i.

³⁶Dani jna'a ni ñejniñu ya jnu'u dakani jna'a, te iña'a ya:

—Xo in na ndakiku in da'ma tu'u ii in da'ma xee, chi ñama deen ga kachi da'ma xee xa'a, te ñadi inuu ito i ii da'ma tu'u.

³⁷Te xo in na jnaa vinu xe ika ni kua'a ini in ñii tu'u.

Ma kuu chi ini ñii xa'a xachi deen inu i, te ka'ndi, te kati vinu. ³⁸Divi ku jnaa o vinu xe ika ni kua'a ini ñii xee.

³⁹Te xo in na tava ini xe ko'o i vinu xee, xe ika ni kua'a, nuxe xe ama ni i'i i vinu tu'u, xe ni kuu kuiya xe ni kua'a. Chi ka ñeni ini i xe adi deen ga vinu tu'u, madiga vinu xee.

Maa Iya Jesús tejnuni kivi xe ka ndatatu ñaxivi israelita

6 In kivi xe ka ndatatu ñaxivi israelita, ni xa'a Iya Jesús in itu nu iyo trigu, te tee ka dakua'a jnu'u ya ni ka jnu'u te xoko trigu, te ni ka dakoyo te, ni ka kiin te ii nda'a te, te ni ka xee te. ²Te xeku tee ka ndakuu fariseo ni ka ikan jnu'u te nu tee ka dakua'a jnu'u ya:

—¿Naku dia'a ka da'a ni a, xe ka jnu'u ni xoko trigu kivi ka ndatatu o a? ¡Ka'an nu ley Iya Nyosi xe ma kuu da'a o ni in jniñu kivi xa'a!

³Te iña'a Iya Jesús:

—¿Ñatuu un ni ka ka'vi ni xe ni da'a in tee xe ni xu nani te David, ii tee ni ka xu kunduu ii te, orre ni kii doko chii te a? ⁴David ni kivi te ve'e Iya Nyosi, te ni jnii te paa xe ni ka ndadoko dutu nu Iyanyosi, kuedi xe ka'an nu ley xe maani dutu kuu ki kaji paa xukan. Ko ni xee David paa xukan, te dani jna'a ni iña'a te paa nu lañerru te xe na ki kaji te.

⁵Te iña'a ga ya:

—Tee veji nde andivi kuu da, te maa da tejnuni nu maa kivi ka ndatatu o.

Tee ni i'i in nda'a

⁶Te inga kivi ka ndatatu ñaxivi israelita, ni kivi Iya Jesús ini in ve'e nu ka ndanijna'a ñaxivi ñuu, te ni tena'a ya dane'e ya jnu'u va'a ya nu ñaxivi. Te ndeku in tee xe ni i'i

nda'a kua'a te. ⁷Te xeku mestru ley y tee ka ndakuu fariseo ka xi'i te xukan, te ka ito xu'u te Iya Jesús, kua'a xe ki kuini te nuxe ndada'a ya tee ku'u xukan, kuedi xe kivi ka ndatatu ñaxivi israelita kuu. Chi nuxe ndada'a ña ya, kuu ki ka'an kuechi te xe ni da'a ya in xe ña vetuga. ⁸Ko maa ya xe ama ini ya nava'a ka ñeni ini te, te ni ka'an ya nu tee ni i'i nda'a xa'a:

—Kunukuiñi ni, te ne'e ni xa'a, te ndukuiñi ni me'ñu taka ñaxivi ka xi'i xa'a.

Tee xukan ni ndukuiñi te, te ni ñekuiñi te xajni nundeku Iya Jesús.

⁹Te iña'a Iya Jesús nu tee ka ndakuu fariseo y mestru ley,
—In jnu'u nduku jnu'u ña da: ¿Na jnu'u ka'an ley Iya Nyosi xe da'a o kivi ka ndatatu o a? ¿Va'a ga xe da'a o xe va'a di xe u'u a? ¿Va'a ga xe ka'ni o in ñaxivi, di xe dakaku o i a?

¹⁰Te ni ndakoto ndee ya nu taka tee ka xi'i xukan, te ni ka'an ya nu tee ni i'i nda'a xa'a:

—Ndadakaa ni nda'a ni.

Te orre ni ndadakaa te nda'a te orre xukan ni, ni ndu'va.
¹¹Ko xeku ga te ni ka kiti'ni deen te, te ni ka tena'a te ka ndajnu'u ndijna'a maa te nandede ki kuini u'u te Iya Jesús.

Iya Jesús kaji ya ndi uxi uu bajadori ya

¹²Ni iyo in kivi ni ñe'e Iya Jesús in xuku xe ni ndaka'an ya nu Iyanyosi, te xukan ni xu ndeku ya niñu ni ndaka'an ya Iya Nyosi. ¹³Te orre ni jnuu inga kivi, te ni kana ya tee ka dakua'a jnu'u ya, te ni kaji ya uxi uu jna'a te, te ni danani ña ya bajadori ya:

¹⁴Simuu, tee ni ka'an jna'a ya, xe kunani te Pelu,
ñani te Andrés,

Nyavu,

Jua,

Lipe,

Bartolomé,

¹⁵Tevu,

Maxi,

Nyavu de'e Alfeo,

Simuu tee ni xu xi'i nu partido cananista,

¹⁶Judas de'e inga tee nani Nyavu,

y Judas Iscariote, tee xa'a ndakuaa Iya Jesús.

Iya Jesús ndada'a ya kue'e deen ñaxivi ka ku'u

¹⁷Iya Jesús ni nuu ya xuku xukan ii tee ka ndakuu bajadori ya, te ni ka ñekuiñi te ii ya in nuu ndaa ka'nu. Ni ka ndututu kue'e deen ñaxivi ni ka chindikun ña ii kue'e deen ñaxivi región Judea, ñuu Jerusalén, y ñuu Tiro y Sidón xajni ndute mar. ¹⁸Ni ka xee koyo i xe ki kunini do'o i jnu'u dane'e Iya Jesús, te na ndada'a ña ya kue'e ka ndo'o i. Dani jna'a ñaxivi ka ñu'u tachi u'u anu i ni ka ndu'va i, chi maa Iya Jesús ni kene'e tachi u'u ini anu i. ¹⁹Divi ku xe taka ñaxivi ni ka kuu ini i xe ñani ndee i Iya Jesús, chi ni ndada'a ya taka ñaxivi ka ku'u, ndogani xe iyo ndee deen ya.

Iya Jesús dane'e ya jnu'u va'a ya nu tee ka dakua'a jnu'u ya

²⁰Xuka te Iya Jesús ni ndakoto ndee ya tee ka dakua'a jnu'u ya, te iña'a ya:

«Naka va'a kee ndo nuxe ka kunda'vi ndo, chi Iya Nyosi kuu tejnuni ya nu ndo.

²¹»Naka va'a kee ndo nuxe ka kokon deen ndo vijna, chi xee in kivi xe ki chitu chii ndo.

»Naka va'a kee ndo nuxe ka nda'yu ndo vijna, chi xee in kivi xe ki kueku ndo.

²²»Naka va'a kee ndo orre ka kiti'ni deen ñaxivi nu ndo te u'u deen ka kuini ña i, xe ka dadiñi ña i, te ka ka'an i jnu'u ndo, di ka kaji u'u i diki ndo, nuxe ka ka'an i xe ñaxivi u'u deen ka ndakuu ndo, nuxe dia'a ka ka'an i ndogani xe ka chindikun ña ndo, xe Tee veji nde andivi kuu ndi.

²³»Naka va'a kee ndo orre xukan, te ki kuvete deen ndo, chi kue'e deen ga xe va'a dakuta'vi ña Iyanyosi na ndaxee ndo nde andivi, te dani jna'a dia'a ni ka xu da'a ñaxivi ni ka iyo nde ki'na deen ga xe ni ka xu kuini u'u i, nu tee ni ka xu ndakani jnu'u ni xu ka'an Iya Nyosi nu te.

²⁴»Ko naka nda'vi ki ndo'o ndo xe nene kuika deen ndo vijna, chi xe ama ka nukoo va'a ndo, te ma ki ni'i ga ndo nu kua'an ga so.

²⁵»Naka nda'vi ki kundo'o ndo xe chitu ndi chii ndo vijna, chi xee in kivi xe ki kukokon deen ndo.

»Naka nda'vi ki ndo'o ndo xe ka xeku deen ndo vijna, chi xee in kivi xe ki kukueka ga ni ini ndo, te ki nda'yu ndo.

²⁶»Naka nda'vi ki ndo'o ndo, xe taka ñaxivi ka ka'an i xe va'a deen ka da'a ndo te kai nda'a xiñu'u ña i.

»Chi dia'a ni ka xu da'a jna'a ñaxivi nde ki'na deen ga, xe ni ka xu ka'an va'a i nu tee ni ka xu danda'vi ña, chi tee xukan ni ka xu ka'an te xe ka ndakuu te, tee xe ka ndakani te jnu'u xe ni xu ka'an Iya Nyosi nu te, ko ñatuu ndaa.

Na kuini va'a o nu ñaxivi xe ka kuini u'u i nu o

²⁷Te iña'a Iya Jesús: «Ko maa ndo xe kai nini do'o ndo jnu'u ka'an ndi, ki kuini va'a ndo nu ñaxivi xe ka kiti'ni i nu ndo, te ki da'a ndo xe va'a nu taka ñaxivi xe ka kuini u'u i nu ndo.

²⁸Nuxe ka iyo ñaxivi xe ka kaji u'u i diki ndo, ki kakan ta'vi ndo nu Iyanyosi xe na koto nda'vi ña ya. Te ki ndaka'an ndo nu Iyanyosi xe kunuu taka ñaxivi xe ka kuini u'u ña. ²⁹Nuxe ki kani i in iki in lado nuu ndo, ki kua'a ndo jnu'u xe ki kani i iki inga lado xiki nuu ndo. Nuxe ki kendee i tikachi du'nu ndo, ma ki kadi koo ndo kuedi xe ki kendee i nde du'nu ndo. ³⁰Nuxe nde in ñaxivi ikan i nu ndo in xe kuu ini i, ki kuña'a ndo. Te nuxe ni ka kendee i in xe neva'a ndo, ma ki ndakan ndo. ³¹Ki da'a ndo nu inga ñaxivi nava'a ka jna'a ini ndo xe ki da'a ña i.

³²»Chi nuxe ka kuini va'a ndo nu maani maa ñaxivi xe ka kuini va'a i nu ndo, ¿ka ñeni ini ndo xe kuu ndo in ñaxivi va'a deen a? Ñatuu ndaa, chi nde ñaxivi xe kai ndido i xika kuechi, dani jna'a ka kuini va'a i nu ñaxivi xe ka kuini va'a i nu i. ³³Te nuxe ka da'a ndo xe va'a nu maani maa ñaxivi xe ka da'a i xe va'a nu ndo, ¿ka ñeni ini ndo xe kuu ndo in ñaxivi va'a deen, madiga inga ñaxivi a? Ña'a, chi nde ñaxivi xe kai ndido i xika kuechi, dani jna'a ka da'a i xe va'a nu ñaxivi xe ka da'a in xe va'a nu i. ³⁴Te nuxe ka iña'a nuu ndo mediu nu ñaxivi xe ini ndo xe kuu ki ndachixa'vi i nu ndo, ¿ka ñeni ini ndo xe in xe va'a deen ka da'a ndo a? Nde ñaxivi kai ndido xika kuechi ka iña'a nuu jna'a i, te ndetu i xe ndani'i i taka mediu i.

³⁵»Ko dia'a ki da'a ndo: Ki kuini va'a ndo nu taka ñaxivi xe ka kuini u'u i nu ndo, te ki da'a ndo in xe va'a nu i. Ki kuña'a nuu ndo mediu nu ndeva'a ni ñaxivi xe ki kakan nuu i, ko ma ki kundetu ndo xe ki ndatee i. Chi nuxe dia'a ki da'a ndo, maa Iyanyosi du'va kue'e deen ga ndatee ya, te ki kukuu ndo de'e maa Iyanyosi xe tejnuni ya nu taka xe iyo. Chi Iya Nyosi kunda'vi ini deen ya nu taka ñaxivi, kuedi xe ñatuu

ka ndakueta'vi i nu ya, kuedi xe ñaxivi u'u ka ndakuu i.
³⁶Ki kunda'vi ini ndo taka ñaxivi, diukan nava'a kunda'vi ini Iya Nyosi taka nyaa ñaxivi chi maa ya kuu tata so.

Ma ndanduku ichi o nandede ka kuu inga ñaxivi

³⁷»Ma ki ndanduku ichi ndo nandede ka da'a ka kuu inga ñaxivi, te Iyanyosi ma ndanduku ichi ya nandede ka da'a ka kuu maa ndo. Ma ki kaji u'u ndo diki ni in ñaxivi, te Iyanyosi ma kaji u'u jna'a ya diki ndo. Ki dakanu ini ndo ñaxivi, te dakanu ini ña jna'a Iya Nyosi. ³⁸Ki dakuta'vi ndo nu ñaxivi ndandi'i, te dani jna'a Iya Nyosi dakuta'vi ña ya nadaa ka ndandi'i maa ndo. Du'va vi'ga tee ya, uni dachitu ndi ya custali ndo, te uni kidi ni'nu ya, nava'a xe kee tii kee ni'i, nde na kuido koyo. Chi nadaa ki dakuta'vi ndo nu inga ñaxivi, diukan jna'a dakuta'vi ya nu ndo.»

³⁹Te Iya Jesús ni ka'an ya jnu'u dakani jna'a, te iña'a ya: «¿Kuiti kuu xe in ñaxivi xe ni kuaa nundii i kuu dikanu ichi i inga ñaxivi xe divi ni ñatuu kujnuni nduchi i a? ;Ma kuu! Chi vetuni xe nduu i ki kukava ni'nu ini in xavi. ⁴⁰Ñatuu in duchi dakua'a xe kanuu deen ga i madiga mestru i, ko orre na inu dakua'a i, inuu kutu'va i ii mestru i.

⁴¹»Te orre xe ka dandaa ndo kuechi inga ñaxivi, kuu dakani jna'a ña ndi ii in tee xe ndakoto ndee te lañerru te, te ito ndee te in chakua lu'li deen xe ñunee ini nduchi lañerru te, kuedi xe ñatuu ito ndee te in tindu'u ka'nu ñunee ini nduchi maa te. ⁴²Te dia'a ka'an te nu lañerru te: “Ñani, kua'a ni jnu'u xe na tava da chakua xe ñunee ini nduchi ni.” ;Ko du'va in tindu'u ka'nu ñunee ini nduchi te! Maa te kuu in ñaxivi xe ka'an te in jnu'u, kuedi xe ñatuu dakikuu te. Ki'na ga, kanuu deen xe na tava te tindu'u ka'nu ñunee ini nduchi te, xuka te kuu koto ndee va'a te nandede tava te chakua ñunee ini nduchi lañerru te.

⁴³»In xujnu kui'i iyo va'a ma kuu tee nu in fruta xe ñatuu iyo va'a, te in xujnu kui'i xe ñatuu iyo va'a nu ma kuu tee nu in fruta va'a. ⁴⁴Xe ndidaa nuu xujnu kui'i iyo, ndakuini o nu, chi xe tee nu fruta: in xujnu iña ma kuu tee nu nde'ya di uva. ⁴⁵Dani jna'a, in ñaxivi va'a ka'an i jnu'u va'a, chi jnu'u va'a ñunee ini anu i, te in ñaxivi u'u ka'an i jnu'u u'u, chi jnu'u u'u ñunee ini anu i. Taka jnu'u kana xu'u in ñaxivi xe daa ñeni ini i, ini anu i, kuedi xe jnu'u va'a di jnu'u u'u.

Dakani jna'a Iya Jesús uu tee ka da'a ve'e

⁴⁶»¿Naku ka ka'an ndo xe maa ndi kuu Iya tejnuni nu ndo, te ñatuu ka ñendetu ndo jnu'u ka'an ndi? ⁴⁷Ñaxivi ka nini do'o jnu'u ka'an ndi te ka ñendetu i, ka dakikuu i taka jnu'u ka'an ndi, na kachi jnu'u ndi naxondo dakani jna'a ndi ii. ⁴⁸Kuu i mudu in tee xe ni da'a te ve'e te, ko ki'na ga ni xete kunu te, te ni da'a te ve'e te diki in toto ka'nu deen. Te ni'i deen ni kuun davi, te ni kee ndute ñu'u, te ni'i deen ni tee te xika ve'e, ko ñatuu ni ndaku te xe dakanda te ve'e, chi ni kua'a va'a ve'e.

⁴⁹»Ko xondo nini do'o jnu'u ka'an ndi, te ñatuu ñendetu i, kuu i mudu in tee xe ni da'a te ve'e te, ko ñatuu ni xete kunu te, te ñatuu ni da'a te ve'e te diki toto ka'nu. Te ni'i deen ni kuun davi, te orre ni kee ndute ñu'u, te ni ñetee te xika ve'e, ni dakana te, te ndondoo ve'e ni kukuechi.»

Iya Jesús ndada'a ya in duchi inu kuechi nu in tee romano

7 Kuu xe ni inu ni dane'e Iya Jesús jnu'u ya nu ñaxivi, xuka te kua'an ya in ñuu nani Capernaúm. ²Te ñuu xukan iyo in capitán xe tejnuni te nu in ciento soldado romano, te tee xukan kunda'vi ini deen te in duchi inu kuechi nu te xe ka'vi deen ni kekue'e i te kuenda i'i ga ni i.

³Te orre ni ni'i jnu'u capitán xukan xe Iya Jesús ndaku ya ndada'a ya ñaxivi, ni tenda'a te xeku tee ñe'nu xe ka ndakuu te israelita, xe na ki kakan ta'vi te nu ya xe na kii ya ndada'a ya maa duchi inu kuechi nu te. ⁴Te ni ka ñe'e te nundeku Iya Jesús, te ni ka ikan ta'vi deen te nu ya, te ka iña'a te:

—¡Da'a deen ni in jnu'u mani ini, te ndada'a ni duchi inu kuechi nu capitán romano! Kanuu deen xe chindee ni te, ⁵chi va'a deen ini te, chi kunda'vi ini te taka ñaxivi israelita, te ni da'a te in ve'e nu ka ndanijna'a da.

⁶Xuka daa te kua'an ya ii te. Ko orre ni kuxajni ya ve'e capitán, ni tenda'a capitán xeku lañerru te xe na ki ka'an i nu ya xe kunuu te, te ka iña'a i: «Mestru, ¡ma kundi'ni deen ni! Chi kanuu deen ga maa ni, madiga maa da, divi ku va'a deen ga xe ma kivi ni ve'e da, ⁷divi ku ñatuu ni xejna'a ña da. Kuenda ka'an ni ni xe na ndu'va duchi inu kuechi nu da, te ini da xe ndu'va i. ⁸Chi dani jna'a maa da, iyo in tee kuñe'nu xe tejnuni te nu da, te ñendetu da nu te. Te maa da

tejnuni nu kue'e deen soldado. Te nuxe ka'an da nu in soldado: “¡Kua'an xukan!”, ñendetu te jnu'u da, te ñe'e te. Te nuxe kana da inga soldado: “¡Ne'e!”, ini da xe kuendetu te jnu'u da, te kiji te. Te nuxe ta'vi jniñu da nu in tee inu kuechi nu da, te kuña'a da: “¡Da'a ni jniñu xa'a!”, ini da xe kuendetu te jnu'u da, te dajniñu te nava'a ta'vi jniñu da.»

⁹Te maa Iya Jesús, kuenda ni naa gani ini ya orre ni tekú do'ó ya jnu'u xa'a, te ni ka'an ya nu ñaxivi xe kua'an koyo i ii ya:

—Ichi ndaa ndijia xe ñatuu ndani'i da ni xe in ñaxivi nitu'u Israel xe ñejnu'u i xe kuu ndada'a da ñaxivi, nava'a ñejnu'u tee xa'a, kuendi xe ñadi ñaxivi israelita kuu te.

¹⁰Xuka te ni ka ndiko kuiñi tee ni tenda'a capitán, ko kuu xe ni ka ndaxee koyo te ve'e capitán, te ni ka ndani'i te duchi inu kuechi nu te xe xe ama ni ndu'va i.

Iya Jesús da'a ya xe ndateku de'e in viuda

¹¹Xuka te kua'an Iya Jesús in ñuu nani Naín, te dani jna'a kua'an koyo tee ka dakua'a jnu'u ya y kue'e deen ga ñaxivi. ¹²Oorre ni kuxajni Iya Jesús xu'u ñuu xukan, ni ini ya xe kue'e deen ñaxivi kua'an koyo kuakuji in ndiyi. Chi ika ni i'i in di'na y dii de'e xii in viuda, te kue'e ñaxivi ñuu kua'an koyo i ii ña xe ki kuji i de'e ña.

¹³Te orre ni ini ya viuda xukan, ni kunda'vi ini deen ña ya, te iña'a ya:

—Ma nda'yu ni.

¹⁴Xuka te ni ñejna'a ya, te ni ñani ndee ya xuu nu kai ndido i ndiyi, te ñaxivi kai ndido xuu xukan ni ka ñekuiñi i. Te iña'a ya nu ndiyi:

—Nu lo ka'an li: ¡Ndukoo!

¹⁵Xuka te duchi ni i'i xukan ni ndukoo i, chi ni ndateku i, te ni tena'a i ka'an i, daa te ni ndakuña'a ña ya nu nana i.

¹⁶Kuu ni ka ini ñaxivi xe dia'a ni kuu, ni ka xu'u deen i, te ni ka ndachiñu'u i Iya Nyosi, te ka ka'an i:

—¡Vijna ni kendita in tee ndakani jnu'u xe ka'an Iya Nyosi nu te! Te ka ka'an jna'a i:

—¡Maa Iyanyosi ni kee xe chindee ya ñaxivi ñuu maa ya!

¹⁷Te ni ite nuu jnu'u xe ni da'a Iya Jesús nitu'u región Judea y taka ga ñuu xajni xukan.

**Tenda'a Jua Bautista uu tee xe na ki nduku
jnu'u te nuxe Iya Jesús kuu Cristu**

¹⁸Ni ni'i jnu'u Jua Bautista taka xe ni da'a Iya Jesús, chi ni ka ndakani tee ni ka kunduu ii te. Xuka te ni kana Jua uu jna'a te, ¹⁹ te ni tenda'a ña te xe na ki nduku jnu'u te Iya Jesús: «¿Maa ni kuu Cristu, Iya xe ni tenda'a Iya Nyosi xe kiji a?, di ¿kundetu da daani inga tee xe kuu Cristu a?»

²⁰Te kua'an koyo te nundeku Iya Jesús, te orre ni ka ñejna'a te ya, ni ka ikan jnu'u te nu ya:

—Jua Bautista ni tenda'a ña xe na ki nduku jnu'u ña da, nuxe maa ni kuu Cristu, Iya xe ni tenda'a Iya Nyosi xe kiji, di ¿ki kundetu da daani inga tee xe kuu Cristu?

²¹Te divi ni orre xukan ni ndada'a ya kue'e deen ñaxivi ka ku'u, ñaxivi ka ndo'o ndidaa nuu kue'e, ñaxivi ka ini i jnundo'o xexe'e tachi u'u ka ñu'u ini anu i, y ñaxivi kuaa xe ñatuu kujnuni nduchi i. ²²Divi ku Iya Jesús ni ka'an ya nu nduu tee ka kunduu ii Jua Bautista, te iña'a ya:

—Kuanu'u koyo ni, te ki ndakani ni nu Jua taka
nyaa xe ni ka ini ni, y taka nyaa xe ni ka
teku do'o ni xe ni da'a da:

ñaxivi ni kuaa nundii ni ka ndajnuu nduchi i,
ñaxivi xe ñatuu kuu ki kaka i vijna ka ika i,
ñaxivi ni ka ndo'o i kue'e te'yu, ni ka ndu'va i,
ñaxivi do'o, ni ka ndajnuu do'o i.
ñaxivi ni ka i'i, ni ka ndateku i,
ñaxivi kunda'vi, iñajnu'u da jnu'u va'a da nu i
kua'a xe na ki kaku anu i.

²³»Naka va'a ki kee ñaxivi ka chindikun ña xe ma kivi ma ñuu maa ki ndidita ini i.

²⁴Orre kuanu'u koyo tee ka kunduu ii Jua Bautista, ni tena'a Iya Jesús ka'an ya nu ñaxivi nava'a kuu Jua, te iña'a ya: «¿Nandede kaa tee ni ka ñekoto ni xuku? ¿In tee kaa mudu in ndoo xute xe kidi ni'nu ña tachi orre xe ni'i deen kana i a? ¡Ña'a! ²⁵Di ¿ni ka ini ni in tee ni'nu in da'ma va'a deen a? ¡Natuu! Chi ñaxivi ka ni'nu va'a ki ndani'i o te in palaciu nundeku in rey, ñadi in xuku. ²⁶Divi ku, ¿naxondo kuu tee ni ka ñekoto ni a? ¿Ka ñeni ini ni xe kuu te in tee xe ni ndakani jnu'u xe ka'an Iya Nyosi nu te a? Ndaa ndijia ka ñeni ini ni,

ko kanuu deen ga Jua Bautista, madiga taka ga tee ni ka xu ndakani te jnu'u ni xu ka'an Iya Nyosi nu te. ²⁷ Divi ni Jua xodo vido nu jnu'u Iya Nyosi orre ni xu ka'an ya nu de'e ya:

“Tenda'a li in bajadori li xe kodo nuu te datu'va te ichi ki'i lo.”

²⁸ Ka'an ndaa da xe tuu in ñaxivi kanuu ga madiga Jua Bautista, kuedi ñaxivi xe iyo i vijna, di ñaxivi xe ni xu iyo i nde ki'na deen ga. Ko dani jna'a, kuu ka'an o xe kanuu deen ga in di'na ñaxivi kunda'vi deen i xe tejnuni Iya Nyosi nu i, madiga Jua.»

²⁹ Taka ñaxivi ka xi'i i xukan xe ni ka tekú do'o i jnu'u xa'a xe ni ka'an Iya Jesús, nde tee ka ikan xa'vi impuesto, ni ka kuu inuu jnu'u i xe jnu'u Iya Nyosi kuu jnu'u ndaa, chi ni ka ñendute i ni da'a Jua Bautista. ³⁰ Ko taka tee ka ndakuu fariseo y mestru ley Iya Nyosi ñatuu ni dakuendute ña Jua, chi ñatuu ni ka kuu ini te xe ki kueta'vi te ichi Iya Nyosi.

³¹ Te iña'a Iya Jesús: «¿Na kuekuu dakani jna'a da ii ñaxivi ka iyo i vijna? ¿Nandede ka da'a i? ³² Kuu ka'an da xe ka da'a i najnu'u ka da'a duchi kuechi, xe ka kukoo i ka dadiki i nu xa'vi, te ka kana xiki i nu lañerru i:

“Kuedi xe ni ka danda'yu li in flauta xe na ki kunini do'o lo in xaa luu deen, ¡ko ñatuu ni ka ita xe'e lo! Te kuedi xe ni ka ita li in xaa kueba deen, ¡ko ñatuu ni ka nda'yu lo!”

³³ Chi orre ni kii Jua Bautista, xe ñatuu ni xu xee te dita ni ndeyu, te ñatuu ni i'i te vinu, ni ka ka'an ni jnu'u te, xe ñunee in tachi u'u ini anu te, divi ku dia'a da'a te. ³⁴ Te orre ni kee maa da, Tee veji nde andivi, ni ka ini ñaxivi xe taka kivi xee da dita y ndeyu, te i'i da vinu, te ka ka'an tugu ni jnu'u da, xe: “¡Tee xa'a nde'e deen xee te dita, te da'a te mudu in ñaxivi nda ini! Dani jna'a, ¡mani deen kuu te ii ñaxivi ka da'a xe u'u, y tee ka ikan xa'vi impuesto!” ³⁵ Ko ini o xe xenijnuni Iya Nyosi kuu ichi ndaa ichi kuiti, chi kue'e xe va'a ka da'a ñaxivi xe ka ndivi nduu i ichi ya.»

Ndeku Iya Jesús ini ve'e in tee nani Simuu xe kuu te fariseo

³⁶ In tee ni xu kuu fariseo xe ni xu nani te Simuu, ni kana te Iya Jesús ve'e te xe na kude'ñu te ii ya, te ni ñe'e ya ve'e te, nukoo ya xee ya dita. ³⁷ Te ni xee in ña'a iyo ñuu xukan xe kue'e deen xe u'u ni xu da'a ña. Ni ni'i jnu'u ña xe kude'ñu Iya Jesús ve'e Simuu, divi ku xe ni ñe'e ña, te nda'a ña in

lometa chitu in ndute adi deen xe'e diko xe xa'vi deen ndee. ³⁸Ni ñekuiñi iti ña nu xe'e Iya Jesús, te ni nda'yu deen ña xe ni tena'a kukava ndute nduchi ña nu xe'e maa Iya Jesús, te ni ndadaxichi ña xe'e ya ii idi ña, te ni tetu xu'u ña xe'e ya kue'e vuelta, xuka te ni xodo ña ndute adi deen xe'e diko nu xe'e maa Iya Jesús.

³⁹Kuu ni ini tee kuu fariseo, tee nani Simuu, xe dia'a da'a ña, ni ñeni ini te: «Nuxe ichi ndaa ndijia xe tee xa'a kuu te in tee ndakani jnu'u xe ka'an Iya Nyosi nu te, ñatuu ini te xe in ña'a da'a xe u'u kuu ña.»

⁴⁰Xuka te iña'a Iya Jesús nu tee kuu fariseo xa'a:

—Simuu, iyo in jnu'u kuu ini da xe ndakani da nu ni. Te iña'a te:

—Kuu ni jna'a mestru, ka'an ni, te na kunini do'o da.

⁴¹Xuka te ni ndakani Iya Jesús jnu'u xa'a:

—Ni iyo in tee xe ni iña'a nuu te mediu nu uu ñaxivi. Nu in ñaxivi ni iña'a nuu te u'un ciento denario,^a te nu inga ñaxivi ni iña'a nuu te uu diko uxi denario. ⁴²Ko nduu tee kai tavi ñatuu na mediu kai nda'a te xe ki ndakuña'a te, divi ku ni dakanu ini te nduu tee kai tavi nu te, xe ma ki ndachixa'vi ga te. Vijna te kani ini ni: ¿Nadi nuu kuini mani deen ga te?

⁴³Xuka te iña'a Simuu:

—Ñeni ini da xe nu tee ni xu tavi kue'e deen ga mediu.

Te iña'a Iya Jesús:

—Va'a deen ni ñeni ini ni chi ichi ndaa ndijia.

⁴⁴Xuka te ni ndakoto ndee ya ña'a xa'a, te iña'a ya nu Simuu:

—Koto ndee ni ña'a xa'a. Orre ni kivi da ve'e ni, ñatuu ni tee ni ndute xe ndakune da xe'e da. Ko ña'a xa'a, nde kuu ña ndakune ña xe'e da ii ndute nduchi ña, te ndadaxichi ña xe'e da ii idi diki ña. ⁴⁵Ñatuu ni tetu xu'u ni xiki nuu da orre ni kivi da ve'e ni nava'a iyo da'an xa'a, ko ña'a xa'a ndexe ni kivi da nde kuu ña tetu xu'u ña daani xe'e da. ⁴⁶Ñatuu ni chi'i ni aciti oliva diki da, ko ña'a xa'a chi ni xodo ña ndute adi deen xe'e diko nitu'u xe'e da.

⁴⁷Divi ku xe ka'an da xe kuedi xe kue'e deen xika kuechi ni da'a ña, ko ni dakanu ini da taka nyaa taka tu'u, divi ku xe mani deen kuini ña nu da. Ko ñaxivi xe

^a 7.41 El denario era una moneda utilizada en el Imperio Romano que valía el salario diario de un obrero.

xeku ni xika kuechi ni da'a i, xeku ni xika kuechi i ni dakanu ini da, divi ku ñatuu kunda'vi ini deen ña i.

⁴⁸Xuka te iña'a ya nu ña'a xa'a:

—Dakanu ini da taka xika kuechi ni.

⁴⁹Te xeku ga ñaxivi ka xi'i xukan, orre ni ka tekú do'o i jnu'u ni ka'an Iya Jesús, ni ka tena'a i ka nduku jnu'u jna'a i:

—¿Naxondo kuu tee xa'a, xe dakanu ini te xika kuechi ñaxivi a?

⁵⁰Xuka te iña'a tugu maa Iya Jesús nu ña'a xa'a:

—Ndogani xe ni ini ni anu ni, ni ñejnu'u ni jnu'u da, ndani'i ta'vi anu ni nde andivi. Kuanu'u ni, te ma kukuú ga ini ni.

Ña'a ka chindee Iya Jesús

8 Xuka te kua'an Iya Jesús kue'e ñuu kuedi xe ñuu na'nu di ñuu kuechi, dane'e ya jnu'u va'a ya nu ñaxivi, xe ka'an nandede tejnuni Iya Nyosi nu o. Kua'an ya ii ndi uxi uu tee ka dakua'a jnu'u ya ka kunduu te ii ya. ²Dani jna'a kua'an ya ii xeku ñadi'i, ña'a ni kene'e ya tachi u'u ini anu ña, y ña'a ni ndada'a ya xe ni ka xu ndo'o ña inga kue'e. Kua'an ya ii ña'a nani Liya in ña'a ni kene'e ya uxa tachi u'u ini anu ña, divi ni ña ni ka xu danani i Magdalena, ³dani jna'a ña'a ni xu nani Juana ñadi'i in tee nani Chuza, in tee nda'a jniñu ve'e tee kuñe'nu nani Herodes, inga ña'a nani Sana, te xeku ga ñadi'i jna'a, xe ni ka ñejniñu ña mediu maa ña ii xeku ga xe iyo xe kaa ña, kua'a xe ki chindee ña maa Iya Jesús ii tee ka dakua'a jnu'u ya.

Dakani jna'a o in tee xe xete te trigu nu itu te

⁴In kivi, ni ka ndanijna'a kue'e deen ñaxivi xe ndidiin ndidiin ñuu i, kua'a xe ki koto ndee i maa Iya Jesús, te ni ndakani ya in jnu'u dakani jna'a, te iña'a ya: ⁵«Ni iyo in tee kuadaka trigu nu itu te, te orre nde kuu te xete te ndikin trigu nu itu te, xeku ndikin trigu ni ka ndava i nu kuu ichi nu ka ika ñaxivi, te orre ni ka xa'a ñaxivi ni ka ñeñu i, te dani jna'a ni ka xu ndatejna'a tidaa, te ni ka xee ti. ⁶Te xeku ga ndikin trigu ni ka ndava i nu ka xuku kue'e xuu, ni ka ite i ko ña ni ka ni'i va'a i ko'yo, te ni ka xichi ni i. ⁷Xeku ga ndikin trigu ni ka ndava me'ñu nu ka iyo xujnu iñu, ni ka ite i ko ni ka kandee i ni ka da'a xujnu iñu, te ñatuu ni ka ñe'nu ga i. ⁸Ko xeku ga ndikin trigu ni ka ndava nu kuu maani maa ñu'u va'a

deen, ni ka ite i, ni ka ñe'nu i, te ni ka chitu va'a xoko i, xe ciento trigu ni kuun nu in ni ndikin trigu ni kivi.»

Kuu ni inu ni ka'an ya jnu'u xa'a, ni'i deen ga ni ka'an ya nu ñaxivi te iña'a ya: «Nuxe jnuu do'o ni, ki kunini do'o va'a ni, kua'a xe ki kiku'un ini ni.»

Naku ndakani Iya Jesús jnu'u dakani jna'a

⁹Xuka te tee ka dakua'a jnu'u Iya Jesús ni ka ikan jnu'u te nu ya na jnu'u kuini ka'an jnu'u dakani jna'a xukan. ¹⁰Xuka te iña'a ya: «Maa Iya Nyosi kuu ini ya xe kuu ki kiku'un ini ndo nandede kuu nu tejnuni ya, kuedi xe nde ki'na ga ñatuu ni ka ñeku'un ini ndo, ko orre ka'an ndi nu taka ga ñaxivi ñejniñu ndi jnu'u dakani jna'a, kua'a xe:

“kuedi xe ka ito ndee i, ko ma ki ndakuini i, te kuedi kai nini do'o i, ko ma ki kiku'un ini i.”^a

Iñajnu'u Iya Jesús na jnu'u kuini ka'an jnu'u dakani jna'a tee ni xete ndikin trigu itu te

¹¹Te iña'a Iya Jesús: «Na kachi jnu'u ndi na jnu'u kuini ka'an jnu'u dakani jna'a xe ni ndakani ndi: Na dakani jna'a so ndikin trigu ii jnu'u Iya Nyosi. ¹²Diukan nava'a ni ndo'o ndikin trigu xe ni ka ndava i ichi, diukan ni jna'a ka ndo'o xeku ñaxivi xe ka xu nini do'o i jnu'u Iya Nyosi, ko maa tachi kuñe'nu tava i jnu'u ni kee ini anu ñaxivi, te da'a i xe naa da'vi ini i, kua'a xe ma ki kuejnu'u i, te ma ki ndani'i ta'vi anu i nde andivi. ¹³Te ndikin trigu xe ni ka ndava i nu ka xuku kue'e xuu, diukan ni jna'a ka ndo'o xeku ñaxivi xe ka kudii deen ini i orre ni ka xu nini do'o i jnu'u Iya Nyosi, ko ñatuu ni ka ni'i xo'o va'a i, ka ñejnu'u i xeku kivi te orre ka ñunee i in jnundo'o, ñatuu ka kundee ini i, te ka ika xata i, te ka dandoo i ichi Iya Nyosi. ¹⁴Te ndikin trigu xe ni ka ndava me'ñu xujnu iñu, diukan kuu mudu ñaxivi ka xu nini do'o i jnu'u Iya Nyosi, ko ndogani xe deen ka ndiyo ini i nu mediu, xe ka i'yo i taka xe luu iyo ini ñuu ñaxivi, te da'vi ini i jnu'u Iya Nyosi, te ña ka ndaku ga i xe ki da'a i in xe va'a. Kuu i mudu in xujnu kui'i xe ñatuu kuun fruta nu. ¹⁵Ko ndikin trigu xe ni ka ndava nu kuu maani maa ñu'u va'a deen, te ñu'u xukan kuu mudu ñaxivi xe ka xu

^a 8.10 Is 6.9

nini do'o i jnu'u Iya Nyosi, te ka ñeku'un ini i, ñejnu'u i ichi ndaa ichi kuiti ndijia ni ini ni anu i, te nde maa ya chindee ña xe ki da'a i xe va'a, mudu in ndikin xe tee kue'e deen trigu.»

Dakani jna'a Iya Jesús jnu'u ya ii in candili

¹⁶Te iña'a Iya Jesús:

«Ña xoo na ndachu'un in candili, xuka te da'vi i candili ii in ko'o, di chinee i candili chii ito. Ñatuu da'a so dia'a, chi chundeku so in candili nu dukun, kua'a xe na kujnuu orre na kivi koyo ñaxivi ini ve'e. ¹⁷Dia'a kuu jna'a taka xe xiva'a xe ñatuu ka ini ñaxivi, chi ne'e di kuee ko ketuu nu ndijin. Te dia'a kuu jna'a taka xe ña ñeku'un ini ñaxivi vijna, ne'e di kuee ko ki kiku'un ini i taka jnu'u.

¹⁸»Divi ku, ki kunini do'o va'a, kua'a xe ki keku'un va'a ini ndo. Chi xondo ka kuu ini xe ki kiku'un ini i jnu'u Iya Nyosi, kuña'a ga ya xenijnuni ya nu i, kua'a xe kuu ki keku'un ga ini i. Ko xondo ñatuu kuu ini i xe kiku'un ini i jnu'u ya, Iya Nyosi ma kuña'a ga ya xenijnuni ya nu i, te kuedi xe ñeni ini i xe ni ñeku'un ini i in ta'vi di'na dii, ko maa Iyanyosi da'a ya xe kinaa ini i.»

Nana Iya Jesús y ñani ya

¹⁹Xuka te ni ka xee koyo nana Iya Jesús ii ñani ya nundeku ya, ko ña ni kuu ki jna'a koyo ña nundeku ya, chi kue'e deen ñaxivi ni ka ndututu. ²⁰Xuka te iña'a in ñaxivi nu maa Iya Jesús:

—Ni ka kee koyo nana ni y ñani ni, te ka kuu ini i xe ki koto ndee ña i te ndajnu'u ni ii.

²¹Te iña'a maa Iya Jesús:

—Taka ñaxivi ka xu nini do'o jnu'u Iyanyosi te ka ñendetu i jnu'u ya, ñaxivi xukan ka ndakuu i mudu nana da, ñani da y ku'va da.

Iya Jesús da'a ya xe na kekuiñi tachi y ndute

²²In kivi, ni kee Iya Jesús ini in barcu ii tee ka dakua'a jnu'u ya, te iña'a ya:

—Ki'i so inga lado lago.

Te kua'an koyo te ii ya, ²³ te nini ka xa'a te lago xukan, ni kidi Iya Jesús. Te danaa ni ga ni xe'e in tachi ni'i deen nu ndute lago, te ni tena'a ndava ndute kuakee te ini

barcu, te ni tena'a vechitu ndute ini nu, vekuxika deen chi vetuni keku'un nu chii ndute, te ki kuu te.

²⁴ Xuka te ni ka ndune'e te Iya Jesús, te ka iña'a te:

—¡Mestru, Mestru, ndiku'un ini ni chi kuakeku'un o chii ndute, te vetuni kandee o te ki kuu o!

Te ni ndukoo Iya Jesús, te ni ta'vi jniñu ya nu ndute y tachi xe na ki kundeku nanii, te orre xukan ni, ni ñekuiñi nanii tachi y ndute. ²⁵ Xuka te iña'a ya nu tee ka dakua'a jnu'u ya:

—¿Naku ñatuu ka ñejnu'u ndo xe kuu da'a ndi taka a?

Ko ni ka xu'u deen te, te kuenda ka naa gani ini te, ka ikan jnu'u jna'a te:

—¿Naxondo kuu tee xa'a, xe nde tachi ii ndute ka ñendetu jnu'u ka'an te?

In tee ñuu Gadara xe ñu'u tachi u'u ini anu te

²⁶ Ni xee Iya Jesús ñuu Gadara xe ndeku inga lado lago ii tee ka dakua'a jnu'u ya. ²⁷ Kuu xe venana ya ini barcu ii tee ka dakua'a jnu'u ya, te ni xee in tee xe ñu'u kue'e tachi u'u ini anu te, te ni ñejna'a te nundeku Iya Jesús. Ni kuu kue'e deen kuiya xe ñatuu ni xu iyo te in ve'e chi du'va in xavi nu ka xinduji ndiyi ni xu iyo te, te uni vichindii te.

²⁸ Kuu xe ni ini te maa Iya Jesús ni kana xiki ko'o te, te ni ñekuiñi iti te nu ya te iña'a te:

—¡Ma kivi nduu ni nu da, Iya Jesús, chi maa ni kuu De'e Iya Nyosi kuñe'nu! Ikan ta'vi da xe ma da u'u ña ni.

²⁹ Dia'a ni ka'an te chi ni ka'an maa Iya Jesús nu tachi u'u xe na dandoo i te, te na ndee i ini anu te, kue'e kuiya ni xu tejnuni tachi u'u nu tee xukan, kuedi ni ka xu ñu'ni va'a ñaxivi nda'a te ii xe'e te ii cadena kaa, te kuedi ni ka xu nenuu va'a ña i, ko ni xu ndaku te ni xu ta'nde kuedi xe kaa kuu, te maa tachi u'u ni xu dia'a ña i in xuku nu ñatuu ñaxivi ka iyo.

³⁰ Ni ikan jnu'u Iya Jesús nu te:

—¿Nandede nani ni?

Xuka te iña'a te:

—Legión nani da.

Diukan ni ka'an te, chi legión kuini ka'an xe kue'e deen tachi u'u ka ñu'u ini anu te. ³¹ Xuka te ni ka ikan ta'vi tachi u'u nu Iya Jesús xe ma tenda'a ña ya xe ki'i koyo i andeya nu ki kunee tachi u'u.

³²Xajni xukan ndeku in kava dukun, te ka xi'i kue'e deen cuchi ka xee ti ku'u, te tachi u'u ni ka ikan ta'vi i nu Iya Jesús xe na tenda'a ña ya nu ka xi'i cuchi un, te na kua'a ya jnu'u xe na kivi koyo i ini anu ti.

Te ni xe'e ya jnu'u, ³³ te ni ka ndee koyo tachi u'u ini anu tee xa'a, te ni ka kivi koyo i ini anu cuchi un. Te orre xukan taka nyaa cuchi un ni ka kendava ti, te ni ka ikotuu ti, te ni ka kee ti ini lago, te ni ka kandee ti, te ni ka i'i ti.

³⁴Te tee ka nenuu cuchi xukan, orre ni ka ini te xe diukan ni kuu, ni ka kendava te, ni ka ñekuñajnu'u te nu taka ñaxivi ñuu y ñaxivi xe ka iyo i xuku. ³⁵Te kue'e deen ñaxivi ni ka ñekoto naku ni kuu, orre ni ka xee koyo i, ni ka ini tee ni ñu'u tachi u'u ini anu te xe nukoo te nu xe'e Iya Jesús, xe ni'nu te da'ma te, ni ndundaa xenijnuni te, kuu xe ni ka ini ñaxivi xe diukan ni kuu ni ka xu'u deen i. ³⁶Te ñaxivi ni ka ini inuu i ii nduchi i nava'a ni kuu, ni ka ndakani i nu taka ñaxivi nandede ni kuu xe ni ndu'va te ni da'a maa Iya Jesús. ³⁷Taka ñaxivi xe ka iyo i región Gadara ni ka ikan ta'vi i nu Iya Jesús xe ma kundeku ga ya ñuu xukan, chi ka xu'u deen i.

Divi ku ni ndee Iya Jesús ini barcu kua'a xe ki'i koyo ya ii tee ka dakua'a jnu'u ya. ³⁸Te tee ni ñu'u tachi u'u ini anu te, ni ikan ta'vi te nu Iya Jesús xe na kua'a ya jnu'u xe na ki'i te ii ya, ko ni ta'vi jniñu ya xe na ndoo te, te iña'a ya:

³⁹—Kuanu'u ni ve'e ni, te ndakani ni nu taka ñaxivi nava'a ni da'a Iya Nyosi xe ni ndu'va ni.

Xuka te kuanu'u te ve'e te, te ni ndakani te nu taka ñaxivi ñuu nandede ni da'a Iya Jesús xe ni ndu'va te.

Ndateku de'e di'i Jairo, te ndu'va in ña'a xe ndakoyo ña niñi

⁴⁰Orre ni ndiko kuiñi Iya Jesús inga lado lago, ka xi'i kue'e deen ñaxivi xe ka kudii deen ini i xe ni xee ya chi divi ya kai ndetu i. ⁴¹Te orre xukan ni xee in tee nani Jairo, xe kuu te in tee kuñe'nu ini ve'e nu ka ndanijna'a ñaxivi ñuu. Te ni ñekuñi iti te nu xe'e Iya Jesús, te ni ikan ta'vi te xe na ki'i ya ve'e te. ⁴²Chi in di'na y dii de'e di'i te iyo, te ika uxi uu ni kuiya iyo i, te ka'vi deen ndo'o i xe kuenda i'i ga ni i da'a kue'e.

Te ichi kua'an ya ii te, kue'e deen ñaxivi kua'an koyo i divi ni ichi, te kuenda ka chinda'a jna'a i kua'an koyo i ii Iya Jesús. ⁴³Te me'ñu ñaxivi kua'an jna'a in ña'a

xe ni kuu uxi uu kuiya xe ku'u ña kue'e ndakoyo ña niñi. Ni ndi'i ndondoo mediu ña ni da'a ña xe ni chixa'vi ña nu kue'e ñaxivi ni ka datajna ña, ko ña ni ka ndaku te ki ndada'a ña te. ⁴⁴Te ni ñejna'a ña ichi xata Iya Jesús, te ni ñani ndee ña da'ma ni'nu ya, te orre xukan ni, ni ñekuiñi kue'e ndo'o ña xe ndakoyo ña niñi.

⁴⁵Daa te ni ikan jnu'u Iya Jesús:

—¿Nde in ni ni ñani ndee da'ma da?

Ko ña xoo na ndakani xe ni ka ñani ndee i ya.

Te ni ka'an Pelu:

—¡Mestru, kue'e deen ñaxivi ka chinda'a jna'a nundeku ni te ka ñani ndee ña jna'a i!

⁴⁶Te ni ka'an tugu Iya Jesús:

—Ko ini ndi xe nde in ñaxivi ni ñani ndee ña, chi ni ini jnuni ndi xe ni ndada'a ndi in ñaxivi ku'u.

⁴⁷Kuu ni ini ña xe ma kuu chiva'a ña maa ña, ni'i deen ña xe xu'u ña, te ni ñejna'a ña nundeku Iya Jesús, te ni ñekuiñi iti ña nuu ya. Xuka te ni ka'an ña nu taka ñaxivi ka xi'i xukan nandede ni ñeni ini ña orre ni ñani ndee ña da'ma maa Iya Jesús, te ni ndakani jna'a ña nandede ni kuu xe orre orre ni ni ndu'va ña.

⁴⁸Te iña'a Iya Jesús nu ña:

—Ndogani xe ni ñejnu'u ni xe kuu ndada'a ña da, divi ku xe ni ndu'va ni. Vijna te kua'an ni te kuvete ni, kudii ini ni, te ma kukuu ga ini ni.

⁴⁹Ika diukan ka'an Iya Jesús, te ni xee in tee iyo ve'e Jairo, tee kuñe'nu ini ve'e nu ka ndanijna'a ñaxivi ñuu, te iña'a te nu Jairo:

—Vekikachi jnu'u da xe ni i'i de'e di'i ni, te ñatuu ga na ni kuenda xe xee ni ii mestru.

⁵⁰Kuu xe ni tekudo'o Iya Jesús jnu'u xa'a, te iña'a ya nu Jairo:

—Ma xu'u ni, kuenda kuejnu'u ni xe kuu ndada'a da i, te ndu'va i.

⁵¹Te orre ni xee ya ve'e Jairo, ni xe'e ya jnu'u xe kivi koyo Pelu, Jua, Nyavu, tata y nana duchi di'i un, ko ñatuu ni xe'e ya jnu'u xe kivi koyo taka ga ñaxivi ini ve'e.

⁵²Taka ñaxivi ka xi'i xukan ka nda'yu deen i, te ka ndakani ini i xe ni i'i duchi di'i xukan, ko iña'a Iya Jesús:

—Ma ki nda'yu ni, chi ñadi kuenda ni i'i i, chi kuenda kidi ni i.

⁵³Ko ñaxivi ka xi'i xukan kuenda ni ka xeku ndee i Iya Jesús, xe diukan ni ka'an ya, chi ni ka ini i xe xe ama ni i'i i. ⁵⁴Xuka te ni jnii ya nda'a i te ni ka'an ya nu i:

—Duchi di'i, jndukoo!

⁵⁵Te orre xukan ni ni ndateku i, te ni ndukoo i, te ni ta'vi jniñu Iya Jesús xe na ki kuña'a i xe na kaji i. ⁵⁶Tata i y nana i ni ka naa gani ini te xe diukan ni ndateku i. Te ni ikan ta'vi deen Iya Jesús xe ma ki ndakani te nu ni in ñaxivi xe maa ya ni da'a xe ni ndateku i.

Iya Jesús tenda'a ya bajadori ya xe ki dane'e te jnu'u va'a ya nu ñaxivi

9 Ni ndadatutu Iya Jesús ndi uxi uu tee ka ndakuu bajadori ya, te ni da'a ya xe ni ka ndani'i ndee ini te, te ni ta'vi jniñu ya xe na ki kene'e te tachi u'u ini anu ñaxivi, te na ki ndada'a te kue'e ka ndo'o ñaxivi ka ku'u. ²Te ni tenda'a ña ya xe na ki dane'e te nandede tejnuni Iya Nyosi nu o, te xe na ki ndada'a te ñaxivi ka ku'u. ³Te iña'a ya:

—Orre na ki'i koyo ndo ma ki kunda'a ndo ni in ndajniñu. Ma ki kunda'a ndo karruti ndo, ni ñunu dita ndo, ni mediu ndo, di inga da'ma ki ndadama ndo. ⁴Na xee koyo ndo in ñuu te ka'an ña in ñaxivi xe ki kendoo ndo ve'e i, divi ni ve'e xukan ki koo ndo nde kivi xe ki'i koyo ndo inga ñuu. ⁵Ko nuxe ka iyo ñaxivi in ñuu xe ma ki kueta'vi ña i, ki ndee koyo ndo ñuu xukan, te kidi xe'e ndo y ndijña ndo, na kukoyo taka ñuxaka xe ni jnii, xe kuini ka'an xe na ki kendoo i ii xika kuechi i nu Iyanyosi.

⁶Xuka te ni ka kee koyo bajadori ya, te kua'an koyo te, in ñuu in ñuu, ka iñajnu'u te jnu'u va'a Iya Jesús nu taka ñaxivi te ka ndada'a te ñaxivi ka ku'u.

Tee kuñe'nu xe ni xu nani te Herodes ñatuu ini te naxondo kuu Iya Jesús

⁷Tee kuñe'nu taka región Galilea, xe ni xu nani te Herodes, ni ni'i jnu'u te taka xe va'a da'a Iya Jesús, te ni naa gani ini te, chi kue'e ñaxivi ni ka ka'an i xe Iya Jesús kuu Jua Bautista xe ni ndateku te. ⁸Ko xeku ga ñaxivi ni ka ka'an i xe Iya Jesús kuu Elías xe ni ndateku te, in tee ni xu ndakani jnu'u ni xu ka'an Iya Nyosi nu te. Te xeku ga i ni ka ka'an i xe kuu ya inga tee nde ki'na deen ga, xe ni xu ndakani te jnu'u ni xu ka'an Iya Nyosi nu te.

⁹Ko ni ka'an Herodes:

—Maa so ni ta'vi jniñu xe na ki ka'nde te diki Jua Bautista. Divi ku, ¿naxondo kuu tee xa'a, xe da'a te taka xe ka ndakani ñaxivi a?

Divi ku deen ni kuu ini Herodes xe kuini te maa Iya Jesús te ndajnu'u te ii ya.

Iya Jesús iña'a ya xe ni ka xee u'un mil ñaxivi

¹⁰Orre ni ka ndiko kuiñi bajadori Iya Jesús, ni ka ndakani te nu ya taka xe ni ka da'a te. Xuka te ni xeka ña ya te kua'an koyo te ii ya in ñuu nani Betsaida. ¹¹Ko orre ni ka ni'i jnu'u ñaxivi, ni ka chindikun ña i. Te ni ñeta'vi ña Iya Jesús, te ni iñajnu'u ya nava'a kuu ini Iya Nyosi xe tejnuni ya nu taka ñaxivi, te ni ndada'a ya kue'e ñaxivi ka ku'u.

¹²Orre ni tena'a xe veñini, ni ka ñejna'a ndi uxi uu bajadori ya, te ka iña'a te nu ya:

—Ka'an ni na ki'i koyo ñaxivi na ki kween i xe ki kaji i, te na ki ndatatu i ve'e ñuu kuechi xajni xa'a, chi xa'a ñatuu naku iyo.

¹³Xuka te iña'a maa Iya Jesús:

—Ki kuña'a maa ndo xe ki kaji i.

Xuka te ka iña'a te nu ya:

—U'un nuu ni paa te uu nuu ni chaka kai nda'a da, ko nuxe kuña'a o xe ki kaji taka ñaxivi, jkanuu xe ki'i koyo da ki kween da kue'e deen ga paa y ndeyu!

¹⁴U'un mil texii ka ndakuu. Te iña'a maa Iya Jesús:

—Ki ka'an nu ñaxivi xe na ki kukoo i te na ki ndututu i kuenda uu diko uxi jna'a i in in lado.

¹⁵Diukan ni ka da'a te, te ni ka kukoo taka ñaxivi.

¹⁶Xuka te ni jnii Iya Jesús ndi u'un paa te ndi uu chaka, te ni ndakoto ndee ya andivi te ni ndakueta'vi ya nu Iyanyosi. Ni dana'a ya te ni iña'a ya nu bajadori ya, kua'a xe na ki dajña te nu ñaxivi. ¹⁷Taka ñaxivi ni ka xee va'a i, uni ni ka chitu ndi chii i, te bajadori ya ni ka ndatejna'a te xe ni ndoo ga, te ni chitu uxi uu chika paa y chaka xe ña ni ndi'i ki kaji ñaxivi.

Pelu ka'an te nu Iya Jesús xe maa ya kuu Cristu, Iya xe ni tenda'a Iya Nyosi xe na dakaku ya ñuu ñaxivi

¹⁸In kivi xe ndaka'an Iya Jesús nu Iyanyosi, te ka xi'i jna'a tee ka dakua'a jnu'u ya, te ni ikan jnu'u ya:

—¿Naxondo kuu ndi ka ka'an ñaxivi a?

¹⁹Xuka te ka iña'a te:

—Xeku ñaxivi ka ka'an xe Jua Bautista kuu ni, xeku ga i ka ka'an xe Elías kuu ni, te xeku ga i ka ka'an xe in tee xe ni xu ndakani jnu'u ni xu ka'an Iya Nyosi nu te, xe ni iyo te nde ki'na deen ga, te ni ndateku te.

²⁰Te ni ikan jnu'u ya:

—Te maa ndo, ¿naxondo kuu ndi ka ka'an ndo?

Te iña'a Pelu:

—Maa ni kuu Cristu kuenda Iya Nyosi, Iya xe ni tenda'a Iya Nyosi xe dakaku ya ñuu ñaxivi.

Ka'an Iya Jesús xe xee in kivi xe ki ka'ni ña ñaxivi

²¹Ko Iya Jesús ni ka'an ya xe ma ki ndakani te nu ni in ñaxivi jnu'u xa'a. ²²Dani jna'a iña'a Iya Jesús nu tee ka dakua'a jnu'u ya:

—Maa ndi kuu Tee veji nde andivi, kuini deen ndi jnundo'o, te ma ki kueta'vi ña tee ñe'nu, ni tee ka kuñe'nu nu dutu, ni tee ka ndakuu mestru ley Iya Nyosi. Te ki ka'ni ña te, ko nu uni kivi ndateku ndi.

²³Xuka te ni ka'an ya nu taka ñaxivi:

—Nuxe nde in ni ka kuu ini xe ki chindikun ña ni, ki naa ini ni xe ki da'a ni nava'a ka kuu ini maa ni, ki kundido ni cruzi ni in in kivi, xe kuini ka'an xe ka iyo tu'va ni xe ki kuu ni, te ki chindikun ña ni. ²⁴Chi xondo kuu ini xe dakaku i maa i xe kuteku ga i, du'va dakinaa i maa i te ma ndani'i ta'vi anu i, te taka ñaxivi xe iyo tu'va i xe kuu i ndogani xe chindikun ña i, du'va kaku i te ndani'i ta'vi anu i. ²⁵¿Naku ni'i ñaxivi nuxe na ndaku i xe kuneva'a i taka xe iyo ñuu ñaxivi, ko dakinaa i anu i a? Ñatuu nani kuenda.

²⁶Chi xondo kukanuu xe ki ndakuini ndijia ña i, te kukanuu i xe ini i jnu'u da, dani jna'a maa da xe kuu da Tee veji nde andivi kukanuu da orre na kii da ii xe diñu deen da, xe diñu deen tata da, te xe diñu ángel nde andivi. ²⁷Ko kachi jnu'u ndaa da xe xeku jna'a ni xe ka xi'i ni xa'a ma ki kuu ni nde na kuini ni nandede tejnuni Iya Nyosi nu taka ñaxivi.

Diñu ika Iya Jesús

²⁸Kuu xe ni xa'a una kivi xe ni ka'an ya jnu'u xa'a, xuka te ni kaa ya in tinduu dukun xe ndaka'an ya nu Iyanyosi, te ni kunduu ya ii Pelu, Nyavu y Jua. ²⁹Nini ndaka'an ya

nu Iyanyosi, ni ndadama nava'a ito nuu ya, te da'ma ya ni nduu kuijin kachi, te diñu ika nava'a da'a xe xendute. ³⁰Te danaa ni ga ni ka kendita uu texii, tee kai nani Sesi y Elías, te ka ndajnu'u te ii ya. ³¹Te nitu'u nu ka xi'i te diñu ika te ka ndajnu'u te ii ya xe kuini ya jnundo'o te kuu ya ñuu Jerusalén, nava'a kuu ini Iya Nyosi xe da'a ya.

³²Kuedi xe ka kuña'na deen nduchi Pelu ii lañerru te, ni ka kundee ini te ña'na, te ni ka ini te xe diñu ika Iya Jesús ii uu tee ni xu ndeku ii ya. ³³Nini xe ni ka kee koyo uu tee xukan kua'an koyo te, te iña'a Pelu nu Iya Jesús:

—Mestru, naka va'a xe ka xi'i o xa'a, da'a o uni ve'e kuechi: in kukuu maa ni, inga kukuu Sesi te inga kukuu Elías.

(Ko Pelu tuu ini te jnu'u ka'an te.)

³⁴Nini ndekuu ga te ka'an te, danaa ni ga te ni kuun in viko nu'u xe ni da'vi nu ka xi'i taka te ii ya, te ni ka xu'u deen te.

³⁵Xuka te me'ñu viko nu'u ni ka tekudo'o te xe ni ka'an Iyanyosi: «Tee xa'a kuu de'e ndi, tee ni kaji ndi. Ki kunini do'o, te ki kuendetu jnu'u ka'an ya.»

³⁶Kuu xe ni inu ni ka'an Iya Nyosi, ni ka ndakoto ndee te, te madi'na ga ni Iya Jesús ndeku. Te tiempu xukan ñatuu ni ka ndakani te nu ni in ñaxivi xe dia'a ni kuu.

Iya Jesús ndada'a ya in duchi xii xe ni ñu'u tachi u'u ini anu i

³⁷Inga kivi, kuu xe ni nuu Iya Jesús tinduu dukun ii uni tee ka dakua'a jnu'u ya, kue'e deen ñaxivi ni ka ndututu xe ki koto ndee i Iya Jesús.

³⁸Te in texii xe ndeku te me'ñu ñaxivi ni ka'an te:

—Mestru, ikan ta'vi da nu ni, xe koto ndee ni de'e da, chi in di'na y dii i neva'a da, ³⁹te danaa ni ga kaku'un ña tachi u'u, te dakana ña, dakana xiki ña, da'a i xe i'i xi'i i, te kee ti iñu xu'u i. Uni nde'e deen da'a ña, te ñatuu dandoo tachi u'u xe da u'u ña i. ⁴⁰Ni ikan ta'vi da nu tee ka dakua'a jnu'u ni xe na ki kene'e te tachi u'u ini anu de'e da ko ñatuu ni ka ndaku te.

⁴¹Xuka te ni ka'an Iya Jesús:

—¡Ñaxivi xe ka da'a xe u'u ka ndakuu ni, te ñatuu ka ñejnu'u ni jnu'u Iyanyosi! ¿Nadaa ga kivi iyo xe kundeku da ii ni te kundee ini da xe ka da'a ni?

Xuka te iña'a ya nu tee ku'u de'e:

—Tee ni de'e ni xa'a.

⁴²Nini kuajna'a duchi xii xukan nundeku Iya Jesús, ni ka ku'un tugu ña tachi u'u, te ni dakana ña i nu ñu'u, ni kidi ni'nu ña i, te ni da'a i xe i'i xi'i i. Ko maa Iya Jesús ni kene'e ya tachi u'u ni ñu'u ini anu i, te ni ndada'a ya duchi xii xukan, te ni ndakuña'a ña ya nu tata i. ⁴³Te taka ñaxivi ni ka naa gani ini i xe ndee deen Iya Nyosi chi taka nyaa taka tu'u ndaku ya da'a ya.

Xa'a kuu uu ichi xe iñajnu'u Iya Jesús xe xejna'a kivi xe kuu ya

Ni ka naa gani ini taka ñaxivi xe ni da'a Iya Jesús, te iña'a ya nu tee ka dakua'a jnu'u ya:

⁴⁴—Ki kunini do'o va'a jnu'u ka'an ndi nu ndo: Te ma ki da'vi maa ini ndo, chi xejna'a xe maa ndi, Tee veji nde andivi ki ndakuaa ña i te ki ndachi'i ña i nda'a tee ka tejnuni nu ñuu, kua'a xe ndeva'a deen ki da'a ña te.

⁴⁵Ko ñatuu ni ka ñeku'un ini te jnu'u ka'an ya, chi ta ña'a ga xejna'a orre xe ki kiku'un ini te. Dani jna'a ka xu'u te xe ki nduku jnu'u te najnu'u kuini ka'an jnu'u ni ka'an ya.

Naxondo kuu xe kanuu ga

⁴⁶Xuka te ni ka kukuita tee ka dakua'a jnu'u Iya Jesús ka tejna'a jnu'u te xe nde in te kuu tee kanuu ga. ⁴⁷Ni tuu ini Iya Jesús xe ka ñeni ini te, te ni kana ya in duchi lu'li, te ni ka'an ya xe na kunukuiñi i xajni nundeku ya, ⁴⁸ te iña'a ya:

—Xondo kueta'vi in duchi lu'li xa'a xe kunuu maa ndi, ñeta'vi ña jna'a i, te xondo ñeta'vi ña su'u, ñeta'vi jna'a i Iya Nyosi xe ni tenda'a ña ya xe veji ndi nde andivi. Chi xondo xe ka ñeni ini ñaxivi xe ñadi ñaxivi kanuu kuu i, ñaxivi xukan kanuu deen ga i nu Iyanyosi.

Ñaxivi ñatuu kuini u'u nu o, du'va ka chindee ña i

⁴⁹Xuka te iña'a Jua nu Iya Jesús:

—Mestru, ni ka ini da in ñaxivi xe ni ka'an i xe kunuu maa ni xe kene'e i tachi u'u xe ñunee ini anu ñaxivi. Te ni ka xedi koo da nu te xe ma da'a ga te diukan, chi ñatuu chindikun ña te nava'a ka chindikun ña da.

⁵⁰Te iña'a Iya Jesús:

—Ma ki kadi koo ndo xe diukan da'a te, chi xondo ñatuu kuini u'u nu so, chi du'va ka chindee ña i.

Kana iin Iya Jesús nu Nyavu y nu Jua

⁵¹Orre vekuxajni xe ndandita Iya Jesús andivi, ñatuu ni xu'u ya te kua'an ya ñuu Jerusalén. ⁵²Ni tenda'a ya tee ka xodo nuu nu ya, te kua'an koyo te in ñuu lu'li región Samaria, kua'a xe na ki nduku te nu kendoo ya. ⁵³Ko ñaxivi región Samaria ñatuu ni ka ñeta'vi ña i, chi ni ka tuu ini i xe Jerusalén kuu ñuu nu ki'i koyo te. ⁵⁴Ko orre ni ka ini Jua y Nyavu xe dia'a ni kuu, ka ikan jnu'u te nu maa Iya Jesús:

—¿Kuu ini ni xe na ki ta'vi jniñu da xe na kuun ñu'u nde andivi a?, te ¿na naa taka ñaxivi ka iyo ñuu xa'a a? Diukan nava'a ni da'a in tee ni xu nani Elías.

⁵⁵Xuka te ni ndakoto ndee va'a ya nu te, te ni kana iin ya nu te, te iña'a ya: «Ñatuu ka ini ndo nandede kuu ini anu Iya Nyosi, Iya ni da'a anu ndo. ⁵⁶Chi maa ndi, Tee veji nde andivi, ñadi veji ndi xe kua'a ndi jnu'u xe kinaa anu ñaxivi, chi du'va na ki kaku anu i.»

Xuka te kua'an koyo te ii ya inga ñuu.

Ñaxivi ka kuu ini i xe ki chindikun i Iya Jesús

⁵⁷Nini ka nu ichi te kua'an koyo te, te ni ka'an in tee nu Iya Jesús:

—Kuu ini da xe chindikun ña da nde ni kuu maa nu ki'i ni.

⁵⁸Te iña'a Iya Jesús:

—Chikuii chi iyo xavi ti, te tidaa iyo taka ti, ko maa da, Tee veji nde andivi, ñatuu iyo in ve'e kuenda maa da nu ndatatu nuu da.

⁵⁹Te iña'a Iya Jesús nu inga te:

—Chindikun ña ni.

Te iña'a te:

—Ko kua'a ni jnu'u xe ki'na ga ki kuji da tata da.

⁶⁰Te iña'a maa Iya Jesús:

—Dandoo ni ñaxivi ñatuu ka ñejnu'u Iya Nyosi xe na ki kuji jna'a maa i, ko maa ni kua'an ni, te kuñajnu'u ni nandede tejnuni Iya Nyosi nu ñaxivi.

⁶¹Xuka te ni ka'an inga te nu maa Iya Jesús:

—Kuu ini da xe chindikun ña da, ko kua'a ni jnu'u xe ki'na ga nu'u da ve'e da kua'a xe na kuñajnu'u da xe ki'i o.

⁶²Te iña'a maa Iya Jesús:

—Xondo xijnii in nda'a arado orre itu i, ko ndakoto nde xata i, ñatuu iyo tu'va i xe tejnuni Iya Nyosi nu i.

Tenda'a Iya Jesús uni diko uxi uu tee ka dakua'a jnu'u ya

10 Xuka te ni kaji Iya Jesús uni diko uxi uu ga tee ka dakua'a jnu'u ya, te ni tenda'a ña ya ndi uu ndi uu jna'a te xe na ki kodo nuu te nu ya, na ki'i koyo te ñuu ñuu, taka ñuu nu ni kuu ini ya xe ki'i ya. ²Te ni dane'e ya jnu'u dakani jna'a, te iña'a ya: «Ndaa ndijia xe kue'e deen ñaxivi ka iyo tu'va xe ki kuejnu'u i jnu'u ndi, ko ñatuu kue'e ñaxivi iyo xe ki kuñajnu'u i, te ki dane'e i jnu'u ndi, diukan nava'a ndo'o in tee dakee in itu ka'nu deen, ko xeku ni ñaxivi ka dakee ii te. Divi ku, ki kakan ta'vi ni nu Iya Nyosi xe na tenda'a ya kue'e ga ñaxivi xe na ki kuñajnu'u i jnu'u maa ya nu ñaxivi. ³Vijna te jkua'an koyo! Tenda'a ña ndi xe ka ndakuu ndo mudu lanchi xe ka xi'i ti me'ñu tiva'u. ⁴Ma ki kunda'a ndo ñunu dita ndo, ni mediu ndo, ni ndijña ndo, te ma ki kekuiñi ndo xe ki ka'an ndo data'vi kuu nu ñaxivi ichi ki'i koyo ndo.

⁵»Orre na kivi koyo ndo in ve'e, ki ka'an ndo data'vi kuu ki'na ga, te ki ka'an ndo: “Jnu'u kuii jnu'u mani, na ki kunukoo va'a ñaxivi ka iyo ve'e xa'a.” ⁶Te nuxe ve'e xukan ka iyo ñaxivi xe kuu ini i xe ki kunukoo i jnu'u kuii jnu'u mani, xejna'a jnu'u ki ka'an ndo, ko nuxe ñatuu, ma ki kunukoo va'a i, te jnu'u va'a ni ka'an ndo ndiko kuiñi i nu maa ndo. ⁷Te ki kendoo ndo ve'e xee koyo ndo, te ki kaji ndo, te ki ko'o ndo xe ki taji ñaxivi xukan, chi ñaxivi ka dajniñu, kanuu xe ki kexa'vi i. Ma ki'i koyo ndo ve'e xa'a ve'e xukan.

⁸»Orre na ki xee koyo ndo in ñuu nu va'a deen ki kueta'vi ña i, ki kaji taka xe ki taji ñaxivi xukan. ⁹Ki ndada'a ndo ñaxivi ka ku'u xe ka iyo i ñuu xukan, te ki ka'an ndo: “Vekuxajni tiempu xe tejnuni Iya Nyosi nu ñaxivi.” ¹⁰Ko nuxe na xee koyo ndo in ñuu nu ma ki kueta'vi ña i, ki ndee koyo ichi te ki ka'an ndo: ¹¹“Nde ñuxaka ini ñuu ni xe ni jnii xe'e da, ki kidi ni'nu da kua'a xe na kukoyo, xe kuini ka'an xe na ki kendoo ni ii xika kuechi ni nu Iya Nyosi. Ko kanuu xe ki kani ini ni xe ni kuxajni vii tiempu xe tejnuni Iya Nyosi nu ñaxivi.” ¹²Kachi jnu'u ndaa ndi xe na xejna'a kivi xukan, nda'vi deen ga ki ndo'o ki neni ñaxivi ñuu xukan, madiga nava'a ni ka ndo'o ñaxivi ni ka xu iyo ñuu Sodoma.

**Naka nda'vi ki ndo'o ñaxivi ñuu xe
ma ki kueta'vi i jnu'u Iyanyosi**

¹³»¡Naka nda'vi ki ndo'o ni, ñaxivi ñuu Corazín! ¡Naka nda'vi ki ndo'o ni, ñaxivi ñuu Betsaida! Na ka'an ni ga o xe ini ñuu Tiro y Sidón ni da'a da milagru xe ni da'a da ini ñuu ni, nde xe ama ga ni ka ndakani ini i, te ma ki da'a ga i in xe u'u, nde xe ama ga ni ka ni'nu i da'ma tindayi, te ni ka xu nukoo i nu xaa xu nu'u, xe kuini ka'an xe ka ndakani ini i deen i xe u'u xe ni ka xu da'a i. ¹⁴Ko kivi dandaa Iya Nyosi kuechi ñaxivi, jnundo'o deen ga ki kuini maa ni, madiga ñaxivi ñuu Tiro y Sidón. ¹⁵Te maa ni, ñaxivi ñuu Capernaúm, ¿ka ñeni ini ni xe ki ndandita ni nde andivi da'a ya a? Ña'a, chi du'va jnaa ña ya nde andeya.»

¹⁶Xuka te ni ka'an Iya Jesús nu tee ka dakua'a jnu'u ya: «Xondo xu nini do'o jnu'u ka ka'an ndo, nini do'o jna'a i jnu'u ka'an ndi, te ñaxivi xe ñatuu ñeta'vi i maa ndo, ñatuu ñeta'vi jna'a i maa ndi, te nuxe ñatuu ñeta'vi i maa ndi, ñatuu ñeta'vi jna'a i maa Iyanyosi, chi maa ya ni tenda'a ña.»

Ka ndiko kuiñi ndi uni diko uxi uu tee ka dakua'a jnu'u ya

¹⁷Orre ni ka ndiko kuiñi ndi uni diko uxi uu tee ka dakua'a jnu'u ya, ka kuvete deen te, te ka iña'a te nu ya:

—Mestru, orre xe ka ka'an da nu tachi u'u xe kunuu maa ni, ka ñendetu i nu da orre xe ka ndaka'an ña da.

¹⁸Te iña'a maa Iya Jesús:

—Ichi ndaa ndijia, chi ni ini ndi xe vekenekava tachi kuñe'nu nde andivi mudu in tajña. ¹⁹Maa ndi ni tee xe ka iyo ndee ndo xe ki kueñu ni'nu ndo nu koo y tidu'ma, ko ma kuu da u'u ña ti, te ndee nu tachi kuñe'nu ki ndaku ndo, te ñatuu kuiti maa na in xe u'u ki ndo'o ndo. ²⁰Ko ma ki kuvete ndo xe ñendetu tachi u'u nu ndo, du'va ki kuvete deen ga ndo xe xe ama xodo jnuni nava'a nani ndo nde andivi.

Kudii ini Iya Jesús te ndachiñu'u ya tata ya

²¹Orre xukan, maa Espíritu Iyanyosi ni da'a ya xe ni kudii deen ini Iya Jesús, te ni ka'an ya: «Ndachiñu'u deen ña da, Tata da Iyanyosi da, Iya tejnuni nitu'u andivi te nitu'u ñu'u nde'yu, chi ni dane'e ña ni nu ñaxivi xe ka ñejnu'u i xe

ndaku ni da'a ni taka nyaa taka tu'u, diukan nava'a xe ka ñejnu'u duchi kuechi, ko ni chiva'a ni xe ma ki kuini ñaxivi tu'va deen, ichi ndaa ndijia, Tata da Iyanyosi da, chi diukan kuu ini maa ni.»

²²Te iña'a ya nu ñaxivi ka xi'i xukan: «Taka nyaa ni taji Tata da nu da. Te ña xoo na ini ichi ndaa ichi kuiti naxondo kuu da, xe kuu da de'e ya, chi maani Tata da ini va'a naxondo kuu da. Te ña xoo na ini ichi ndaa ichi kuiti naxondo kuu Tata da, chi maani da xe kuu da de'e ya, ini va'a da naxondo kuu ya, te dani jna'a xondo kuu ini da xe kuini i naxondo kuu Tata da, maa da kuñajnu'u.»

²³Ni ndiko kuiñi ya te ni ndakoto ndee va'a ya nu tee ka dakua'a jnu'u ya, te ni ka'an ya: «Naka va'a ka kee ñaxivi xe ka ito ndee i taka xe ka ito ndee ndo, ²⁴chi ka'an ndi xe kue'e tee ni ka xu ndakani jnu'u ni xu ka'an Iya Nyosi nu te, y kue'e tee kuñe'nu, ni ka kuu ini te xe ki koto ndee te xe ka ito ndee ndo vijna, ko ñatuu ni ka ini te, ni ka kuu ini te xe ki kunini do'o te xe kai nini do'o ndo vijna, ko ñatuu ni ka xu nini do'o te.»

Jnu'u dakani jna'a ii tee va'a in ñuu región Samaria

²⁵In kivi, in mestru ley Iyanyosi ni ñejna'a te Iya Jesús, chi kuu ini te xe koto jnuni te Iya Jesús te ni ikan jnu'u te nu ya:

—Mestru, ¿na kuekuu ndandi'i da xe da'a da kua'a xe ndani'i ta'vi da xe kuteku da ni kani ni ika ni a?

²⁶Te ni davido Iya Jesús:

—¿Nandede xodo jnuni nu ley Iyanyosi?

¿Te nandede ñeku'un ini ni?

²⁷Te ni davido maa mestru ley:

—“Kuini va'a nu Iyanyosi ni ini ni anu ndo ii taka ndee ndo y taka xenijnuni ndo, te kuini va'a nu ñaxivi xe kai ndeku xajni nu ndeku ndo, diukan nava'a kuini va'a deen ndo nu maa ndo.”

²⁸Te iña'a Iya Jesús:

—Va'a ni ni davido ni. Nuxe na da'a ni diukan, kuteku ni, ni kani ni ika ni.

²⁹Ko maa mestru ley kuu ini te xe na ki kani ini ñaxivi xe in tee va'a deen kuu te, divi ku ni ikan jnu'u te nu Iya Jesús:

—¿Te nadi nuu iyo xe kuini va'a da?

³⁰Daa te ni davido Iya Jesús, te ni ndakani ya in jnu'u dakani jna'a:

—In tee ika te ni ndee te nde ñuu Jerusalén ichi kuakenuu ñuu Jericó, te xeku tee kui'na ni ka du'u ndee ña, te ni ka kendee te nde da'ma te. Ni ka xe'e deen ña te, te kua'an koyo te, te ni ka dakendoo ña te, te kuenda tekú ñene ga ni te. ³¹Te in dutu ni xa'a te ichi xukan, ko orre ni ini ña te ni iko nduu ni ña te, te kua'an te inga lado. ³²Dani jna'a in tee kuu levita xe inu kuechi te ini ve'e ka'nu Iya Nyosi, ni ñejna'a ña te, te ni ini te tee xukan, ko dani jna'a ni iko nduu ni te nu katuú tee xukan, te kua'an ni te inga lado.

³³»Ko in tee región Samaria divi ni ni xa'a te ichi xukan, te orre ni ini ña te, ni kunda'vi ini deen ña te. ³⁴Ni ñejna'a te nu katuú tee xukan, te ni ndakune te nu ni jnakue'e ii aciti oliva y vinu, te ni jñuu tuu ña te ii in da'ma. Xuka te ni dakaa ña te xata burru te, te kua'an te ii te in ve'e nu chixa'vi ñaxivi xe ka kendoo i, te xukan ni xu nenuu ña te. ³⁵Inga kivi, maa tee región Samaria ni tava te uu mediu, ni iña'a te nu tee di ve'e xukan, te iña'a te: “Kunenuu ni tee xa'a, te nuxe kuejniñu ga ni mediu, maa da ndataji orre na ndiko kuiñi da.”

³⁶Nuxe daa, xe uni tee xa'a, ¿ndee tee ni kuu ini va'a deen ga nu tee ni ka du'u ndee i xa'a a?

³⁷Te ni davido maa mestru ley Iyanyosi:

—Tee ni kunda'vi ini deen ga ña.

Te iña'a maa Iya Jesús:

—Kua'an ni, te da'a jna'a ni diukan.

Iya Jesús kuakoto ya Marta y Liya

³⁸Daani te Iya Jesús kua'an ya ii tee ka dakua'a jnu'u ya, te ni xee ya in ñuu lu'li, ñuu in ñadi'i xe nani ña Marta xe ni ñeta'vi ña maa Iya Jesús ve'e ña. ³⁹Te iyo in ku'u Marta xe nani ña Liya, te ña'a xa'a ni kukoo ña nu xe'e Iya Jesús kua'a xe kunini do'o ña jnu'u ka'an ya. ⁴⁰Ko Marta, xe iyo deen jniñu da'a ña, ni ñejna'a ña Iya Jesús te ni ka'an ña:

—Mestru, ¿tuu ito ndee ni xe ni dandoo madi'na ña ku'u da ii taka nyaa jniñu xe da'a madi'na da a? Ka'an ni nu ña xe na chindee ña ña.

⁴¹Ko Iya Jesús ni davido ya:

—Marta, Marta, ndi'ni deen ga ni xe iyo kue'e jniñu da'a ni, ⁴²ko in di'na y dii jniñu kuu xe kanuu. Ko Liya ni kaji ña xe kanuu deen ga, te ña xoo in na kadi koo nu ña.

Iya Jesús dane'e ya nandede ndaka'an o nu Iyanyosi

11 In kivi, Iya Jesús ndaka'an ya nu Iyanyosi, te orre ni ndi'i ni ndaka'an ya, in tee xe dakua'a te jnu'u ya ni ka'an te:

—Mestru, dane'e ña ni nandede ki ndaka'an da nu Iyanyosi, nava'a ni dane'e Jua Bautista nu tee ni ka kunduu ii te.

²Te iña'a Iya Jesús:

—Orre na ki ndaka'an ndo nu Iyanyosi, dia'a ki ndaka'an ndo:

“Tata da xe ndeku ni nde andivi,
da'a ni xe taka ñaxivi ki da'a i kuenda xe
maa ni kuu Iya ii deen.

Na kii xe tejnuni ni nu taka nyaa ñaxivi.

³Te tee ni xe ki kaji da in in kivi.

⁴Dakanu ini ni taka nyaa taka tu'u xika kuechi
xe ka da'a da,

nava'a ka da'a jna'a da xe dakanu ini da taka
ñaxivi xe ka da'a ña i xe u'u.

Ma kua'a ni jnu'u xe kivi nduu da in nu u'u.

Te ma kua'a ni jnu'u xe ki kuu ini da xe
ki da'a da in xe u'u.”

⁵Dani jna'a ni ka'an Iya Jesús:

—Na kutadi ini so xe nde in ndo iyo in tee xe kumani nujna'a ii ndo, te kuenda ñuu xee ndo ve'e te, te ka'an ndo: “Mbaa, tenuu ni xeku dita, ⁶chi in lañerru da ika ni kee te ve'e da xe kava te, te ñatuu na kuekuu neva'a da xe kuña'a da nu te.” ⁷Te na kutadi ini so xe dia'a ni davido tee di ve'e: “Ma dajna'a ña ni, xe ama ni ndandi'yu xuxe'e da, maa da y taka jna'a da xe ama ka ndatatu da. Ma kuu ndukoo da xe taji da.” ⁸Ka'an ndi xe, kuedi xe ma ndukoo te xe kuña'a te chi mbaa te kuu te, ko ndogani xe chi'lu deen xu'u ndo xe ka'an ndo kue'e vuelta nu mbaa ndo, xuka te ndukoo te, te taji te taka xe ndandi'i ndo. ⁹Ko ka'an ndi nu taka ndo: Ki kakan ndo nu Iyanyosi, te Iyanyosi taji ya, ki ndanduku, te ki ndani'i ndo, te ki dakajña xuxe'e, te ndanune xuxe'e. ¹⁰Chi xondo na kakan, ni'i i, te xondo ndanduku, ndani'i i, te xondo na dakajña xuxe'e, ndanune xuxe'e.

¹¹ «¿Di nde in maa ndo, xe ka ndakuu ndo tata,^a kuña'a ndo in koo nu de'e ndo orre na kakan i in chaka a? ¹² ¿Di xe kuña'a ndo in tidu'ma orre na kakan i in ndivi a? ¹³ Nuxe maa ndo, xe ka ndakuu ndo ñaxivi xe ka da'a xe u'u, ka ini ndo xe ki kuña'a ndo xeva'a nu de'e ndo, kue'e deen ga tee Tata so Iya Nyosi xe ndeku ya nde andivi xe kuña'a ya Espíritu ya nuxe na ki kakan i.»

Iya Jesús y tachi kuñe'nu xe nani Satanás

¹⁴ Inga kivi, Iya Jesús kene'e ya tachi u'u xe ñunee i ini anu in ñaxivi xe ni da'a i xe ña kuu ga ka'an te, te orre ni kee tachi u'u xukan, kua'an i, tee xa'a ni ndatena'a te ka'an te. Ni ka naa gani ini ñaxivi ka ito ndee i xe dia'a ni kuu, ¹⁵ ko xeku i ni ka ka'an: «Satanás,^b xe kuñe'nu nu tachi u'u, ni iña'a i xe iyo ndee tee xa'a, divi ku xe kene'e te tachi u'u ñunee ini anu ñaxivi.»

¹⁶ Te xeku i, xe ki koto jnuni ña i, ni ka ikan i nu Iya Jesús xe na da'a ya in milagru xe dane'e xe vee ya nde andivi.

¹⁷ Ko maa ya, xe ni tuu ni ini ya xe ka ñeni ini i, ni ka'an ya: «Nuxe ñaxivi in ñuu ka xejna'a ndijna'a maa i, ñuu xukan ki naa. Dani jna'a, nuxe ñaxivi ka iyo i in ve'e ka dakiti'ni nujna'a i, ki dadiñi nujna'a i. ¹⁸ Maa ni ka ka'an xe maa da kene'e da tachi u'u, chi iyo ndee da xe ni tee tachi kuñe'nu. Ko nuxe tachi kuñe'nu xejna'a i te kene'e i tachi u'u xe inu kuechi nu maa i, ¿nandede kuu tejnuni daani tachi kuñe'nu a? ¹⁹ Te nuxe ichi ndaa ñaxivi ka chindikun nu maa ni, ¿naxondo iña'a xe iyo ndee i a, xe na ki kene'e i tachi u'u ñunee ini anu ñaxivi a? Ki kundaa kuechi i nu maa ni, chi maa i ka ini xe ña vetuga jnu'u ka ka'an ni naxondo kuu da. ²⁰ Ko nuxe maa da kene'e tachi u'u chi maa Iyanyosi ni tee xe iyo ndee da, xukan kuini ka'an xe xe ama tena'a Iya Nyosi xe tejnuni ya nu taka ni.

²¹ »Orre xe in tee iyo ndee te, te dani jna'a neva'a te kue'e deen espada y machiti, te nenuu va'a te ve'e te ii taka xe neva'a te, ma kuu du'u ñaxivi ndajniñu tee xukan. ²² Ko nuxe inga tee xe iyo ndee deen ga te, madiga tee di ve'e, te kii tee ndaku nu te, kendee te taka espada y machiti nde tee di ve'e chi tuu ga iyo ndee te, te taka xe neva'a te kii te ii xe iyo ndee deen ga. Xuka te ndakuña'a te taka ndajniñu nu taka lañerru te.

^a 11.11 Algunos manuscritos añaden: en lugar de pan, ¿les das una piedra?

^b 11.15 En griego Beelzebú

²³»Xondo ñatuu chindee ña i, da u'u ña i, te xondo ñatuu ndatejna'a i ii da, xete nuu i.

Ndiko kuiñi in tachi u'u

²⁴»Orre ndee tachi u'u ini anu ñaxivi, iko kava i xuku, nduku i in nuu kuu ndatatu i, ko orre ñatuu ni'i i nuu ndatatu i, ñeni ini i: “Ndiko kuiñi ndi ve'e ndi, nuu ni kee ndi.” ²⁵Orre ndiko kuiñi i, ndani'i i ini anu tee xukan mudu in ve'e xe ni ndundoo, te ni ndakoto va'a. ²⁶Xuka te ki'i i, te datutu ga i uxa ga tachi u'u xe nde'e deen ga ka da'a i madiga maa i, te taka i ki kivi ini anu tee xukan te ki kunukoo i, te nde'e deen ga ndo'o ñaxivi xukan, madiga nde ki'na ga.»

Ñaxivi xe ichi ndaa xe ka kudii deen ini i

²⁷Nini ka'an Iya Jesús jnu'u xa'a, in ñadi'i ndeku ña nu ka xi'i kue'e ñaxivi xe kai nini do'o i jnu'u ka'an Iya Jesús, te ni kana ko'o ña:

—Na kudii deen ini ña'a ni dakaku ña, ña'a ni xu dakadi ña.

²⁸Te ni davido ya:

—Ko na kudii deen ga ini ñaxivi xe kai nini do'o i jnu'u ka'an Iya Nyosi, te ka ñendetu i.

Ka ikan ni'i ñaxivi in milagru nu Iya Jesús

²⁹Kue'e deen ñaxivi ni ka kututu nundeku Iya Jesús, te ni tena'a ya ka'an ya: «Ñaxivi ka iyo vijna ñadi ñaxivi va'a ga ka ndakuu i; ka ikan ni'i i in milagru xe kukuu mudu in seña, ko in di'na y dii milagru ki kuini i, nava'a ni da'a Iya Nyosi in milagru orre xe ni xu iyo in tee ni xu nani Jonás. ³⁰Chi nava'a xe ni ndo'o Jonás, xa'a ni kuu mudu in seña xe ni dane'e ya nu ñaxivi xe ni ka xu iyo i ñuu Nínive xe maa Iyanyosi ni tenda'a Jonás. Te diukan ni jna'a kundo'o da, Tee veji nde andivi, chi nava'a xe kundo'o da kukuu in seña kua'a xe ki kuini ñaxivi xe ka iyo i tiempu xa'a.

³¹»Na xejna'a kivi kiji juiciu xe dandaa Iya Nyosi kuechi taka nyaa ñaxivi, in reina xe ni xu tejnuni ña ñuu Sabá xe ni xu iyo ña nde ki'na deen ga, ndondita ña te ka'an ña xe ñaxivi xe ka iyo i tiempu xa'a ki kundo'o i in jnundo'o, chi maa ña kuedi xe in ñuu ika deen ni iyo ña, ni ñe'e ña ñuu iyo Salomón kua'a xe kunini do'o ña jnu'u tu'va deen xe dane'e Salomón. Ko

vijna ndeku in tee kanuu deen ga madiga Salomón. ³² Dani jna'a na xejna'a kivi kiji juiciu xe dandaa Iya Nyosi kuechi taka nyaa ñaxivi, ki ndondita ñaxivi ñuu Nínive in ñuu ni iyo nde ki'na ga, te ki ka'an i xe ñaxivi xe ka iyo i tiempu vijna ki ndo'o in jnundo'o. Chi ñaxivi ñuu Nínive ni ka ndakani ini i, te ni ka ndiko kuiñi i ichi Iya Nyosi orre ni ka'an Jonás nu i, ko vijna ndeku in tee kanuu deen ga madiga Jonás.

Nduchi o kuu mudu in candili

³³»Ña xoo in na chu'un in candili te chiva'a i, di chi'i i chii kidi, chi du'va chundeku i nu dukun, kua'a xe na kujnuu nu ñaxivi xe kivi koyo i ini ve'e.

³⁴»Nduchi ni kuu mudu in candili xiki kuñu ni, nuxe iyo va'a nduchi ni, jnuu va'a i nitu'u xiki kuñu ni, ko nuxe ñu'u viko nduchi ni, nitu'u xiki kuñu ni ndeku nu nee. ³⁵ Koto ndee va'a ni xe ñu'u jnuu xiki kuñu ni jnuu va'a ndijja i, chi vetuni xe ñatuu jnuu va'a, te daa nu nee ndeku ni. ³⁶ Chi nuxe nitu'u xiki kuñu ni jnuu va'a, ñatuu ndeku ni nu nee, du'va jnuu nda'a taka xe ka da'a ni, diukan nava'a jnuu in candili nu ni.»

Ka'an Iya Jesús xe ña vetuga ka da'a tee ka ndakuu fariseo y tee ka ndakuu mestru ley

³⁷ Orre ni inu ni ka'an Iya Jesús, in tee kuu fariseo ni xeka te Iya Jesús xe na ki kee ya ii te dita ve'e te, te ni ñe'e Iya Jesús, te ni kivi ya ini ve'e, te ni kukoo ya nundeku mesa. ³⁸ Ko maa tee kuu fariseo ni naa gani ini te xe xe ama xee ya dita kuedi xe ta ña'a ga ndanda'a ya nava'a ka da'a ñaxivi israelita.

³⁹ Ko iña'a ya:

—Maa ni xe ka ndakuu ni fariseo ka da'a ni mudu xe ka ndakune va'a ni xata vasu y xata ko'o, ko ini i, kuenda ni kana tikachi ga ni, te diukan ka ndaa anu ni xe kue'e deen xe u'u ñunee, chi du'va ka kuu ini ni xe ki du'u ni, te ki da u'u ni ñaxivi. ⁴⁰ ¡Naka nene ni'i ini ni! ¿Naku ñatuu ka ini ni xe Iyanyosi ni da'a xiki kuñu ñaxivi, te divi ni maa ya ni da'a anu i a? ⁴¹ Du'va ki chindee ni ñaxivi kunda'vi, ni ini ni anu ni, te dia'a koo ndoo ini anu ni nu Iya Nyosi.

⁴²»Naka nda'vi ki ndo'o ni xe ka ndakuu ni fariseo, te ka ndadoko ni nu Iya Nyosi uxi nu'ni ndijna'a in in ciento: xe kuu ita minu, ruda, di inga xuku, ko ñatuu ka da'a ni xe va'a

nu inga ñaxivi, te ñatuu ka kuini va'a ni nu Iya Nyosi. Va'a deen ga nuxe ki da'a ni xe va'a ki'na ga, ko dani jna'a ma ki dandoo ni xe ki ndadoko ni nu Iya Nyosi.

⁴³»Naka nda'vi ki ndo'o ni xe ka ndakuu ni fariseo, chi ka jna'a ini ni xe ki kunukoo ni in titeyu kanuu deen ga ini ve'e nu ka ndanjna'a ñaxivi ñuu, te ka jna'a ini ni xe xiñu'u deen ki kunda'a ña ñaxivi te taka i ki ka'an data'vi kuu nu ni, orre ka xi'i ni nu xa'vi. ⁴⁴Naka nda'vi ki ndo'o ni, chi ka ndakuu ni mudu in xavi ndiyi xe ñatuu na'a ga, xe ka ñeñu ni'nu ñaxivi, chi ñatuu ka ini i xe xinduji in ndiyi.

⁴⁵Ni davido in tee kuu mestru ley:

—Mestru, orre dia'a ka'an ni nu tee kuu fariseo, nde jnu'u jna'a da ka'an ni xe ka ndakuu da mestru ley.

⁴⁶Ko iña'a Iya Jesús:

—Naka nda'vi ki ndo'o jna'a ni, xe ka ndakuu ni mestru ley, chi ka dakuido ni ñaxivi in xe ña ka ndaku i ki kundido i, ko maa ni uni ñatuu kuiti ka dakiki'i ni xe ki chindee ni i.

⁴⁷Naka nda'vi ki ndo'o ni, chi ka chundeku ni nama xe luu deen ka ito nu ka xinduji tee ni ka xu ndakani jnu'u ni ka'an Iya Nyosi nu te, kuedi xe divi ni ñani jna'a ni ni ka ñe'ni ña.

⁴⁸Xe diukan ka da'a ni kuini ka'an xe ka iyo inuu ini ni ii ñani jna'a ni, chi maa te ni ka ñe'ni ña, te maa ni ka xeki tuu nama xe luu deen ka ito nu ka xinduji te. ⁴⁹Divi ku xe ni ñeni ini va'a Iya Nyosi ii xenijnuni ya, te ni ka'an ya: “Tenda'a ndi tee ki ndakani jnu'u ka'an maa ndi nu te, y tee ka ndakuu bajadori ndi, ko xeku te ki ka'ni i, te xeku ga te ki dakunu i.”

⁵⁰»Divi ku xe nu ñaxivi xe ka iyo vijna, maa i ki ndo'o ki neni, chi ka'an kuechi niñi tee ni ka xu ndakani jnu'u ni xu ka'an Iya Nyosi nu te, nde ñaxivi ni ka ñe'ni i nde orre ni kua'a ñuu ñaxivi, ⁵¹nde xe ni ka ñe'ni Abel, te nde xe ni ka ñe'ni Zacarías orre ni xu ndeku te xajni nu naa, ichi ki'i o ve'e ka'nu Iya Nyosi.^a Divi ku nu ñaxivi ka iyo vijna ndakaa kuechi ya niñi taka tee ni ka ñe'ni i.

⁵²»Naka nda'vi ki ndo'o ni, xe ka ndakuu ni mestru ley, xe ni ka kendee ni ndakaa xuxe'e nundeku xenijnuni Iya Nyosi, te ñatuu ka xe'e ni jnu'u xe ki kivi inga ñaxivi kua'a xe na ki kuini i xenijnuni ya, te dani jna'a maa ni, ña ka ndaku ni ki kivi ni kua'a xe ki kuini ni xenijnuni ya.»

^a 11.51 Gn 4.8 y 2 Cr 24.20-22.

⁵³Orre xe ni inu ni ka'an Iya Jesús jnu'u xa'a, ni ka kiti'ni deen tee ka ndakuu mestru ley y tee ka ndakuu fariseo. Te ni ka tena'a te ka ñeni ini te kue'e jnu'u xii xe ki nduku jnu'u ña te, ⁵⁴kua'a xe na kenekava ya xe ka'an ya in jnu'u xe ña vetuga, kua'a xe kuu ki tekuechi te ya.

Ma ki da'a mudu xe ka da'a tee ka ndakuu fariseo

12 Te divi ni orre xukan, ni ka kututu kue'e deen ñaxivi, xe kuenda kue'e mil jna'a i, xe uni ka chinda'a jna'a i te uni ka ndakueñu ni'nu jna'a i. Te ki'na ga ni ka'an Iya Jesús nu tee ka dakua'a jnu'u ya, te ñña'a ya: «Vivo vivo ki koo ndo ii tee ka ndakuu fariseo, chi jnu'u ka ka'an te y xe ka da'a te kuu mudu xujña ni iya, xe da'a xe ndaxee xujña, chi na'i na'i ni ka danda'vi te ñaxivi, te ñatuu ka dakikuu te nava'a ka ka'an te. ²Chi ñatuu in di'na y dii in xe xiva'a xe ma ki kuini ñaxivi, chi ne'e di kuee kendita nu jnuu taka xe xiva'a. ³Taka jnu'u ka ndajnu'u ndo nu nee, ki ndaka'an ñaxivi, te ki kunini do'o kue'e ñaxivi, te taka jnu'u ka ndajnu'u ndo ini ve'e kuedi xe na'i deen, te kuedi xe ndi'yu va'a xuxe'e, ki ndaka'an i, te ki kana ko'o i nde diki ve'e kua'a xe kunini do'o taka ga ñaxivi.»

Ma xu'u ndo nu ñaxivi

⁴Te dani jna'a ni ka'an ga ya: «Nu maa ndo, xe ka kumani nujna'a so, kachi jnu'u ndaa ndi xe ma ki xu'u ndo nu ñaxivi xe ndaku i ki ka'ni i xiki kuñu ndo, ko xuka te ma ndaku ga maa i ki da'a ga ña i in xe u'u. ⁵Ko na kachi jnu'u ndaa ndi nadi nuu ndijia ki xu'u ndo: kanuu deen xe ki xu'u ndo nu Iyanyosi, chi ndaku ya ka'ni ya xiki kuñu ndo, te dani jna'a ndaku ya tenda'a ya anu ndo andeya. Ichi ndaa ndijia, chi nu madi'na maa ya kanuu deen xe ki xu'u ndo.

⁶»¿Ñatuu ka kuxa'vi u'un tidaa kuechi xe xeku ni mediu a? Daa, ko Iya Nyosi, ñuu ini ya in in ti. ⁷Te diukan ka ndakuu jna'a maa ndo, chi nde idi diki ndo ini ya nadaa kuu xe taka nyaa taka tu'u. Divi ku xe ma ki xu'u ndo: chi kanuu deen ga maa ndo nu Iyanyosi madiga kue'e deen tidaa kuechi.

Ma ndakuaa ndo xe ñejnu'u ndo Iya Jesús

⁸»Nu xe ma ki kukanuu ndo te ki ndakani ndo nu ñaxivi xe ka dakua'a ndo jnu'u ndi, dani jna'a maa ndi, Tee veji

nde andivi, ma kukanuu ndi xe ndakani ndi nu Iyanyosi y nu ángel ya xe maa ndo ka ndakuu tee ka dakua'a jnu'u ndi. ⁹Te xondo ka ndakuaa ña xe ka ka'an i xe ñatuu ka dakua'a i jnu'u ndi te ñatuu ka ini ña i, dani jna'a maa ndi ndakuaa ndi i nu Iyanyosi y nu ángel ya. ¹⁰Nuxe nde in ndo ka kaji u'u diki maa ndi xe kuu ndi Tee veji nde andivi, dakanu ini ña maa Iya Nyosi, ko nuxe nde in ndo kaji u'u ndo nu maa Espíritu Iya Nyosi, ma kivi ma ñuu dakanu ini ña ya.

¹¹»Ndijin xe ka chindikun ña ni, nuxe na ki dia'a ña i nu tee ka dandaa kuechi y nu tee ka iyo jniñu, di nu tee ka tejnuni ini ve'e nu ka ndanijna'a ñaxivi ñuu, ma ki kundi'ni deen ndo nandede ki ka'an ndee ndo maa ndo di na jnu'u ki ka'an ndo. ¹²Chi na xejna'a orre xe ki ka'an ndo, maa Espíritu Iya Nyosi tee ya jnu'u xe ki ka'an ndo.

Xika deen iyo xe kuu ini o xe kukuika deen o

¹³Kue'e deen ñaxivi ka xi'i, te ni kendita in ñaxivi ni ka'an nu Iya Jesús:

—Mestru, ka'an ni nu ñani da xe na tee i ñu'u kukuu ta'vi da.

¹⁴Te ni davido Iya Jesús:

—¿Naxondo ni tava ña xe kukuu da in tee dana'a ñu'u a?

¹⁵Xuka te ni ka'an ya nu taka ñaxivi:

—¡Ki kani ini va'a ni! Ma ki ndiyo ini ni xe ki kukuika deen ni, chi ñadi kuini ka'an xe ndogani xe ki kuneva'a ni kue'e deen mediu di kue'e deen ndajniñu, da'a xe dii deen ga ki kunukoo ni.

¹⁶Dani jna'a ni ndakani ya in jnu'u dakani jna'a, te ni ka'an ya:

«Ni iyo in tee kuika, xe ni kua'a deen itu te. ¹⁷Te ni ñeni ini te: “¿Nandede da'a so? chi ñatuu ga nuu tu'va so trigu so.”

¹⁸Xuka te ni ñeni ini te: “Xe ama ini so nandede da'a so. Dakana so ve'e nu tu'va so trigu te ndada'a so inga ve'e ka'nu ga, kua'a xe na ka kuu tu'va so taka trigu ii taka ga xe neva'a so.

¹⁹Xuka te ka'an so nu maa so: Vijna xe ni tu'va so kue'e deen xe kaji so nu kue'e deen kuiya, vijna na ndatatu so, na kaji so te na ko'o so, te na da'a so viko kua'a xe na kudii ini anu so.”

²⁰»Ko iña'a maa Iyanyosi: “Naka nee kaa ndo, chi kuenda ñuu vijna, ma kuteku ga ndo, chi kuu ndo, te taka xe neva'a ndo, ¿naxondo kukuu a?”

²¹ »Dia'a ka ndo'o jna'a taka ñaxivi xe ka datutu i kue'e deen ga xe ka ndandi'i i nde na kukuu i ñaxivi kuika deen, ko nu Iyanyosi ñaxivi kunda'vi deen ka ndakuu i.

Ñatuu ndi ini xe ki kundi'ni deen o

²² Xuka te ni ka'an Iya Jesús nu tee ka dakua'a jnu'u ya: «Divi ku xe ka'an ndi nu ndo: Ma ki kundi'ni deen ndo na kuekuu ki kaji ndo, te na da'ma ki kui'nu ndo. ²³ Chi xe kanuu deen ga kuu xe kai tekun do, madiga ndeyu xe ki kaji ndo, te kanuu deen ga xiki kuñu ndo madiga da'ma ki kui'nu ndo. ²⁴ Ki koto ndee va'a nandede ka da'a tikaka: chi ñatuu ka chi'i ti tata, te ñatuu ka dakee ti nava'a ka dakee ñaxivi, ni ñatuu na xaka ti iyo nu tu'va ti xe kaji ti kue'e deen tiempu, ko maa Iyanyosi iña'a xe xee ti in kivi in kivi, te kanuu deen ga maa ndo madiga in tikaka. ²⁵ Te kuedi xe ndi'ni deen ndo, ma ndaku ndo da'a ndo xe na kuu dukun ga ndo kuedi in xiki nda'a ga. ²⁶ Nuxe ma ndaku ndo xe da'a ndo in jniñu lu'li deen, kuedi xe na ki kundi'ni deen ndo, ñatuu na ni kuenda, chi ma ndaku ndo da'a ndo in xe kanuu deen ga.

²⁷ »Ki koto ndee va'a nandede ka ñe'nu in ita: ñatuu ka dajniñu i ñatuu ka kiin kachi xe ki kene'e i xu'va xe ki da'a i da'ma i, ko ni xu iyo in tee kuñe'nu xe ni xu nani te Salomón, kuedi xe ni xu neva'a te kue'e da'ma xe luu deen ni xu ito, ñatuu kejna'a chi luu deen ga kandaa ita. ²⁸ Nuxe Iya Nyosi da'a ya xe luu deen ka ni'nu ita, xe vijna ka iyo va'a i xuku, te inga kivi ka ndakayu i ini ijnu, va'a ga ki kee maa ndo, xe tee ya da'ma xe ki kui'nu ndo. Ko ¿naku ñatuu ka ñejnu'u ndo Iyanyosi ni ini ni anu ndo a?

²⁹ »Divi ku, ma ki kundi'ni deen ndo na kukuu ki kaji ndo te na kukuu ki ko'o ndo. ³⁰ Chi ñaxivi ñatuu ka ñejnu'u i Iya Nyosi ka kuu ini anu i nandede ki ni'i i xe ki kaji i ki ko'o i, ko Tata ndo Iya Nyosi xe ama ini ya taka xe ka ndandi'i ndo. ³¹ Ko ki'na ki'na ga uni ki tava ini xe ki kuendetu ndo nu Iyanyosi Iya tejnuni nu ndo, te maa ya tee taka nyaa taka tu'u xe ndandi'i ndo.

Kachi jnu'u Iya Jesús nandede kukuika o nde andivi

³² »Ma ki xu'u ndo, so'o xe ka ndakuu ndo mudu in monto lanchi lu'li ndi, chi kuu ini maa Tata ndo Iya Nyosi xe tejnuni ya ini anu ndo vijna.

³³»Ki diko xe ka neva'a ndo, te ki kuña'a mediu ki ni'i ndo nu ñaxivi kunda'vi. Diukan ki datu'va ndo nuu ku'un mediu ndo xe ma kivi ma ñuu kachi, te ki kukuika deen ndo nde andivi te ma kivi ma ñuu ndi'i, chi xukan ma kuu kivi tee kui'na, ma kuu kivi tikidi xe kaan ti ndajniñu. ³⁴Chi nundeku in xe ka kuu ini deen ndo, xukan ndeku jna'a anu ndo.»

Ki koo tu'va diukan nava'a da'a in tee inu kuechi

³⁵Dani jna'a ni ka'an Iya Jesús: «Ki ndachi'i va'a xuchii ndo na kutii va'a, te ki kui'nu tu'va da'ma ndo, te na kukayu tu'va ñu'u kujnuu ndo. ³⁶Ki da'a ndo nava'a ka da'a in tee inu kuechi, xe ndetu te nde na ndaxee tee di ve'e, xe kua'an te in viko jnanda'a, kua'a xe orre na dakajña te xuxe'e, xe iyo tu'va te xe ndakune te xuxe'e. ³⁷Naka va'a ki kee tee ka inu kuechi nu tee di ve'e, chi orre na ndaxee te kuini te xe kai ndito tee ka inu kuechi nu te, te kai ndetu ña te, kudii deen ini tee di ve'e te ka'an te xe na ki kunukoo tee ka inu kuechi nu mesa te maa tee di ve'e jnaa ndeyu xe ki kee tee ka inu kuechi nu te. ³⁸Te kuedi xe ndaxee te ñuu kuiti di nu nee ga ni, ko nuxe kai ndito te va'a deen ki kee te.

³⁹»Te ki kunini do'o jna'a ndo jnu'u xa'a: Nuxe in ñaxivi di ve'e ini te na orre xee tee kui'na, ma ndakune maa te xuxe'e xe kivi te, du'u te. ⁴⁰Dani jna'a ndo ki koo tu'va ndo, chi maa ndi, Tee veji nde andivi, danaa ni ga kiji ndi orre xe ña xoo in maa na na'a.»

In tee inu kuechi va'a nu lamu te

⁴¹Ni ikan jnu'u Pelu te iña'a te:

—¿Ni ndakani ni jnu'u dakani jna'a xa'a nu taka maa da, di nu taka ñaxivi a?

⁴²Te iña'a maa Iya Jesús: «¿Naxondo kuu tee tejnuni nu xeku ga muzu xe va'a deen dakikuu te taka nyaa taka tu'u jnu'u ka'an lamu te a? Tee xa'a iña'a dita xe kaji xeku ga muzu taka kivi maa orre ka kokon i. ⁴³Naka va'a kee tee xukan orre na ndaxee lamu te, chi kuini ña lamu te xe dakikuu te taka jnu'u ni ta'vi jniñu te. ⁴⁴Ichi ndaa ndijia ka'an da xe lamu te, ndogani xe jna'a ini te nava'a dajniñu te, te dacargu ña te xe kunenuu te taka ga xe neva'a te. ⁴⁵Ko nuxe tee xukan, kani ini te xe ma nyee ni lamu te, te tena'a te kua'a te taka ga muzu, kuedi xe texii di ñadi'i ka ndakuu i, te tena'a te dagastu nee dagastu ñuu te taka ndeyu xe ki kaji

muzu, te kuenda nduva ni'nu ga ni te xe ni ka deen ni i'i te.

⁴⁶ Ko xee in kivi xe ñatuu ñu ini te xe ndaxee lamu te, te danaa ni ga ni ndaxee lamu te, te dando'o va'a dando'o u'u ña te, te tenda'a ña te nu ka xi'i ñaxivi ka kuu xe ini deen.

⁴⁷ »In muzu xe ini i na kukuu jna'a ini lamu i, ko ñatuu ni datu'va i, te ñatuu ni ñendetu i xe da'a i xe jna'a ini lamu i, dando'o va'a dando'o u'u ña te kue'e vuelta.

⁴⁸ Ko in muzu xe ña ini i na kukuu jna'a ini lamu i, te da'a i in xe ña vetuga ma ndo'o deen i. Chi xondo kue'e deen ga in xe kucargu i, kue'e deen ga jniñu da'a i, te xondo kue'e deen xe ni kucargu i, kue'e deen ga jniñu kanuu iyo xe da'a i, te kue'e deen ga cuenta ndachuku i.

Ki dadiñi jna'a ñaxivi ndogani xe ma ki kuu inuu ini i xe ki chindikun i Iya Jesús

⁴⁹ »Maa ndi chi veji ndi xe tee ndi ñu'u ini ñuu ñaxivi, te jiyo kuu ini anu ndi xe uni na kajni ni vijna! ⁵⁰ Ko ki'na ga kanuu xe kuini ndi kue'e deen jnundo'o, te kundo'o kuneni ndi, te nini xe ndetu ndi, iyo kueka kuu ini anu ndi, nde na xejna'a kivi kuu ndi. ⁵¹ ¿Ka ñeni ini ndo xe veji ndi xe da'a ndi xe mani deen ki kunukoo ñaxivi a? Na kachi jnu'u ndi xe ña'a, chi du'va da'a ndi xe ma ki kuu inuu ini i, te ki dadiñi jna'a i. ⁵² Chi nde vijna te nde nu kua'an ga so, nu ka iyo u'un jna'a ñaxivi in ve'e, ma ki kuu inuu ini i, te ki dadiñi jna'a i: uni jna'a i ki kuu inuu ini i xe chindikun ña i, ko uu ga i ki kiti'ni i nu uni ga i, di uu jna'a i ki kuu inuu ini i xe ki chindikun ña i, ko uni ga i ki kiti'ni i nu uu ga i.

⁵³ In tee kuu tata ka dakiti'ni jna'a te ii de'e xii te, te de'e xii te ka dakiti'ni jna'a i ii tata i, in ña'a kuu nana ka dakiti'ni jna'a ña ii de'e di'i ña, te de'e di'i ña ka dakiti'ni jna'a i ii nana i, dani jna'a in ña'a kuu di'i ka dakiti'ni jna'a ña ii ñenu ña, te ñenu ña ka dakiti'ni jna'a ña ii di'i ña.»^a

Ka ñeku'un ini i na jnu'u kuini ka'an in in tiempu

⁵⁴ Ni ka'an Iya Jesús nu ñaxivi: «Orre ka ito ndee ni xe vekana viko nu'u ichi nu kee nikandii, ka ka'an ni xe kuun

^a 12.53 Miq 7.6

davi te xejna'a ndijia chi kuun ya. ⁵⁵Te orre tena'a kana tachi vekana nuu, ka ka'an ni xe i'ni deen kuu da'a, te xejna'a ndijia. ⁵⁶¡Maa ni ka ndakuu mudu in ñaxivi uu nuu! Chi ini va'a ni naku kuini ka'an taka seña xe kuu nde andivi y taka seña xe kuu nu ñu'u nde'yu xa'a. Ko ¿naku ñatuu ka ini ni nakuekuu kuini ka'an taka xe nde kuu da da'a da tiempu xa'a a?

Ki ndumani nujna'a ni ii ñaxivi ka kuini u'u nuu ni

⁵⁷»¿Naku ñatuu ka ndakoto ndee ni maa ni nuxe va'a ni ka da'a ni di ñatuu a? ⁵⁸Nuxe ni dakiti'ni jna'a ni ii in ñaxivi, te kuu ini i xe ka'an i kuechi nu tee iyo jniñu, ñama ni koo ni ki nduku ni in mudu ndajnu'u ni ii, te kakan ta'vi ni nu i xe na dakanu ini ña i, chi nuxe na kuñama i ka'an i kuechi te kivi nda'a ña tee iyo jniñu, kuu ta'vi jniñu te nu tajnu te xe na ki chi'i ña i ve'e kaa. ⁵⁹Te xukan ma kuu ndee ni nde na chixa'vi ni taka nyaa mediu ka ikan te.»

Xondo ma dandoo i xe u'u ka da'a i ki jna'nu ta'vi anu i

13 Divi ni tiempu xukan ni ka ñe'e xeku ñaxivi xe ni ka ñekoto i Iya Jesús, te ni ka ndakani i nu ya, xe in tee kuñe'nu nani Pilato ni ñe'ni te xeku ñaxivi región Galilea orre ka ndadoko i kiti tata i nu Iyanyosi.

²Te iña'a Iya Jesús: «¿Ka ñeni ini ni xe ndogani xe diukan ni ka i'i i, te xukan kuini ka'an xe ñaxivi u'u deen ga ka ndakuu i, madiga xeku ga ñaxivi región Galilea a? ³Ña'a, chi nuxe ma ki ndakani ini ni te ki chindikun ni Iyanyosi, dani jna'a ki ndakuu ni. ⁴¿Kai na'a ni nava'a ni ka ndo'o xa'un uni ñaxivi na ni nduva torre nani Siloé te ni chotavi ña i, te ni ka i'i i a? ¿Ka ñeni ini ni xe ka iyo deen ga xika kuechi i madiga taka ga ñaxivi ka iyo ñuu Jerusalén? ⁵Ña'a, chi nuxe ma ki ndakani ini ni te ki chindikun ni Iyanyosi, dani jna'a ki ndakuu ni.»

Jnu'u dakani jna'a ii in jnunde'ya xuku xe ñatuu tee nu nde'ya

⁶Dia'a ni ndakani Iya Jesús in jnu'u dakani jna'a: «In texii neva'a te in jnunde'ya xuku xe nukoo nu me'ñu itu te nu ka iyo kue'e ta'i uva, te ni ñekoto te nu nuxe iñi nde'ya, ko ni xe in nde'ya ndido nu. ⁷Divi ku iña'a te nu tee nenuu itu uva te: “Ni kuu uni kuiya kii ndi ki koto

ndi jnunde'ya ndi, ko ñatuu kuun nde'ya nu. Divi ku va'a ga ka'nde nu. ¿Chi kuenda nukoo ka'a ni nu?"

⁸»Ko iña'a tee nenuu itu uva te: “Dandoo na i ni nu, na kunukoo nu kuiya xa'a ga, na ndaditaya da ñu'u xe'e nu te ndajnaa da ñe'e. ⁹Numadi diukan te tee nu nde'ya, te nuxe ña'a, daa te ka'nde ni nu.”»

Ndada'a Iya Jesús in ñadi'i xe ti'i xata ña

¹⁰In kivi dane'e Iya Jesús jnu'u ya nu ñaxivi ini in ve'e nu ka ndanijna'a ñaxivi ñuu maa kivi ka ndatatu ñaxivi.

¹¹Te ndeku in ñadi'i xe ni kuu xa'un uni kuiya xe ku'u ña, in tachi u'u ni da'a xe ni nduti'i xata ña, te uni ña kuu kuiti ga xe ndukuiñi ndaa ña. ¹²Orre xe ni ini ña maa Iya Jesús, ni kana ña ya te iña'a ya nu ña:

—Ndijin xe ku'u ni, Iya Nyosi xe ama ni dandava ni dandechi ya kue'e ndo'o ni.

¹³Xuka te ni chonee ya nda'a ya xata ña, te orre xukan ni ni ndundaa xata ña te ni kukuita ña ndachiñu'u ña Iyanyosi.

¹⁴Ko maa tee kuñe'nu ve'e nu ka ndanijna'a ñaxivi ñuu xukan ni kiti'ni deen te, xe diukan ni ndada'a Iya Jesús ña'a xukan in kivi xe ka ndatatu ñaxivi, te iña'a te nu ñaxivi:

—Iñu kivi iyo xe dajniñu o, te kivi xukan kii koyo ni kua'a xe na ki ndu'va ni, te ñadi kivi ka ndatatu o.

¹⁵Te iña'a Iya Jesús:

—¡Maa ni ka ndakuu mudu in ñaxivi uu nuu! ¿Kuiti ñatuu ka ndajin ni ndiki ni di burru ni te ñedako'o ni ti ndute a, kuedi xe kivi ka ndatatu o kuu a? ¹⁶Te ñadi'i xa'a, xe xajnu'u Abraham kuu ña, xe ni kuu xa'un uni kuiya ku'u ña kue'e xa'a, xe mudu ni ñu'ni ña tachi kuñe'nu, te ¿ña ka xe'e ni jnu'u xe ndajin o ña nda'a tachi kuñe'nu kuedi xe kivi ka ndatatu o kuu a?

¹⁷Orre xe dia'a ni ka'an Iya Jesús, ni ka kukanuu deen ñaxivi ka kuini u'u nu ya, ko kue'e deen ga ñaxivi ni ka kuvete deen i xe ni ka ini inuu i taka xe va'a ni da'a ya.

Jnu'u dakani jna'a ii in ndikin lu'li deen

¹⁸Dani jna'a ni ka'an Iya Jesús: «¿Na kukuu dakani jna'a da ii nava'a tejnuni Iya Nyosi a? ¿Nandede kaa? ¹⁹Kuu mudu in ndikin xujnu nani mostaza xe lu'li deen ni kaa, ko orre na dandee in

ñaxivi nu nu itu i, orre ite nu te ñe'nu nu, xe uni ka'nu deen nduu nu, kokon deen nu, te nde tidaa ka da'a ti taka ti nu nda'a nu.»

Jnu'u dakani jna'a ii levadura

²⁰ Dani jna'a ni ka'an Iya Jesús: «¿Na kukuu ga xe dakani jna'a da ii nava'a tejnuni Iya Nyosi a? ²¹ Kuu mudu in ta'vi levadura xe ñejniñu in ñadi'i xe daka ña ii taka xujña kua'a xe na ndaxee xujña te ndakaya ga i.»

In xuxe'e xe tuu deen

²² Ichi kua'an Iya Jesús ñuu Jerusalén, ni dane'e ya jnu'u ya ñuu ñuu nu xa'a nduu ya. ²³ Nini ndekuu ya dane'e ya, ni nduku jnu'u in ñaxivi nu ya:

—¿Ndaa ndijia xe xeku ni ñaxivi dakaku Iya Nyosi a?

Te ni davido ya:

²⁴ —Nu tejnuni Iya Nyosi kuu mudu in ve'e xe tuu deen xuxe'e. Ki nduku ni mudu, te ki nduku ndee ni xe ki kivi koyo ni xuxe'e tuu, chi kue'e ñaxivi ki kuu ini i xe ki kivi i nu tejnuni ya, ko ma ki ndaku i. ²⁵ Orre na ndakadi ya xuxe'e, te ki kendoo i nuke'e ma kuu ga ki kivi i. Ki dakajña i xuxe'e te ki kana ko'o i: “¡Ndakune ni xuxe'e!” Te ka'an ya: “Ñatuu ini da ndee ñuu ni, te ñatuu un ini ña da.”

²⁶ »Xuka te ki tena'a i ki ka'an i: “Ni ka xee ka'nu o dita te ni ka i'i ka'nu o vinu, te ni ka ini ña da xe ni dane'e ni jnu'u ni ini ñuu da.” ²⁷ Ko xuka te ka'an ya: “Xe ni ka'an da xe ñatuu ini ña da, ñatuu ini da ndee ñuu ni. ¡Kua'an koyo ni, chi ñaxivi ka da'a xe u'u ka ndakuu ni, te ñatuu un ni ka ñendetu ni!”

²⁸ »Xuka te ki nda'yu deen i te kuenda ki ka'ñu ga ni nu'u i, orre na ki kuini i xe Abraham, Isaac, Jacob ii taka ga tee ni ka xu ndakani jnu'u ni xu ka'an Iya Nyosi nu te, xe ka xi'i te nu tejnuni Iya Nyosi, te maa i daa nuke'e ka xi'i i. ²⁹ Chi kii koyo ñaxivi ka iyo ichi ninu, ñaxivi ka iyo ichi makenuu, ñaxivi ka iyo ichi inu nikandii y ñaxivi ka iyo ichi kee nikandii, kua'a xe ki kundeku i viko nu tejnuni Iya Nyosi. ³⁰ Na xejna'a kivi xukan, ñaxivi xe ñatuu kanuu deen i ini ñuu ñaxivi xa'a, ki kukuu i ñaxivi kanuu ga nu Iyanyosi, ko ñaxivi xe kanuu deen ga i ini ñuu ñaxivi xa'a, ki kukuu i ñaxivi ñatuu kanuu nu Iyanyosi.^a

^a 13.30 Entonces algunos de los que ahora son los últimos serán los primeros, y algunos que ahora son los primeros serán los últimos

Iya Jesús y Herodes

³¹Orre xukan ni ka xee koyo xeku tee ka ndakuu fariseo, te ka iña'a te nu Iya Jesús:

—Kua'an ni inga ñuu va'a ga, chi Herodes kuini te xe ka'ni ña te.

³²Te iña'a ya:

—Kua'an koyo ni te ki kuñajnu'u ni nu chikuii xukan: “Xe vijna y jnee ma dandoo da xe kene'e da tachi u'u ini anu ñaxivi, di xe ndada'a da ñaxivi ka ku'u, te ida xe kuu kivi ku uni da inu da jniñu da.” ³³Kanuu xe vijna, xujnee, te ida ga dajniñu da, chi in tee xe ndakani jnu'u ka'an Iya Nyosi nu te, ña vetuga xe kuu te inga ñuu xe ñadi ñuu Jerusalén kuu.

Nda'yu Iya Jesús xe ñatuu ka ndakani ini ñaxivi ñuu Jerusalén

³⁴Ni ka'an Iya Jesús:

—Maa ni xe ka ndakuu ni ñaxivi ñuu Jerusalén, xe ka ñe'ni ni tee ka ndakani jnu'u ka'an Iya Nyosi nu te, te ka xe'e ni i ii xuu ñaxivi tenda'a Iya Nyosi xe ki kachi jnu'u te jnu'u maa ya, kue'e deen vuelta ni xu kuu ini da xe ndadatutu ña da taka nyaa ni, diukan nava'a da'a in chuun xe ndadatutu ti de'e kuechi ti te tavi ña ti chii ndijin ti, ko ñatuu ni ka xe'e ni jnu'u. ³⁵Ki koto ndee ni xe nda'vi deen ga ni koto ve'e ni chi kava tuu ga ni maa, te ñuu ni koto mudu ñuu ndiyi, te ka'an da xe ma ki kuini ga ña ni nde na xejna'a orre xe ki ka'an ni: “Naka va'a kee Iya veji, Iya ni tenda'a Iya Nyosi ñuu o.”^a

Iya Jesús ndada'a ya in ñaxivi ku'u kivi ka ndatatu ñaxivi

14 In kivi ka ndatatu ñaxivi, ni ñe'e Iya Jesús ve'e in tee kuñe'nu nu tee ka ndakuu fariseo, xe kee ya dita ve'e te, te xeku ga tee ka ndakuu fariseo ka ito xu'u te ya. ²Dani jna'a xukan ndeku in tee ku'u xe ni kee kuiñu nitu'u xiki kuñu te, nde xe'e nde diki te.

³Te ni ikan jnu'u Iya Jesús nu mestru ley y nu tee ka ndakuu fariseo:

—¿Nandede ka'an nu ley Iya Nyosi a? ¿Xe'e ya jnu'u xe kuu ndada'a o in ñaxivi ku'u kivi ka ndatatu o, di ña'a a?

^a 13.35 Sal 118.26

⁴Ko uni ni ka xedi xu'u nanii te. Xuka te ni ñani ndee ya tee ku'u xukan, te ni ndada'a ña ya, te ni ka'an ya xe na nu'u te.

⁵Te iña'a ya nu tee ka ndakuu fariseo:

—Nuxe nde in de'e ni xe ni kuu danaa, ni kandi'vi i te ni kee i ini xavi ñu'u ndute, ¿kuiti ma ki ndatava ni i a, kuedi xe kivi ka ndatatu o kuu a? Di nuxe na jnii ndiki ni in mini, ¿ñatuu ka ndatava ni ti kuedi xe kivi ka ndatatu ñaxivi kuu a?

⁶Te ñatuu ni ka ni'i kuiti ga te jnu'u ki ndiko kani te nu ya.

Jnu'u dakani jna'a ii ñaxivi ka xee koyo in viko jnanda'a

⁷Ni ini Iya Jesús xe ñaxivi ka xee koyo ve'e tee kuu fariseo ka kaji i nu kanuu deen ga xe ki kunukoo i, xukan ni ini Iya Jesús, te ni iña'a ya in xenijnuni nandede ki da'a i, te ni ka'an ya:

⁸—Nuxe nde in ñaxivi ndaka'an ña xe ki'i koyo ni in viko jnanda'a, ma ki kaji ni in nuu kanuu deen ga xe ki kunukoo ni, chi vetuni xee inga ñaxivi kanuu deen ga madiga maa ni, ⁹ te jnu'u kanuu ga kuu nuxe na xee maa tee da'a viko te ka'an te nu ni:

“Ndukuiñi ni chi xa'a kunukoo tee xa'a.” Xuka te tenda'a ña te xe ki'i ni kunukoo ni nuu ñatuu kanuu deen, te ki kukanuu deen ni.

¹⁰»Divi ku xe va'a deen ga xe ki kunukoo ni nuke'e ki'na ga, kua'a xe na xee tee da'a viko, te ka'an te nu ni: “Ne'e ni, te ki kivi ni ini ve'e ki kunukoo ni xa'a chi va'a deen ga.” Diukan ki kunda'a xiñu'u deen ña ñaxivi xe ka xi'i i ini ve'e. ¹¹Chi ñaxivi xe ka ndakuejnu'u deen i maa i te ka ñeni ini i xe ñaxivi kanuu deen ka ndakuu i madiga inga ñaxivi, na xejna'a orre in ñaxivi ñatuu kanuu deen ki kukuu i. Ko ñaxivi xe ñatuu ka ndakuejnu'u deen i maa i te ñatuu ka ñeni ini i xe ñaxivi kanuu deen ka ndakuu i, na xejna'a orre in ñaxivi kanuu deen ga ki kukuu i.

¹²»Ndijin nuxe da'a ni in viko xe kuña'a ni ndeyu ki kude'ñu, di ki kudini ñaxivi, va'a deen ga nuxe ma ndaka'an ni ñaxivi kumani nujna'a ni ii, di ñani ni, di ku'va ni, di jna'a ni, di ñaxivi kuika, ka iyo xajni nu iyo ni, chi ñaxivi xukan kuu ki ndaka'an ña jna'a i in viko ki da'a i, te diukan kuu in mudu xe ndachixa'vi i xe ni ka xee i ve'e ni. ¹³Ko nuxe na da'a ni in viko, ndaka'an ni ñaxivi kunda'vi, ñaxivi ni i'i dava xiki kuñu i, ñaxivi tikuiyi nda'a, tikuiyi xe'e, di ñaxivi ni kuaa nu ndii.

¹⁴Te uni kuvete deen ni. Te uni na kudii deen ini anu ni, chi kuedi ma ki ndaku i ki da'a i in viko xe ki ndachixa'vi i

nu ni, ko maa Iyanyosi ndachixa'vi ndi'i ya nu ni, orre na ki ndateku ñaxivi ka iyo ndoo ini anu i nu ya.

**Dakani jna'a Iya Jesús in viko ka'nu ka da'a
ñaxivi ii viko da'a maa Iyanyosi**

¹⁵Kuu ni teku do'o in tee nukoo nundeku Iya Jesús nu mesa ni ka'an te nu ya:

—¡Naka va'a ki kee ñaxivi ki'i koyo viko da'a maa Iyanyosi nde andivi!

¹⁶Xuka te ñña'a maa Iya Jesús:

—Ni iyo in tee ni datu'va in viko ka'nu deen, te ni ndaka'an te kue'e deen ñaxivi xe ki kudini i ii te. ¹⁷Ni xejna'a orre xe ki kudini te, te ni tenda'a te in tee inu kuechi nu te xe na ki kana te taka ñaxivi ni ndaka'an te, te ñña'a te: “Ne'e koyo ni, chi xe iyo tu'va xe ki kudini o.” ¹⁸Ko taka ñaxivi ni ndaka'an te kuenda ni ka nduku i in jnu'u nee in jnu'u ñuu ni ka ka'an i, kua'a xe ma ki'i koyo i viko. Ñña'a tee ki'na ga: “Kune'e ka'nu ini ni chi ma kuu ki'i o, chi ika ni ñee da in itu, te ki'i da ki koto da. Kuanu'u ni, kuñajnu'u ni nu lamu ni xe na dakanu ini deen ña te.” ¹⁹Inga te ni ka'an: “Dakanu ini ni chi ika ni ñee da u'un xunda ndiki, te ki dakejna'a da ti nuxe ka dajniñu va'a ti.” ²⁰Te inga te ni ka'an: “Ika ni jnanda'a da te ma kuu ki'i da.”

²¹»Xuka te ni ndiko kuiñi tee inu kuechi xa'a, te ni ndakani te nu lamu te nandede ni ka ka'an in in ñaxivi. Te ni ndakiti'ni deen lamu te, te ñña'a tugu te nu tee inu kuechi nu te: “Kua'an, te kukunu kukunu ni ndo ki'i ndo taka ichi ini ñuu, nitu'u nu xa'vi te kiji ndo ii ñaxivi kunda'vi, ñaxivi ni i'i dava xiki kuñu i, ñaxivi tikuiyi nda'a tikuiyi xe'e, y ñaxivi ni kuaa nu ndii.”

²²»Orre ni ndiko kuiñi te, te ñña'a te nu lamu te: “Maa ni kuu tee tejnuni nu da, te xe ama ni dakikuu da nava'a ni ka'an ni, ko iyo ga nu ki kunukoo ñaxivi ini ve'e.” ²³Xuka te ñña'a maa lamu te nu te: “Kua'an tugu nitu'u ichi ini ñuu, taka ichi kuechi nu ka iyo ñaxivi ranchu, te da inu ini ndo i na kii koyo i, kua'a xe na chitu nitu'u ini ve'e ndi, ²⁴ko ichi ndaa ichi kuiti ndijia ka'an ndi, xe ni xe in ñaxivi ni ndaka'an ndi ki'na ga, ma kua'an ndi jnu'u xe kiji i kudini i ve'e ndi.”

Kuini o jnundo'o xe chindikun o Cristu

²⁵ Kue'e deen ñaxivi xe ni ka chindikun i Iya Jesús, te ni ndakoto ndee ya nu ka xi'i i, te ni ka'an ya: ²⁶ «Nuxe nde in ni ka kuu ini xe ki chindikun ña ni, ko ki kunda'vi ini deen ga ni tata ni, nana ni, ñadi'i ni, de'e ni, ñani ni, y ku'va ni, te ma kuu ki kukuu ni tee ki dakua'a jnu'u da, nuxe ka kunda'vi ini deen ga ni maa ni madi ga maa da. ²⁷ Te xondo ñatuu iyo tu'va kuedi xe na ki kuu i nu cruzi, te ma kundee ini i taka jnundo'o vee nuu vee xata i, ndogani xe ka chindikun ña i, ma kuu ki kukuu i ñaxivi ka dakua'a jnu'u da.

²⁸ »Nuxe nde in ni ka kuu ini xe ki da'a ni in ve'e ka'nu di in torre dukun, ¿madi ki'na ga kukoo ni te tava ni cuenta nadaa mediu kuejniñu ni kua'a xe kuini ni nuxe ka kuu mediu ni a, nde na tena'a ni, te nde na da inu ni ve'e ni? ²⁹ Chi vetuni ika ni tena'a ni te ndi'i ndondoo mediu ni te ma ndaku ni inu ve'e ni, te taka ñaxivi ki koto ndee ve'e ni kuenda ki kueku ndee ni ña i. ³⁰ Te ki ka'an i xe: “Naka nee kaa ni xe ni tena'a ni da'a ni ve'e ni, ko ña ni ndaku ni inu.”

³¹ »Na kutadi ini o xe in tee kuñe'nu in ñuu ka'nu xe kuu ini te xe ki kuajna'a te ii inga ñuu ka'nu, ki'na ga kukoo te, te kani ini te nuxe ndaku te kuajna'a te, chi uxi ni mil soldado te ka ndakuu, te inga ñuu chi oko mil soldado te vekoyo xe ki kuajna'a i ii te. ³² Te nuxe ini te xe ma ndaku te ii uxi ni mil soldado, va'a ga nuxe tenda'a te xeku muzu te kua'a xe ki ndajnu'u nda'vi te ii tee kuñe'nu inga ñuu, kua'a xe ma ki kuajna'a ga te, kuaa chi ta ki kuxajni ga te. ³³ Divi ku, kani ini va'a ni, nuxe ma ki dandoo ni taka xe ka neva'a ni, ma kuu ki kukuu ni tee ka dakua'a jnu'u da.

Orre ñatuu u'va ga ñii

³⁴ »Ka ini o xe kanuu deen ñii ka xee o nuxe u'va i, ko nuxe ñatuu u'va ga i, ¿nandede da'a o xe nduu u'va tugu i unga? ³⁵ Ma kuejniñu kuiti ga maa, kuedi na chuku o nu ñu'u di kuedi na jnaa o nu mi'i xe nduu ñe'e, chi kuenda dakana ga ni o. Xondo ka iyo va'a do'o, na ki kunini do'o va'a i, te na ki ndaduji ni i taka jnu'u ka'an da.»

Jnu'u dakani jna'a ii in lanchi xe keni'ni ti

15 Ñaxivi ka ikan impuesto xe kukuu ñuu Roma y xeku ga ñaxivi xe ka da'a i xika kuechi, ni ka ñejna'a i nundeku Iya Jesús, kua'a xe ki kunini do'o i jnu'u ka'an ya. ²Ko tee ka ndakuu fariseo y mestru ley ni ka tena'a te ka ka'an te jnu'u ya, te ni ka ka'an te:

—Tee xa'a mani deen kuu te ii tee ka da'a xe u'u, te uni ka xee ka'nu te dita.

³Xuka te ni ndakani Iya Jesús in jnu'u dakani jna'a te iña'a ya: ⁴«¿Nde in ni, nuxe neva'a ni in ciento lanchi, te ni dakeni'ni ni in di'na y dii ti, ma dandoo ni kuun diko xa'un kuun ga ti xuku, te ki nunduku ni kiti kuanaa nde na ndani'i ni ti a? ⁵Te orre ndani'i ni ti, dii deen nduu ini anu ni, te ndachodoko ni ti, ⁶ te orre ndaxee ni ve'e ni ndadatutu ni ñaxivi ka kumani nujna'a ni i, ndaka'an ni ñaxivi ka iyo xajni nu iyo ni, te ka'an ni: “Ki kudii ini o vijna, chi ni ndani'i da lanchi da, kiti ni ñenaa.” ⁷Kachi jnu'u da xe diukan kuu nde andivi xe ka kuvete deen ga ángel Iya Nyosi, kuedi xe in di'na y dii ñaxivi ndakani ini te dandoo i xika kuechi i, madiga xe kuun diko xa'un kuun ga ñaxivi xe xe ama ka da'a i xe'va'a.

Jnu'u dakani jna'a ii in mediu xe dakinaa in ñadi'i te ndani'i ña

⁸»Nuxe in ñadi'i neva'a ña uxi mediu plata te dakinaa ña in mediu, ¿ma chu'un ña in iti, te kuee ni kuee ni ndadita ña ini ve'e ña, nde na ndani'i ña mediu ña a? ⁹Te orre na ndani'i ña, ndadatutu ña ña'a ka kumani nujna'a ii ña, ña'a ka iyo xajni nu iyo ña, te kuña'a ña: “Ki kudii ini o vijna chi ni ndani'i da mediu da xe ni dakinaa da.” ¹⁰Dani jna'a ka'an da xe diukan ka kudii ini ángel Iya Nyosi, nuxe iyo in di'na y dii ñaxivi ni xu da'a xika kuechi ko vijna ni ndakani ini i te ma da'a ga i xe u'u.»

Jnu'u dakani jna'a ii in duchi xe dandoo i tata i ko ndiko kuiñi i

¹¹Dani jna'a ni ndakani Iya Jesús jnu'u xa'a: «In tee ni iyo uu de'e xii te, ¹² te duchi lu'li ga ni ka'an i nu tata i: “Taa, taji xe kukuu ta'vi li.” Xuka te ni dana'a te xe neva'a te, te ni iña'a te xe kukuu nduu de'e te.

¹³»Ko de'e te duchi lu'li ga ñadi kue'e ni kivi ni xa'a, te ni diko i taka xe ni kuta'vi i nu tata i, ni datutu i taka mediu i,

te kua'an i inga ñuu xe ika deen katuu, te xukan ni da'a i kue'e deen xe u'u, te ni dandi'i ndondoo i mediu i. ¹⁴Kuu xe ni dandi'i ndondoo i mediu i, ni kiji in jnama ka'nu deen nitu'u ñuu xajni xukan, te ni ndi'i mediu i, ñatuu ga xe kaji i. ¹⁵Ni ñenduku jniñu i nu in tee ñuu xukan, te ni tenda'a ña te xuku xe na kunenuu i cuchi te. ¹⁶Kuu deen doko chii i xe kuu ini i xe kaji i nde ndichi xe ka xee cuchi, ko ña xoo in na iña'a xe kaji i.

¹⁷»Xuka te kuee kuee vendii tuu ini i ndajnu'u i ii xenijnuni i te ni ka'an i: “Kue'e deen ñaxivi ka dajniñu nu tata so te iyo kue'e xe ka xee i, te du'va ndoo ga, te maa so xa'a xe kuenda i'i ga ni so doko. ¹⁸Va'a ga nuxe ndiko kuiñi so, te nu'u so ve'e tata so, te kuña'a so nu te: Taa, ña vetuga xe ni da'a da chi ni da'a da in xika kuechi ka'nu deen nu Iyanyosi te dani jna'a nu maa ni. ¹⁹Divi ku ma da'a ni kuenda xe de'e ga ni kuu da, ko kuu ini da xe tee ni jniñu da'a da te kukuu da mudu in ñaxivi ka dajniñu nu ni.”

²⁰»Xuka te ni ndajni i chi i, te kuanu'u i ve'e tata i. Ta kuxajni ga i ve'e tata i, ko ni ini ika ni ña te xe divi i kuu, ni kuvete deen te, te ni kunda'vi ini deen ña te, te inu te ni ñejna'a ña te, te ni kanundee ña te, te ni tetu xu'u te xiki nuu i. ²¹Te iña'a de'e te nu te: “Taa, dakanu ini deen ña ni, chi ña vetu kuiti ga in xe ni da'a da, chi ni da'a da in xika kuechi ka'nu deen nu Iyanyosi te dani jna'a nu maa ni, divi ku ma da'a ga ni kuenda xe de'e ni kuu da.”

²²»Ko ni ta'vi jniñu tata i nu tee ka inu kuechi nu te: “Ki nduku ndee ni te ki kene'e ni da'ma va'a deen ga, te ki dakivi nuu ni i, dani jna'a chi'i ni in de'e diki nda'a i, te chi'i ni ndijña xe'e i. ²³Kuanukueka ni in ndiki kiti ni nduu deen ga, te ki ka'ni ni ti, na kaji o ti, te na da'a o in viko ka'nu. ²⁴Chi ni nyee de'e xii da, nanu kuu xe kuenda ni i'i i, te ni ndateku i, nanu kuu xe kuenda ni ñenaa i, te ni ndendita i.” Te ni ka tena'a te ka da'a te viko.

²⁵»Te de'e te duchi xe'va'a ga ndekuu i dajniñu i xuku, ko orre vekuxajni i ve'e, ni teku do'o i xe kuu xaa te ka ita xe'e ñaxivi. ²⁶Xuka te ni kana i in tee inu kuechi nu tata i, te ni ikan jnu'u i: “¿Naku iyo ini ve'e xe dia'a kuu a?” ²⁷Te iña'a te: “Ñani ni ni nyee, te tata ni ni ta'vi jniñu te xe na ki ka'ni i in ndiki kiti ni nduu deen ga, te na koo viko, chi ni nyee teku ñani ni, te ni nyee va'a i.”

²⁸»Ko ni kiti'ni deen ñani i duchi xe'va'a ga, xe ña ni kuini i ndivi i ini ve'e, daa te ni kendita tata i, te ni ikan ta'vi te nu i xe na ndivi i ini ve'e. ²⁹Te iña'a i nu tata i: “Koto ndee ni maa lo, ni kuu kue'e kuiya dajniñu li mudu tee inu kuechi nu lo, te ñatuu un ni kuu xe ini li jnu'u ka'an lo, te ñatuu un ni tee lo kuedi in litu lu'li xe da'a li in viko, xe kaji li ii ñaxivi ka kumani nujna'a li ii. ³⁰Ko vijna xe ni nyee duchi xa'a xe de'e lo kuu i, xe ni chu'un ndeva'a ndekuu ni i mediu lo ii ñadi'i xe katuu ña ii ndeva'a ni texii, xe tijni ini ña, te uni ni ñe'ni lo in ndiki kiti ni nduu deen ga, te uni da'a lo in viko ka'nu.”

³¹»Te iña'a tata i nu i: “De'e li kuu lo, te xa'a nukoo cho ñatuu un dandoo madi'na ña lo, te taka xe neva'a li kuenda maa lo kuu. ³²Ko vijna ini ñu'u xe da'a cho in viko te na kudii deen ini cho, chi na kutadi ini cho xe ni i'i i, ko vijna ni ndateku i, mudu ni ñenaa i, te ni ndani'i cho i unga.”»

Jnu'u dakani jna'a ii in tee inu kuechi

16 Dani jna'a ni ndakani Iya Jesús jnu'u xa'a nu tee ka dakua'a jnu'u ya: «Ni iyo in tee kuika xe ni dacargu te in tee ni xu inu kuechi nu te xe na kijnii te taka ga tee inu kuechi nu te, dani jna'a ni xu nenuu te taka xe iyo xe kaa te. Ni xejna'a in kivi xe ni ka ñe'e xeku ñaxivi nu maa lamu te, te ni ka ndachuku i kuechi tee ni dacargu xe ndeva'a ndekuu ni ñejniñu te mediu maa lamu te. ²Xuka te ni kana ña te, te iña'a te: “¿Naku dia'a ka ndakani ñaxivi nu ndi xe ña vetuga da'a ndo a? Ndachuku ndi'i cuenta mediu ndi y taka ga xe ni dacargu ña ndi, chi ma kuu kuuu ga ndo tee kijnii xe neva'a ndi.”

³»Xuka te maa tee ni kuu cargu ve'e lamu te ndajnu'u te ii xenijnuni te: “¿Vijna, nandede da'a so xe ñeni ini lamu so xe dakunu ña te nu jniñu so? Ma ndaku so xe kate so in xavi di xe dajniñu so in jniñu ndee chi vee ga iyo, te iyo kukanuu so kakan so mediu nu ñaxivi kua'a xe kuteku so. ⁴Aan, xe ama ini so nandede da'a so, kua'a xe na koo ñaxivi ki kueta'vi ña ve'e i orre na dakunu ña lamu so.”

⁵»Daa te ni kana te ndi in ndi in tee kai tavi nu lamu te. Te ni ikan jnu'u te nu tee ki'na ga: “¿Nadaa tavi ni nu lamu da?” ⁶Te ni davido te: “Tavi da in ciento kiyi na'nu aciti oliva.” Te iña'a maa tee ni kucargu ve'e lamu te: “Xa'a ni tutu nu xodo

jnuni ni nadaa tavi ni. Kukoo ni, te ñama ni koo ni ndachodo jnuni ni xe tavi ni uu diko uxi ga ni kiya na'nu aciti.”

⁷»Xuka te ni ikan jnu'u te nu inga ñaxivi: “Te maa ni, ¿nadaa tavi ni?” Te iña'a te: “Ciento custali trigu.” Xuka te iña'a te: “Xa'a ni tutu nu xodo jnuni ni nadaa tavi ni, te ndachodo jnuni ni kuun diko ga ni custali trigu.”

⁸»Te kuedi xe ña vetuga xe ni da'a maa tee ni xu kucargu, ko maa tee kuu lamu, ni naa gani ini te nandede ni datu'va te xe kaji te nu kua'an ga o. Chi ñaxivi ka iyo vijna xe ñatuu ka ñejnu'u i Iya Nyosi ka ndaku ga ini i nandede ki da'a i ii inga ñaxivi, madiga ñaxivi ka chindikun Iya Nyosi. ⁹Ko maa ndo xe ka ndakuu ndo tee ka dakua'a jnu'u ndi, ki kuejniñu mediu kai neva'a ndo ñuu ñaxivi xa'a, te ki chindee ndo ñaxivi kua'a xe ki koo ga ñaxivi ki kumani nujna'a ii ndo, te ki kunda'vi ini ña i. Diukan, orre na ndi'i mediu ndo, kotu'va in ve'e kunukoo ndo nde andivi ni kani ni ika ni.

¹⁰»Xondo kuejniñu va'a kuedi xe ta'vi di'na ni neva'a i, dani jna'a kuejniñu va'a i nuxe kue'e deen na kuneva'a i, te xondo ñatuu ñejniñu va'a i in xe neva'a i kuedi xe ta'vi di'na ni kuu, dani jna'a ma kuejniñu va'a i nuxe kue'e deen na kuneva'a i.

¹¹Divi ku, nuxe ñatuu ka ñejniñu va'a ndo in xe kai neva'a ndo ñuu ñaxivi xa'a, ¿nandede kukanu ini ña Iyanyosi in xe iyo nde andivi a? ¹²Nuxe ñatuu ka ñejniñu va'a ndo in xe kuu kuenda inga ñaxivi, ¿naxondo tee xe kuku kuenda maa ndo, in xe ndeku nde andivi xe iyo ni kani ni ika ni a?

¹³»Ni xe in ñaxivi ndaku i kunu kuechi i nu uu lamu xe divi ni orre, chi kuini u'u i nu in te, te kuini va'a i nu inga te, di kuendetu i jnu'u ka'an in te, te da'a xe ini i nu inga te. Ma kuu ki kunu kuechi ndo divi ni orre nu Iyanyosi, te dani jna'a ki kunu kuechi ndo nu mediu xe ka kuu ini ndo xe ki kukuika ndo.»

¹⁴Ka xi'i jna'a tee ka ndakuu fariseo kai nini do'o te taka jnu'u ka'an ya, xe ka ndakuu te ñaxivi ka kuu ini kue'e deen mediu, ko kuenda ka xeku ndee ni te maa Iya Jesús.

¹⁵Te iña'a maa Iya Jesús: «Ndijin, xeka da'a ni xe ñaxivi va'a deen ka ndakuu ni orre ka ito ndee ñaxivi, ko Iya Nyosi ini va'a ya nandede kuu ini anu ni. Chi nuxe iyo in xe ka ndakuejnu'u deen ñaxivi xe kanuu deen ga, ko maa Iyanyosi kuenda dakediko ni ya, chi ñatuu kanuu deen nu maa ya.

Ley Iya Nyosi, te nandede tejnuni ya

¹⁶»Te nde ki'na deen ga, orre xe ta ña'a ga kiji Jua Bautista, kue'e deen kuiya mestru ley Iyanyosi ni ka xu dane'e te ley ya nu ñaxivi, dani jna'a taka jnu'u ni ka xu ndakani tee ni xu ka'an Iya Nyosi nu te. Ko nde tiempu xukan ka dane'e da jnu'u va'a da nu ñaxivi, xe ka'an xe nandede tejnuni Iya Nyosi, te taka ñaxivi deen ka nduku ndee i xe ki kivi koyo i nu tejnuni ya. ¹⁷Ko ñama deen ga iyo xe naa andivi y ñu'u nde'yu, madiga xe xejna'a jnu'u ka'an in di'na y dii jnu'u ley Iya Nyosi.

Ñaxivi ka dakendoo jna'a

¹⁸»Nu Iya Nyosi, nuxe in texii dakendoo jna'a te ii ñadi'i te, te ndakueka jna'a te ii inga ñadi'i, kundido kuechi anu te nu Iyanyosi, te xondo ndakueka jna'a ii in ñadi'i xe ni dakendoo ña xii ña, dani jna'a kundido kuechi anu te nu Iyanyosi.

Dakani jna'a Iya Jesús in tee kuika y in tee kunda'vi xe nani te Lázaro

¹⁹»Dani jna'a ni iyo in tee kuika deen, xe ni xu jna'a ini te xe kui'nu te da'ma xe luu deen ito, te xa'vi deen ndee, te ni xu jna'a ini te xe taka kivi ni xu da'a te viko ka'nu, te maani maa ndeyu va'a deen xe xa'vi deen ndee ni xu iña'a te. ²⁰Dani jna'a ni iyo in tee kunda'vi deen xe ni xu nani te Lázaro, xe ni xu katuu te xuxe'e tee kuika, te ni xu ikan te limosna nu ñaxivi, te nitu'u xiki kuñu te ni xu kaa ndi'i te'yu. ²¹Tee nda'vi xa'a kuu ini te xe kaji te kuedi tie'e xu'u ñaxivi xe kukoyo chii mesa tee kuika xukan, te nde vichi ni ka xu ndaxuu ndee ti ndi'i te'yu kaa ñii te.

²²»Ni xee in kivi xe ni i'i tee kunda'vi xa'a, te maa ángel Iyanyosi ni ka ndakueka ña i, te ni ka ñedia'a ña i nundeku Abraham nde andivi. Xuka te ni i'i jna'a tee kuika, te ni ñekinduji te. ²³Te ñunee tee kuika andeya xe ini deen te jnundo'o, ko ni ndakoto ni'ni te, te ni ini ika te xe ndeku Lázaro ii Abraham.

²⁴»Xuka te ni kana ko'o te: “Tata Abraham, kunda'vi ini ña ni, te tenda'a ni Lázaro na dandoyo te diki nda'a te, te na kiji te dandoyo te nu xaa da, chi ini deen da jnundo'o ñunee da nu nu'u xa'a.”

²⁵»Ko iña'a Abraham: “De'e da kuu ni, ko nuku ini ni xe va'a deen ni iyo ni orre ni xu teku ni, te ni xu neva'a ni taka xe ni kuu ini ni, te Lázaro chi nda'vi deen ni xu kuu te. Ko vijna iyo va'a nukoo te, te neva'a te taka xe ndandi'i te, te maa ni chi ini deen ni jnundo'o. ²⁶Kuedi xe dia'a iyo, dani jna'a ndeku in xavi kunu deen xe xedi koo nu nduu o, kua'a xe ñaxivi ka xi'i xa'a ma kuu ki xa'a i xee koyo i nundeku ni, te dani jna'a ñaxivi ka xi'i nundeku ni ma kuu kii xa'a i kii koyo i xa'a.”

²⁷»Te iña'a tee kuika: “Ikan ta'vi da nu ni, tata da Abraham, xe na tenda'a ni Lázaro ve'e tata da. ²⁸Chi xukan ka iyo u'un ga ñani da, te na ki kuñajnu'u te xe ma ki da'a ga i xe u'u, kua'a xe ma kii koyo i nu ñunee da xa'a, chi ini deen da jnundo'o.”

²⁹»Ko iña'a Abraham: “Xe ama kai neva'a i jnu'u Iya Nyosi, xe ni chojnuni Sesi, dani jna'a xe ni chojnuni tee ni ka xu ndakani jnu'u xe ni xu ka'an Iya Nyosi nu te. Na ki kunini do'o i jnu'u xukan.”

³⁰»Te iña'a tee kuika: “Ña'a, tata Abraham, ko nuxe ndateku in ñaxivi ni i'i, ki ndakani ini i, te ma ki da'a ga i xe u'u te ki kuejnu'u i Iya Nyosi.”

³¹»Ko iña'a Abraham: “Nuxe ñatuu ka kuu ini i xe ki da'a i kuenda jnu'u ni chojnuni Sesi y jnu'u ni ka chojnuni tee ni ka xu ndakani jnu'u xe ni xu ka'an Iya Nyosi nu te, divi ni ma ki kuejnu'u i kuedi na ndateku in ñaxivi.”»

Ma daka'an ni ñaxivi xe da'a i xe u'u

17 Iña'a Iya Jesús nu tee ka dakua'a jnu'u ya: «Kue'e deen xe iyo ñuu ñaxivi xa'a xe daka'an ña xe da'a o xe u'u, ko jnaka nda'vi kundo'o ñaxivi xe daka'an i inga ñaxivi xe na da'a i in xe u'u! ²Na ka'an ni ga so nuxe in ñaxivi nde kuu i daka'an i in ñaxivi xe ika ni ñejnu'u i jnu'u ndi kua'a xe na da'a in xe u'u, kuu ka'an so xe va'a deen ga nuxe na ki kuejniñu i in xuu ka'nu deen jna'a xuu ñejniñu in molinu ka'nu, te na ki jnaa i dukun ñaxivi xukan, kua'a xe na keku'un i nu ndute mar. ³¡Ki kani ini va'a nandede ki da'a ndo!

»Nuxe in ñani ndo ni da'a ña i in xe u'u, kana iin nu i, te nuxe ndakan i jnu'u kanu ini nu ndo, te ndakani ini i in xe u'u ni da'a ña i, dakanu ini i. ⁴Te kuedi xe uxa vuelta xe in kivi in kivi da'a ña i xe u'u, te divi ni uxa vuelta xe in kivi in kivi

ndakan i jnu'u kanu ini nu ndo, te ka'an i, “Dakanu ini ña ni, chi ña vetuga xe ni da'a ña da”, kanuu xe dakanu ini tugu ndo i.»

Na kuejnu'u ga o ya ni ini ni anu o

⁵Te ka iña'a bajadori Iya Jesús nu ya:

—Chindee ña ni xe na ki kuejnu'u ga ña da ni ini ni anu da.

⁶Xuka te iña'a Iya Jesús:

—Kuedi ta'vi di'na dii ni ka ñejnu'u ndo, diukan nava'a lu'li ndikin xujnu nani mostaza, kuu ka'an ndo nu xujnu xa'a: “Te ki kana nde xo'o ndo te kuakee nu ndute mar”, te kuendetu nu, jnu'u ki ka'an ndo.

Nandede da'a in ñaxivi inu kuechi

⁷»Na ka'an ni ga so, nuxe nde in ndo kai ndeka in tee inu kuechi nu ndo, te ika ni ndaxee te ve'e ndo, xe ni ñedajniñu te itu ndo, di xe ni ñekunenuu te kiti tata ndo, ¿kuiti ka ka'an ndo nu te: “Ne'e ni chi kukoo ni kaji ni dita”? ⁸Ñatuu un ka ka'an ndo dia'a, daa du'va ka ka'an ndo: “Da'a ndo xe kudini ndi, te kani ndo taka xe kaji ndi te ko'o ndi, ndee na ndi'i kaji ndi, xuka te kukoo ndo kaji ndo te ko'o ndo.” ⁹¿Ka ndakueta'vi ndo nu te xe ni ñendetu te taka jnu'u ni ka'an ndo a? Ñeni ini ndi xe ñatuu ka ndakueta'vi ndo nu te. ¹⁰Dani jna'a maa ndo, nuxe ni ka dakikuu ndo taka xe ni ta'vi jniñu Iya Nyosi, te ki ka'an ndo: “Ñadi ñaxivi xiñu'u deen ka ndakuu o, chi ñaxivi ka inu kuechi ni ka ndakuu o, te ñatuu da'a ga o kuedi in ta'vi di'na dii ga, chi kuenda dakikuu ni o nava'a ta'vi jniñu ya.”

Iya Jesús ndada'a ya uxi tee ka ku'u kue'e te'yu

¹¹Ichi kua'an ya ñuu Jerusalén, ni xa'a nduu ya ichi nu ka kejna'a región Galilea y región Samaria. ¹²Te ika kuakivi ya xu'u in ñuu lu'li katuu xukan, ni ka kendita uxi tee ka ku'u kue'e te'yu, ko ika ga ka nukuiñi te, ¹³ te ka kana ko'o te:

—Iya Jesús, Mestru, ¡kuu ini da xe kunda'vi ini ni taka nyaa da!

¹⁴Orre ni ini ña Iya Jesús, iña'a ya:

—Kua'an koyo ni na koto ndee ña dutu xe ni ka ndu'va ni.

Te nini kua'an koyo te nu dutu ni kendee ña ndi'i te'yu, te ni ka ndu'va va'a te.

¹⁵Xuka te kuu ni ini in te xe ni ndu'va te, ni ndiko kuiñi te ndakueta'vi deen te nu Iya Jesús te ni'i deen ni kukuita te

ndachiñu'u te Iya Nyosi, ¹⁶ te ni ñekuiñi iti te nu Iya Jesús, te uni ni inu jnee te nu ñu'u, te ndakueta'vi deen te nu ya, te tee xa'a in tee ñuu región Samaria kuu te.

¹⁷Te ni ka'an maa Iya Jesús:

—Te ini ndi xe uxi jna'a te ka ndakuu xe ni ka ndu'va te. Ko ¿ndee ka xi'i iin ga jna'a te a? ¹⁸In di'na tee xa'a ni ndiko kuiñi xe ndachiñu'u te Iya Nyosi, kuedi xe ñadi israelita kuu te.

¹⁹Te iña'a ya nu tee xa'a:

—Ndukuiñi ni te kua'an ni, chi ndogani xe ni ñejnu'u ña ni, ni ini ni anu ni, divi ku xe ni ndu'va ni.

Nandede kiji kivi orre na tejnuni Iyanyosi

²⁰Tee ka ndakuu fariseo ni ka ikan jnu'u te nu Iya Jesús na ama xejna'a kivi xe tejnuni Iya Nyosi, te ni ka'an ya:

—Kivi na tejnuni Iya Nyosi ma ki kuini jnuni ni na ama kukuu.

²¹Te ma kuu ki ka'an i: “Ki koto ndee ni, chi xa'a ndeku, di xukan ndeku,” chi xe ama ndeku xe tejnuni Iya Nyosi me'ñu nu ka xi'i ni.

²²Te ni ka'an ya nu tee ka dakua'a jnu'u ya:

—Xejna'a in kivi xe deen ki kuu ini ndo xe ki koto ndee ndo nu ndi, kuedi in di'na kivi, xe kuu ndi Tee veji nde andivi, ko ma ki kuini ña ndo. ²³Xeku ñaxivi ki ka'an i nu ndo: “Xa'a ndeku ya”, di “Xukan ndeku ya”, ko jma ki kuejnu'u ndo, te ma ki chindikun ndo i! ²⁴Chi diukan nava'a da'a orre xendute, xe uni jnunda'a ni ka ka'nu ni ka iko andivi, diukan kukuu orre ndiji maa ndi, Tee veji nde andivi. ²⁵Ko ki'na ga kuini deen ndi jnundo'o te ma ki kueta'vi ña ñaxivi ka iyo vijna.

²⁶»Nava'a ni kuu orre ni iyo Noé, diukan ni jna'a kukuu orre na ndii maa ndi, xe kuu ndi Tee veji nde andivi.

²⁷Ñaxivi tiempu xukan ni ka xu xee i, te ni ka xu i'i i, te ni ka xu jnanda'a i, te ñatuu ni ka da'a i kuenda, nde na ni xejna'a kivi xe ni kee Noé ini barcu, te ni chitu ndute nitu'u nu ñu'u nde'yu, te ni ka naa taka ñaxivi.

²⁸»Divi ni diukan ni kuu jna'a orre ni iyo Lot: ñaxivi ni ka xu xee i, te ni ka xu i'i i, ni ka xu ñee i, te ni ka xu diko i, ni ka xu chi'i i tata, te ni ka xu da'a i ve'e. ²⁹Ko orre ni xejna'a kivi xe ni ndee Lot ñuu Sodoma, ni kuun ñu'u y azufri nde andivi, te ni ka naa taka ñaxivi. ³⁰Diukan kukuu jna'a orre na ndiko kuiñi maa ndi, Tee veji nde andivi. ³¹Na xejna'a kivi xukan, ñaxivi ka xi'i diki ve'e, te ka xi'i ndajniñu i ini ve'e, ma ki nuu i te

ki kene'e i, te ñaxivi ka xi'i xuku, ma ki ndiko kuiñi i ve'e i.
³² Ki nuku ini ni nava'a ni ndo'o ñadi'i Lot, xe ni nduu ña in
 toto ñii!^a ³³ Taka ñaxivi xe ka kuu ini i xe dakaku i maa i, du'va,
 ki dakinaa i maa i, ko xondo iyo tu'va xe dakinaa i maa i ndogani
 xe ka chindikun ña i, du'va ki ndani'i ta'vi anu i nde andivi.

³⁴ »Kachi jnu'u ndi xe orre na xejna'a xekuaa xukan uu ñaxivi
 ki kava tuu i nu ito, in ndakueka ya te inga i ndoo. ³⁵ Uu ña'a
 ka ndiko ka'nu, in ña ndakueka ya, te inga ña ndoo. ³⁶ Uu texii
 ki kundeku te xuku, in te ndakueka ya, te inga te ndoo.

³⁷ Daa te ni ka ikan jnu'u te nu Iya Jesús:

—¿Ndee kukuu taka jnu'u ka'an ni xa'a a?

Te iña'a ya:

—Diukan nava'a ka ndututu loti orre xe i'i in kiti
 tata di kiti xuku, diukan ni jna'a ki ndututu ñaxivi
 xe ki koto ndee ña i orre xe kiji ndi.

Jnu'u dakani jna'a ii in ña'a kuu viuda y tee dandaa kuechi

18 Iya Jesús ni ndakani ya in jnu'u dakani jna'a kua'a
 xe dane'e ya xe ma kivi ma ñuu ki dandoo te xe
 ki ndaka'an te nu Iyanyosi te ma ki ndaxu'u te.

² Te ni ka'an ya: «Ni iyo in tee ni xu nda'a jniñu in ñuu
 xe ni xu dandaa te kuechi ñaxivi, ko ñatuu ni xu nda'a xiñu'u te
 Iya Nyosi, te ñatuu ni xu kunda'vi ini te ñaxivi. ³ Te divi ni ñuu
 xukan ni iyo in ña'a ni i'i xii, te kue'e vuelta ni xu ka'an ña nu tee
 xukan xe dandaa te kuechi ña: “¿Chindee ña ni, dandaa ni kuechi
 xa'a chi kiti'ni in ñaxivi nu da!” ⁴ Kue'e deen tiempu ñatuu ni kuu
 ini te danuu te jnu'u ka'an ña, ko xuka te ni ñeni ini te: “Kuedi
 xe ñatuu nda'a xiñu'u so Iya Nyosi, te ñatuu nda'a xiñu'u so
 ñaxivi, ⁵ ko chindee so ña, chi nuxe ma danuu so jnu'u ka'an ña,
 tuku tuku ni kukiji ña, te vetuni ma kundee ga ini so.”»

⁶ Te ni ka'an Iya Jesús daani, te iña'a ya: «Ki kunini
 do'o va'a nandede ni ñeni ini tee dandaa kuechi xa'a xe
 ñadi tee va'a kuu te. ⁷ ¿Ka ñeni ini ndo xe ma dandaa Iya
 Nyosi in jnundo'o ka ñunee ñaxivi ni kaji ya a, xe nduu
 ñuu ni ka ndaka'an i nu ya a? ¿Ka ñeni ini ndo xe kukuee
 deen ya xe dakikuu ya jnu'u ka ka'an i a? ⁸ Ña'a, chi
 ñama ni dandaa ya in jnundo'o ka ñunee i. Ko orre na ndiko

^a 17.32 Gn 19.26

kuiñi maa ndi, Tee veji nde andivi, ¿kuiti ndani'i ga ndi ñaxivi xe ki kuejnu'u ga i jnu'u ndi ni ini ni anu i nu ñu'u xa'a a?»

Jnu'u dakani jna'a tee kuu fariseo ii tee ikan impuesto xe kukuu ñuu Roma

⁹Iya Jesús ni ndakani ya inga jnu'u dakani jna'a nu ñaxivi xe ni xu ka ñeni ini i xe maa i ka ndakuu ñaxivi va'a deen ga, te ka dakediko i xeku ga ñaxivi: ¹⁰«Uu texii ni ka ñe'e te nuke'e ve'e ka'nu Iya Nyosi xe ki ndaka'an te Iyanyosi: in tee xukan kuu fariseo, te inga te kuu tee ikan xa'vi impuesto xe kukuu ñuu Roma. ¹¹Ko tee kuu fariseo, nukuiñi te ndaka'an te Iya Nyosi, te iña'a te nu ya: “Iyanyosi da, ndakueta'vi da nu ni chi ñatuu da'a da nava'a ka da'a taka ga ñaxivi: xe ka du'u i, xe ndeva'a ndekuu ni ka da'a i inga ñaxivi, xe ka ndatuu i ii inga ñadi'i xe ñadi ñadi'i i kuu ña, te dani jna'a ñatuu da'a da xe u'u nava'a da'a tee xa'a xe ikan te impuesto. ¹²Maa da chi xu ndite da uu ichi xe in semana kua'a xe ndachiñu'u ña da, te ndijna'a uxi parte xe ni'i da, ndatee da in parte nu ni.”

¹³»Ko nukuiñi ika ga tee ikan xa'vi impuesto, te ñatuu ni ndune'e te nuu te andivi, chi du'va nde kuu te kani te nda'a te pechu te, te ni ka'an te: “Iyanyosi da, kunda'vi ini ña ni, xe kuu da in ñaxivi da'a xika kuechi.”

¹⁴»Ka'an ndi xe maa tee ikan xa'vi impuesto xa'a, ni dakanu ini ña Iyanyosi, te kuanu'u te ve'e te, ko tee kuu fariseo ñatuu ni dakanu ini ña ya. Chi xondo ka ndakuejnu'u i maa i, da'a ya xe na ki kukanuu i, te xondo xe tuu ka ndakuejnu'u i maa i, da'a ya xe ki kukuu i ñaxivi kanuu deen ga nu maa ya.»

Iya Jesús da ii ya duchi kuechi

¹⁵Dani jna'a ni ka xu ñedia'a i duchi kuechi nundeku Iya Jesús kua'a xe na ñani ndee ña ya, te na da ii ña ya, ko orre ni ka ini ña tee ka dakua'a jnu'u Iya Jesús ni ka tena'a ka ka'an te nu ñaxivi xe ma ki kuda'a ga i dia'a.

¹⁶Daa te ni kana Iya Jesús duchi kuechi xe na kijna'a ña i, te ni ka'an ya nu tee ka dakua'a jnu'u ya:

—Ma ki kadi koo ndo nu duchi kuechi, ki kua'a jnu'u na kiji koyo i nundeku ndi, chi maa Iyanyosi tejnuni nu ñaxivi xe ka ñejnu'u i maa ya nava'a ka ñejnu'u duchi kuechi. ¹⁷Ka'an

ndaa ndi xe xondo ma kueta'vi Iya Nyosi diukan nava'a ñeta'vi in duchi lu'li, ma kuu kuu i ñaxivi xe tejnuni ya nu i.

In tee kuika ndajnu'u ii Iya Jesús

¹⁸In tee kuñe'nu ni ikan jnu'u te nu Iya Jesús:

—Mestru, in tee va'a deen kuu ni, ¿na kuekuu da'a da kua'a xe ndani'i ta'vi anu da ni kani ni ika ni a?

¹⁹Te ni davido maa Iya Jesús:

—¿Naku ka'an ni xe in tee va'a deen kuu da a? Chi ni xe in ñaxivi ka'an o xe in ñaxivi va'a deen kuu i, chi madi'na maa dii Iya Nyosi kuu Iya va'a deen. ²⁰Xe ama ini ni xe ni ta'vi jniñu Iyanyosi: Ma kava tuu ni ii ni in ñadi'i xe ñadi ñadi'i ni kuu ña, ma ka'ni ni, ma du'u ni, ma kuedu'va ni ndogani xe kuu ini ni xe da u'u ni inga ñaxivi, te kunda'a xiñu'u ni nu nana ni y nu tata ni.

²¹Te iña'a tee xukan:

—Taka jnu'u ka'an ni xa'a xe ama da'a da nde na lu'li da.

²²Orre ni tekku do'o Iya Jesús jnu'u xa'a te ni davido ya:

—Kumani ga inga xe dakikuu ni: diko ni taka xe neva'a ni te kuña'a ni mediu nu ñaxivi kunda'vi. Te diukan kukuika deen ni nde andivi. Xuka te ne'e ni te chindikun ña ni.

²³Ko orre ni tekku do'o tee xukan jnu'u xa'a, ni kukueka deen ini te, chi kuika deen te.

²⁴Kuu xe ni ini Iya Jesús xe kueka deen ni kuu ini tee xukan, te iña'a ya:

—Naka xii iyo xe ñaxivi kuika deen ki kua'a i jnu'u xe tejnuni Iya Nyosi nu i. ²⁵¡Xii deen ga xe kivi in tee kuika nu tejnuni Iya Nyosi nu o, madiga xe kivi in camello ini xavi lu'li xiki tiku!

²⁶Xeku tee ni ka tekku do'o jnu'u xukan ni ka ikan jnu'u te:

—Nuxe ndaa ndijia jnu'u ka'an ni xa'a, ¿naxondo ki ndaku xe ki ndani'i ta'vi anu i nde andivi a?

²⁷Te ni davido maa Iya Jesús:

—In xe ka ñeni ini ñaxivi xe ma kivi ma ñuu ma ki ndaku i ki da'a i, ko maa Iyanyosi chi ndaku ya da'a ya taka nyaa taka tu'u.

²⁸Te ni ka'an Pelu:

—Taka nyaa da ni ka dakendoo da taka ndajniñu da, te ni ka chindikun ña da.

²⁹Te ni davido ya:

—Ichi ndaa ichi kuiti ndijia ka'an ndi, xe ndeva'a ni ñaxivi xe ni ka dakendoo i ve'e i, ñadi'i, ñani i, ku'va i, tata i,

nana i, di de'e i, ndogani xe ni ka xe'e i jnu'u xe tejnuni Iya Nyosi nu i, ³⁰du'va kue'e deen ga ki ndani'i i nu ñu'u xa'a, te dani jna'a nu kua'an ga so, chi ki ndani'i ta'vi anu i ni kani ni ika ni nde andivi.

Xa'a kuu uni ichi ka'an Iya Jesús jnu'u xe kuu ya

³¹Ni kana Iya Jesús ndi uxi uu tee ka dakua'a jnu'u ya xe na ki ndututu te ii ya in lado, te iña'a ya: «Vijna ki'i koyo so ñuu Jerusalén, te xukan xejna'a taka jnu'u xe ni ka chojnuni tee ni ka xu ndakani jnu'u ni xu ka'an Iya Nyosi nu te xe kundo'o maa ndi, xe kuu ndi Tee veji nde andivi. ³²Xukan ki ndachi'i ña i nda'a ñaxivi xe ñadi israelita ka ndakuu i, te ki kueku ndee deen ña i, ki dakuita deen ña i jnu'u kanuu, ki tivi dii deen ña i. ³³Ki kua'a u'u ña i ii chirrio, te ki ka'ni ña i, ko nu uni kivi te ndateku ndi.»

³⁴Ko maa tee ka dakua'a jnu'u ya ñatuu ni ka ñeku'un ini te naku ni ka'an ya jnu'u xa'a, te ñatuu ni ka tuu kuiti maa ini te na jnu'u kuini ka'an jnu'u ni ka'an ya.

Ndada'a Iya Jesús in tee ni kuaa nundii

³⁵Orre vekuxajni Iya Jesús ñuu Jericó, nukoo in tee ni kuaa nundii, maa xu'u ichi, xe ikan te limosna. ³⁶Ko orre ni teku do'o te xe kuvaa ka ka'an kue'e deen ñaxivi, te ni ikan jnu'u te na kuu iyo xe deen kuvaa. ³⁷Te ka iña'a ñaxivi xe Iya Jesús tee ñuu Nazaret kua'an ichi xukan.

³⁸Xuka te ni kana ko'o te:

—¡Iya Jesús, xe kuu ni in tee xajnu'u David, kunda'vi ini ña ni!

³⁹Ko ñaxivi ka xodo nuu ka iña'a i nu te xe na kadi xu'u te, ko du'va ni'i ga ni kana te:

—¡Tee xajnu'u David, kunda'vi ini ña ni!

⁴⁰Ni ñekuiñi Iya Jesús, te ni ta'vi jniñu ya nu ñaxivi xe na ki chindee i tee xukan xe na kijna'a te nu ndeku ya. Te orre ni xee te nu ndeku ya, ni ikan jnu'u ya nu te:

⁴¹—¿Naku kuu kuu ini ni xe da'a da a?

Te iña'a te:

—Kuu ini da xe ndajnuu nduchi da.

⁴²Te iña'a Iya Jesús:

—Na ndajnuu nduchi ni nuda, ndogani xe ni ñejnu'u ña ni, ni ini ni anu ni, na xejna'a diukan nava'a ñejnu'u ni, xe maa Iyanyosi ndada'a ña.

⁴³Te orre orre ni, ni ndajnuu nduchi te, te ni chindikun te Iya Jesús, te ni kukuita te ndachiñu'u te Iya Nyosi. Kuu xe ni ka ini taka ñaxivi xe dia'a ni kuu, ni ka tena'a jna'a i ka ndachiñu'u i Iya Nyosi.

Iya Jesús y Zaqueo, in tee xe ikan impuesto

19 Ni kivi Iya Jesús ini ñuu Jericó, te ika ya kua'an ya ini ñuu. ²Te xukan iyo in tee kuika deen xe ni xu nani te Zaqueo, in tee xe ni xu kuñe'nu nu tee ka ikan xa'vi impuesto, xe kukuu ñuu Roma. ³Te ni kuu ini te xe koto ndee te Iya Jesús, ko ña kuu koto ndee te ya chi kue'e deen ñaxivi ka xi'i, te dani jna'a in tee ndi'i ndi'i ni ni xu kuu te. ⁴Divi ku xe ni kendava te ni ñekodo nuu te, te ni ñekaa te diki in jnutini'ñu dukun xe ndeku xu'u ichi nu xa'a Iya Jesús, kua'a xe kuu koto ndee te ya.

⁵Orre ni xee Iya Jesús nu nukoo xujnu xukan, ni ito ni'ni ya, te ni ka'an ya nu te:

—Zaqueo, ñama ni koo ni, te tekinuu ni, chi vijna kanuu xe kendoo da ve'e ni.

⁶Xuka te ñama ni ni nuu te, te kudii deen ini te ni ñeta'vi te Iya Jesús ve'e te. ⁷Kuu ni ka ini ñaxivi xe dia'a ni kuu, taka i ni ka tena'a ka ka'an i jnu'u Iya Jesús, te ni ka ka'an i: «¿Naku dave'e in tee da'a xe u'u kendoo ya, te ka ini ñaxivi xe in tee iyo deen xika kuechi kuu te a?»

⁸Ko ni ndukuiñi Zaqueo, te iña'a te nu Iya Jesús:

—Vijna ñeni ini da xe dajña da dava xe neva'a da nu ñaxivi kunda'vi, te nuxe ni du'u da mediu nu nde in ñaxivi, du'va kuun ga vuelta ndakuña'a da.

⁹Te iña'a Iya Jesús:

—Vijna dakaku Iya Nyosi tee xa'a ii taka ga ñaxivi ve'e te, chi dani jna'a ñejnu'u te Iya Nyosi nava'a ni xu ñejnu'u Abraham.

¹⁰Chi maa da Tee veji nde andivi, veji da xe ndanduku da ñaxivi xe ni ka ñenaa i kua'a xe na ki ndani'i ta'vi anu i nde andivi.

Jnu'u dakani jna'a ii mediu

¹¹Kai nini do'o ñaxivi xe ka'an Iya Jesús jnu'u xa'a, te ni ndakani ya in jnu'u dakani jna'a, chi xeku ñaxivi ni ka ñeni ini i xe xenuu xejna'a kivi tejnuni Iya Nyosi nu taka ñaxivi ko orre xukan ni, chi ndogani xe vekuxajni ya ñuu Jerusalén.

¹² Divi ku iña'a ya: «Ni iyo in tee kanuu xe kua'an te in ñuu ika deen, kua'a xe ki tava ña tee kuñe'nu xe kukuu te presidente ñuu maa te, xuka te ndiko kuiñi te ñuu te. ¹³ Ni kana te uxi tee ka inu kuechi nu te, te ni iña'a te kue'e mediu nu in in te, te iña'a te: “Ki dajniñu ii mediu xa'a ki da'a tratu nde na ndiko kuiñi ndi.” ¹⁴ Ko ñaxivi ñuu te ni ka kuini u'u i nu te, te ni ka tenda'a i ñaxivi xe ka iña'a i nu tee kuñe'nu: “Ñatuu ka kuu ini da xe tee xa'a kukuu presidente ñuu da.”

¹⁵ »Ko kuedi xe ña ni kuetu ini ñaxivi ko ni kana te xe kukuu te presidente, te ni ndiko kuiñi te ñuu te. Orre ni ndaxee te, ni kana te taka tee ka inu kuechi nu te xe ni ka kivi nda'a te mediu kua'a xe kuini te nadaa ni ka ni'i i xe ni ka dajniñu i ii mediu ni ka kivi nda'a i. ¹⁶ Tee ni xee ki'na ga, iña'a te: “Presi, kachi jnu'u da xe mediu ni tee ni ni ndaku ga uxi ga de'e i.”

¹⁷ Te iña'a maa Presi: “Naka va'a ni da'a ndo, ndogani xe va'a deen ni dajniñu ndo ii xeku mediu, vijna kunda'a jniñu ndo nu uxi ñuu.”

¹⁸ »Ni xee inga te, te iña'a te: “Presi, kachi jnu'u da xe ni dajniñu da ii mediu ni, te ni ñe'nu u'un ga de'e mediu ni tee ni.”

¹⁹ »Nu tee xa'a iña'a maa Presi: “Kunda'a jniñu ndo nu u'un ga ñuu.”

²⁰ »Ni xee inga te, te iña'a te: “Presi, xa'a ndeku mediu ni, chi ni jñuu tuu da ii in pañitu, te ni tu'va va'a da. ²¹ Ni xu'u da nu ni, chi ma kachi kuiti ni, ndakan ndondoo ni cuenta mediu ni, te ndakueka ni kuedi ñadi kuenda ni kuu, te dakee ni in itu kuedi xe ñatuu ni chi'i ni.”

²² »Xuka te iña'a maa Presi: “Ñadi in tee inu kuechi va'a kuu ndo, divi ni jnu'u ni kana xu'u ndo ndaka'an ndi nu ndo. Nuxe ini ndo xe tee ma kachi kuiti kuu ndi, te ndakueka ndi kuedi ñadi kuenda ndi kuu, te dakee ndi itu ñatuu ni chi'i ndi, ²³ te nuxe diukan, ¿naku ñatuu ni chi'i ndo mediu ndi kuedi nu bancu, kua'a xe orre na nyee ndi te ndene'e ndi ndani'i ndi kuedi te xeku de'e mediu ndi, te kue'nu da'a bancu?”

²⁴ »Te ni ka'an te nu tee ka xi'i xukan: “Ki kendee mediu nu te, te ki ndakuña'a nu tee ni ni'i uxi ga de'e mediu ndi.”

²⁵ »Te ka iña'a te: “Presi, ko xe ama nda'a te uxi mediu xe ni iña'a ni nu te.”

²⁶»Te iña'a maa Presi: “Kachi jnu'u ndi nu ndo xe xondo xe ama neva'a i kue'e deen xe va'a, xee in kivi xe kueta'vi i kue'e deen ga xe va'a, ko xondo ñatuu naku neva'a i, du'va ki kendee i kuedi in ta'vi di'na dii ni neva'a i. ²⁷Te dani jna'a ñaxivi xe ka kuini u'u i nu ndi te ñatuu ka kuu ini i xe kukuu ndi Presi, kua'an koyo kuakueka i te na kii koyo i xa'a te ki ka'ni ndo i na koto ndee ndi.”»

²⁸Kuu ni inu ni ka'an ya jnu'u xa'a, te ni jnii ichi ya te kua'an ya ñuu Jerusalén.

Kuakivi Iya Jesús ini ñuu Jerusalén

²⁹Orre ni kuxajni ya ñuu Betfagé y Betania xajni in xuku xe nani xuku Olivo, ni tenda'a ya uu tee ka dakua'a jnu'u ya.

³⁰Te iña'a ya nu te:

—Kua'an koyo ñuu lu'li xukan, te orre na xee koyo ndo ki ndani'i ndo in burru xe ndikun ti, xe ni xe in ñaxivi ta ña'a ga ki kodo ti, ki ndaji ti te kii koyo ndo ii ti xa'a. ³¹Te nuxe nde in ñaxivi ki nduku jnu'u ña: “¿Naku ka ndaji ni ti?”, te ki kuña'a ndo: “Mestru da ndandi'i ti.”

³²Ni ka ñe'e koyo nduu tee ka dakua'a jnu'u ya, te ni ka ndani'i te taka diukan nava'a ni ka'an maa Iya Jesús. ³³Te nini ka ndaji te burru xukan, ni kendita maa jito'o ti, te ikan jnu'u te:

—¿Naku ka ndaji ni ti?

³⁴Te ka iña'a te:

—Ka ndaji da ti, chi maa mestru da ndandi'i ti.

³⁵Kuu xe ni ka xee koyo te ii ti nundeku Iya Jesús, ni ka chonee te tikachi du'nu te xata ti, te ni ka chindee te maa Iya Jesús xe ni kakodo ya ti.

³⁶Xodo ya ti kua'an ya ñuu Jerusalén, te ni ka tena'a ñaxivi ka xeki tuu i tikachi du'nu i ichi nuu xa'a ya. ³⁷Kuu xe vekuxajni ya xe nukuita ka nuu ya nu xuku nani Olivo, taka ñaxivi ni ka chindikun ña, ni ka kukuita i ka kana ko'o i ka ita i ka ndachiñu'u i Iya Nyosi, chi ka kudii deen ini i, xe ni ka ini inuu i xe ni da'a ya kue'e deen milagru.

³⁸Te ka ka'an i:

—¡Iya kuñe'nu, Iya ii deen, Iya xiñu'u deen veji vijna,
Iya ni tenda'a Iya Nyosi o!
¡Jnu'u kuii jnu'u maani na kukuu nde andivi,

te na ndachiñu'u o Iyanyosi
chi maa ya kuu Iya kanuu deen, Iya ka'nu deen!

³⁹Xuka te xeku tee ka ndakuu fariseo xe ka ñunee ka ñundita jna'a te, me'ñu ñaxivi xukan ka iña'a jna'a te nu Iya Jesús:

—Mestru, ¡ka'an ni nu ñaxivi ka dakua'a jnu'u ni xe na ki kadi xu'u i, te ma ki kuchi'lu deen ga xu'u i!

⁴⁰Ko iña'a maa Iya Jesús:

—Na kachi jnu'u ndaa da, nuxe na ki kadi xu'u taka ñaxivi xa'a, xuka te ki tena'a xuu xa'a ki kana ko'o i.

⁴¹Orre ni kuxajni vii ya ñuu Jerusalén, te ni ndakoto ndee ya nitu'u ini ñuu, ni tena'a ya nda'yu ya, ⁴² te ni ka'an ya: «¡Deen kuu ini ndi xe kuedi vijna di'na dii, ki kuini ndo nandede ki ndani'i ndo ichi ki kunukoo va'a ndo ii Iyanyosi! Ko vijna ma ki kiku'un ini ndo te ma kuu ki kuini ndo, chi xiva'a. ⁴³Te nu kua'an ga so xejna'a kivi xe kuini ndo jnundo'o, chi ñaxivi ka kuini u'u nu ndo, ki ndakuiko nduu i nitu'u xu'u ñuu ndo, te uni ki ndajna'a i nitu'u xu'u ñuu ndo, te ki ndajñume'ñu ña i, te ma ki ni'i ga ndo ichi ki ndee koyo ndo xe ki kunu ndo, ⁴⁴xuka te ki ka'ni ña i. Ki danaa ña i, nani maa ndo te dani jna'a de'e ndo, te ma kundeku ga, ni xe in xuu xe ki kodo ndi'i jna'a, chi ñatuu ni ka tuu ini ndo xe ni kii Iya dakaku ña.»

Kene'e Iya Jesús tee ka diko ini ve'e ka'nu Iyanyosi

⁴⁵Kuu xe ni kivi ya ini ñuu Jerusalén, te kua'an ya ve'e ka'nu Iya Nyosi, te kuu xe ni xee ya ka xi'i ñaxivi ka diko nuke'e, te ni kene'e ña ya, ⁴⁶ te iña'a ya:

—Nu tutu Iya Nyosi xodo jnuni: “Ve'e da kunani ve'e ki ndaka'an i Iyanyosi”, ko maa ni ni ka da'a ni xe ni nduu in ve'e tee kui'na.

⁴⁷Ko taka kivi ni xu dane'e ya jnu'u ya nu ñaxivi ka xi'i ve'e ka'nu Iya Nyosi, ko tee ka kuñe'nu nu dutu, tee ka ndakuu mestru ley y tee ka kuñe'nu nu ñaxivi ñuu ka ñeni ini te nandede ki ni'i te in mudu ki ka'ni te maa Iya Jesús. ⁴⁸Ko ñatuu ni ka ni'i te ni xe in mudu nandede ki da'a te, chi taka ñaxivi ñuu kai nini do'o va'a i taka jnu'u ka'an ya.

Tee ka kuñe'nu ñuu Jerusalén ka ikan jnu'u te nu Iya Jesús

20 In kivi nde kuu Iya Jesús dane'e ya nu ñaxivi ñuu, ñaxivi ka xi'i i ve'e ka'nu Iya Nyosi, te ka'an ya jnu'u va'a Iya Nyosi, xuka te ni ka xee koyo tee ka kuñe'nu nu dutu, tee ka kuu mestru ley, ii tee ka kuñe'nu nu ñuu, ² te ni ka ikan jnu'u te nu ya:

—¿Naxondo kuu ni xe da'a ni taka xa'a a? ¿Di naxondo ni ta'vi jniñu nu ni xe dia'a da'a ni a?

³Te ni davido maa Iya Jesús, te iña'a ya:

—Dani jna'a da chi kuu ini da xe nduku jnu'u ña da, te ki ndiko kani ni: ⁴¿Naxondo ni ta'vi jniñu nu Jua xe ni dakuendute te ñaxivi a? ¿Iyanyosi di ñaxivi ni ta'vi jniñu a?

⁵Xuka te ka ndajnu'u ndijna'a maa te, te ka ka'an te: «Nuxe na ka'an o xe Iyanyosi ni ta'vi jniñu, vetuni ka'an te nu o: “¿Naku ñatuu ni ka ñejnu'u ni jnu'u ni ka'an te?” ⁶Te nuxe na ka'an o xe ñaxivi ni ta'vi jniñu, ma kuu jna'a, chi vetuni taka ñaxivi ki tee i xuu xika o, te ki ka'ni ña i, chi taka i ka ini i xe Jua ni xu kuu te in tee xe ni xu ndakani jnu'u ni xu ka'an Iya Nyosi nu te.»

⁷Divi ku ka iña'a te nu ya xe ñatuu ka ini te naxondo ni ta'vi jniñu xe ni dakuendute Jua.

⁸Xuka te iña'a Iya Jesús:

—Dani jna'a maa da chi ma kachi jnu'u da naxondo ni ta'vi jniñu nu da xe da'a da jniñu xa'a.

Ndakani Iya Jesús in jnu'u dakani jna'a ii ñaxivi u'u xe ka dajniñu i itu uva

⁹Xuka te ni tena'a ya ndakani ya in jnu'u dakani jna'a nu ñaxivi, te iña'a ya:

—In texii ni dandee te kue'e ta'i uva nu itu te, te ni xekin ndee te nu xeku ñaxivi xe ka dajniñu i itu te, xuka te kue'e deen kuiya ni ñe'e ika te. ¹⁰Ni dana'a te tiempu ka ndajniñu i uva xe ni ka ichi, te ni tenda'a te in tee inu kuechi nu te xe ki kueba te xeku uva xe ta'nde ki kukuu te ii tee di itu. Ko orre ni xee te, maa ñaxivi ka dajniñu itu xukan ni ka xe'e ña i, te ni ka ndakuikun ña i, ko du'va kuiti ni kuanu'u te. ¹¹Maa tee di itu ni tenda'a tugu te inga tee inu kuechi nu te, ko dani jna'a tee xa'a, orre ni xee te, divi ni ni ka xe'e ña i, te ni ka tee ña i jnu'u, te ni ka ndakuikun ña i, ko divi ni ñatuu ni ka ndakuña'a i uva nu tee di itu. ¹²Ni tenda'a tugu te inga

tee inu kuechi nu te, xa'a kuu uni ichi, ko orre ni xee te, divi ni ni ka dajnakue'e ña i, te ni ka ndakuikun ña i.

¹³»Xuka te maa tee di itu ndajnu'u te ii xenijnuni te: «¿Nandede da'a so? Na tenda'a so de'e so duchi kuini va'a deen so, nu madi ki kunda'a xiñu'u ña i, te ki kunda'vi ini ña i.»

¹⁴»Ko orre ni ka ini ñaxivi ka dajniñu nu itu uva xukan xe ni xee de'e maa tee di itu, ni ka kukuuta i ka ndajnu'u i: «Duchi xa'a kuuu itu xa'a orre na kuu tata i, na ka'ni so i, kua'a xe itu xa'a ndoo kuuu kuenda maa so.» ¹⁵Divi ku xe ni ka jnii duchi xa'a, te ni ka kene'e ña i nu itu uva, te ni ka ñe'ni ña i.

»¿Nandede ka ñeni ini ni xe da'a tee di itu xa'a nu ñaxivi ka dajniñu nu itu te? ¹⁶Orre na nyee te, ka'ni ka'ni te ñaxivi ka dajniñu nu itu te, te kuña'a te itu te nu inga ñaxivi.

Kuu xe ni ka tekú do'o ñaxivi jnu'u xa'a, ni ka ka'an i:

—¡Kachinyosi xe ma kua'a ya jnu'u xe kuuu dia'a!

¹⁷Ko ni ndakoto ndee maa Iya Jesús nu ñaxivi, te ni ka'an ya: —Xe diukan, ¿nandede ka ñeni ini ni? ¿Na jnu'u kuini ka'an xa'a xe xodo jnuni nu tutu Iyanyosi?:

“In xuu xe ni ka dakediko ñaxivi xe da'a in ve'e,
ni nduu i in xuu kanuu deen ga xe du'va
divi i xituu in ve'e.”

¹⁸Taka xe kenekava nu xuu xa'a kukuechi kundikin, te nuxe maa xuu xa'a katavi i, in xe katavi i kuenda ñuxaka ga ni nduu.

¹⁹Tee ka kuñe'nu nu dutu y mestru ley ni ka tuu ini te xe jnu'u te kuu jnu'u ni ndakani Iya Jesús, divi ku ni ka kuu ini te xe ki jnii te ya orre xukan ni, ko ni ka xu'u te nu ñaxivi.

Ka ikan jnu'u tee israelita nuxe vetuga xe ki kuña'a te impuesto xe kuuu ñuu Roma

²⁰Mestru ley y tee ka kuñe'nu nu dutu ni ka tenda'a te xeku tee ki koto xu'u maa Iya Jesús, te tee xukan uni ka da'a te xe ka ndakuu te ñaxivi va'a deen, ko kai ndetu te xe ka'an ya in jnu'u xika, kua'a xe divi ni jnu'u maa ya ndee nuu ya, kua'a xe na ki ni'i te in mudu ki tekuechi te ya, te dia'a kuu ki ndaku te ki ndakuña'a ña te nda'a tee iyo jniñu ñuu Roma.

²¹Tee xa'a ni ka ikan jnu'u te nu Iya Jesús te ka iña'a te:

—Mestru, ka ini da xe jnu'u ka'an ni te jnu'u dane'e ni, ichi ndaa ichi kuiti ndijia kuu, te inuu dane'e ni jnu'u ni nu taka nyaa ñaxivi. Chi ichi ndaa ichi kuiti ndijia kuu jnu'u dane'e ni kua'a

xe kuu ki kaka va'a i ichi Iya Nyosi. ²² Divi ku ikan jnu'u ña da nandede ka'an ni: ¿Vetuga xe ki kuña'a da impuesto xe kuuu tee kuñe'nu ñuu Roma in tee nani César, di ña'a a?

²³ Ko ni tuu ini Iya Jesús xe kuenda ka nduku te in mudu xe ka ito jnuni ña te, te iña'a ya:

²⁴ —Ki dane'e ña ni in mediu lu'li. ¿Nadi nuu ndenee nu mediu xa'a, te nadi divi xodo jnuni nu mediu a?

Te ka iña'a te:

—Nuu César kuu.

²⁵ Xuka te iña'a ya:

—Nuxe daa, te ki ndakuña'a ni nu César xe kuu kuenda maa te, te ki ndakuña'a ni nu Iya Nyosi xe kuu kuenda maa ya.

²⁶ Te ña ni ka ndani'i te ni in jnu'u xe ni ka'an ya nu ñaxivi kua'a xe kuu ki tekuechi te ya, du'va ni ka naa gani ini te jnu'u ni ka'an ya, daa te ni ka xedi xu'u te.

Ka ikan jnu'u tee ka ndakuu saduceo nu Iya Jesús nuxe ka ndateku ñaxivi

²⁷ Xuka te ni ka xee koyo xeku tee ka ndakuu saduceo, tee xa'a ñatuu ka ñejnu'u te xe ki ndateku ñaxivi ni ka i'i, te ni ka ikan jnu'u te nu Iya Jesús:

²⁸ —Mestru, Sesi ni chojnuni te nu tutu xe ka'an: Nuxe in texii ni jnanda'a te ii in ñadi'i, te kuu te, ko ñatuu na de'e xii te ni iyo, ñani te ndakueka jna'a ii ñadi'i te, kua'a xe diukan ma naa xajnu'u ñani te. ²⁹ Ni kuu in tiempu xe ni iyo uxa texii xe in ni tata te, te in ni nana te, te tee ki'na ga ni nduku te ñadi'i te, te ni jnanda'a te, ko ñatuu in de'e xii te ii ñadi'i te ni iyo, te ni i'i te. ³⁰ Xuka te tee ku uu ni xeka jna'a te ii ñadi'i ñani te, ko ñatuu na de'e xii te ni iyo, te ni i'i te. ³¹ Xuka te tee ku uni ni xeka jna'a te ii ña, te diukan ndi uxa te ni xu ndeka jna'a ii ña, ko kuedi xe ndi uxa te ni xu ndeka jna'a ii ña, ko ni xe in te ña ni kuu koo de'e xii te ii ña, te ni ka i'i ndi uxa te. ³² Xuka te ni i'i jna'a ña. ³³ Divi ku orre na ki ndateku te, ¿Ndee tee kuuu xii ña'a xa'a, xe diukan ndi uxa te ni xu ndeka jna'a ii ña a?

³⁴ Xuka te iña'a Iya Jesús:

—Ñaxivi ka iyo tiempu xa'a kuu ka jnanda'a i, ³⁵ ko ñaxivi xe kaji maa Iyanyosi xe ki ndateku i, te ki kunukoo i ii ya ni kani ni ika, ma ki jnanda'a ga i, ³⁶ te ma ki kuu ga i, chi ki kuuu i mudu in ángel Iya Nyosi chi de'e maa Iyanyosi ka ndakuu i, chi ni ka ndateku i.

³⁷ »Nde tee ni xu nani Sesi, ni kachi jnu'u te xe ki ndateku ñaxivi ni ka i'i, chi ni chojnuni te nu tutu orre ni ini te xe kayu in xujnu iñu lu'li. Ni danani te Iya Nyosi Iya tejnuni nu o, dani jna'a ni chojnuni te xe divi ni ya ka ndachiñu'u Abraham, Isaac, y Jacob.^a ³⁸ Chi Iya Nyosi ñadi Iya Nyosi ñaxivi ni ka i'i kuu ya, chi Iya Nyosi ñaxivi kai tekku kuu ya, chi nu maa ya taka i kai tekku.

³⁹ Xeku mestru ley Iya Nyosi, ka iña'a te nu Iya Jesús:

—Va'a deen ni ka'an ni, Mestru.

⁴⁰ Xuka te ña xoo in ga na ni tava ini xe ki nduku jnu'u ga i in jnu'u nu maa Iya Jesús.

De'e David kuu Iya tejnuni nu o

⁴¹ Xuka te ni ikan jnu'u maa Iya Jesús nu ñaxivi:

—¿Nandede iyo xe ka ka'an ñaxivi xe de'e David kuu Cristu, Iya ni tenda'a Iya Nyosi xe dakaku ña ya? ⁴² Chi divi ni maa David ni ka'an nu libru ni da'a te xe nani Salmos:

“Maa Iya Nyosi kuñe'nu ni ka'an ya nu Iya tejnuni nu da:
Kukoo nda'a kua'a ndi,

⁴³ nde na da'a ndi xe taka ñaxivi ka kuini u'u nu ndo
ki kunukuiñi iti i nu ndo,
nde na ki kuveji i, te ki kuendetu i nu ndo,
xe kuu mudu xe kueñu ni'nu ndo i.”^b

⁴⁴ »Nuxe divi ni maa David ni danani te Iya kuu Cristu, Iya tejnuni nu da, ¿nandede iyo xe ka ka'an ni xe de'e David kuu ya a?

Iya Jesús ka'an ya jnu'u mestru ley

⁴⁵ Kai nini do'o va'a taka ñaxivi, te iña'a maa Iya Jesús nu tee ka dakua'a jnu'u ya: ⁴⁶ «Ki koto va'a ndo maa ndo xe ma ki da'a ndo mudu ka da'a mestru ley Iya Nyosi, chi ka jna'a ini xe ki kui'nu te da'ma va'a da'ma kani, te nu xa'vi ka jna'a ini te xe na ki kunda'a xiñu'u deen ña ñaxivi orre xe ka ka'an i data'vi kuu nu te. Orre ka ñe'e koyo te ve'e nu ka ndanijna'a ñaxivi ñuu, ka jna'a ini te ki kunukoo te nu ka xu nukoo ñaxivi kanuu, te orre ka ñe'e te viko ka jna'a ini te xe ki kunukoo te nu ka xu nukoo ñaxivi kanuu. ⁴⁷ Ka danda'vi te ña'a nda'vi

^a 20.37 Ex 3.2-6 ^b 20.43 Sal 110.1

xe ni ka i'i xii ña, te ka kendee te ve'e ña, xuka te na'a deen ka ndaka'an te Iya Nyosi kua'a xe ki kani ini ñaxivi xe tee va'a deen ka ndakuu te, ko tee xa'a orre na kunda kuechi te nu Iyanyosi, da'a ya xe ki kuini deen te jnundo'o.»

In viuda ndadoko ña taka nyaa mediu ña nu Iyanyosi

21 Xuka te, orre xe ni xu ndeku Iya Jesús nuke'e ve'e ka'nu Iya Nyosi, ni ini ya xe ñaxivi kuika ka jnaa i mediu i ini in xejnu xe kuu mediu ka doko i nu Iyanyosi. ²Ni ini jna'a ya in ñadi'i xe ni i'i xii ña, te ña'a kunda'vi deen kuu ña, xe ni jnaa ña uu mediu kuechi ini xejnu.

³Xuka te ni ka'an ya:

—Ichi ndaa ndijia xe ña'a kunda'vi deen xa'a kue'e deen ga mediu ni jnaa ña, madiga taka ga ñaxivi kuedi na ndanijna'a mediu taka i. ⁴Chi taka ga ñaxivi ni ka jnaa i mediu i xe ni kendoo ni keki'in ga ni xe ñatuu ni ka ñejniñu i, ko ña'a xa'a, kuedi xe kunda'vi deen ña, ni jnaa ña taka mediu xe ndandi'i ña xe kuteku ña.

Iya Jesús dane'e ya xe naa ve'e ka'nu Iyanyosi

⁵Xeku ñaxivi ka ndajnu'u xe luu deen kaa ve'e ka'nu Iya Nyosi, te luu deen ka ndaa xuu ni kua'a i, te luu deen ka ndaa taka xuu xe ni ka xatakaa te xika ve'e.

Te iña'a maa Iya Jesús:

⁶—Xejna'a in kivi xe taka xuu xe ka ito ndee ndo vijna, ma ki kodo ndi'i jna'a ga, ni xe in xuu, chi ndondoo jnani te kukoyo.^a

Iya Jesús dane'e ya nandede kukuu orre xe na kuxajni xe naa ñuu ñaxivi

⁷Xuka te ni ka ikan jnu'u te nu ya:

—Mestru, ¿na ama kukuu taka jnu'u ka'an ni xa'a a? ¿Te nandede ki kuini da xe na kuxajni xe kukuu taka jnu'u ni ka'an ni xa'a a?

⁸Iña'a maa Iya Jesús:

—Ki koto ndee va'a ndo te ma kua'a ndo jnu'u xe ki danda'vi ña ñaxivi. Chi kii koyo kue'e ñaxivi xe ki ka'an i: “Maa da kuu Cristu, Iya ni tenda'a Iya Nyosi xe dakaku

^a 21.6 Jerusalén fue destruida en el año 70 d.C.

ña”, di ki ka'an jna'a i, “Ni kuxajni vii orre xe naa ñuu ñaxivi”, ko maa ki chindikun ndo i, te ma ki da'a ndo kuenda jnu'u ka ka'an i. ⁹Te orre na ki ni'i jnu'u ndo di ki tekun do'o ndo xe ka xejna'a in ñuu ii inga ñuu, xe uni ka ñe'ni jna'a i, ma ki xu'u ndo, chi kanuu xe diukan kukuu ki'na ga, ko ma kiji ni xe naa ñuu ñaxivi orre orre ni.

¹⁰Xuka te iña'a ya:

—Ñaxivi ñuu ka'nu deen ki kuajna'a i ii inga ñaxivi ñuu ka'nu deen jna'a, xe uni ki ka'ni jna'a i. ¹¹Te koo ñuu jnaa xe uni ni'i deen kujnaa, te ñuu xa'a ñuu xukan koo deen jnama, te koo ndidaa nuu kue'e kuikujna'a ndidaa maa ñuu, te ki kendita kue'e deen seña ka'nu nde andivi te kuenda ki naa ki da'vi ga ni ini ndo, te ki xu'u deen ndo orre ki kuini ndo.

¹²»Ko xata ga xe kukuu taka xa'a, ki kuini deen ndo jnundo'o, chi ki jnii ña ñaxivi te ki da u'u ña i. Ki ndachi'i ña i nda'a tee ka kuñe'nu ini ve'e nu ka ndanijna'a ñaxivi ñuu, nu ki dandaa te kuechi ndo, te ki chi'i ña te ve'e kaa, te ki chi'i ña i nda'a tee ka kuñe'nu ini ñuu, te ki kundaa kuechi ndo, dani jna'a ki ka'an i kuechi ndo nu in tee kuu gobernador, ndogani xe ka ñejnu'u ndo jnu'u ndi. ¹³Ko diukan kuu ki ka'an ndo nu ñaxivi naxondo kuu ndi. ¹⁴Ma ki kundi'ni deen ndo, te ma ki datu'va ndo nandede ki ka'an ndee ndo maa ndo, ¹⁵chi maa ndi tee xenijnuni kua'a xe ki ka'an ndo jnu'u tu'va, jnu'u ndichi deen, xe ni xe in ñaxivi ka kuini u'u nu ndo ma ki kuxii i xe ki ndiko kani i ni xe in jnu'u nu ndo. ¹⁶Nde tata ndo, nde nana maa kuiti ndo, nde jna'a xajni deen ndo, nde ñaxivi xe mani deen ka kuu ii ndo, ki ndakuaa ña i, te ki ndachi'i ña i nda'a tee iyo jniñu. Te ki ka'ni te xeku ndo, ¹⁷te taka ni ga ñaxivi ka iyo ñuu ñaxivi xa'a ki kuini u'u i nu ndo ndogani xe ka ñejnu'u ndo jnu'u ndi. ¹⁸Ko ni xe in di'na y dii idi diki ndo ma ki naa maa. ¹⁹Nuxe na ki kundee ini ndo xe ki kuejnu'u ndo jnu'u ndi ni ini ni anu ndo, ki ndani'i ta'vi anu ndo nde andivi nu kunukoo ndo ni kani ni ika ni.

²⁰»Ko orre na ki kuini ndo xe nitu'u ñuu Jerusalén ni ka ndakuiko nduu ña soldado, ki kuini ndo xe vekuxajni xe naa nitu'u ñuu. ²¹Daa te, ñaxivi ka xi'i Judea, na ki kunu i ki'i koyo i xuku ki kivi va'a i, te xondo ka iyo ini ñuu Jerusalén na ki kunu i, te xondo ka xi'i xuku ma ki da'a i xe ki ndivi koyo i ini ñuu. ²²Chi kivi xukan, taka ñaxivi ñuu Jerusalén ki kuini deen i jnundo'o xe da'a ya, dia'a kukuu kua'a xe dakikuu Iya

Nyosi taka jnu'u xodo jnuni nu tutu ya. ²³ ¡Aan ko naka nda'vi ki ndo'o ña'a ka ñu'u de'e di ña'a kai ndeka de'e lu'li xe xedi ga i! Chi nda'vi deen ki ndo'o taka ñaxivi ñuu, te ki kuini deen i jnundo'o. ²⁴ Xeku ndo ki ka'ni i ii xuchi kani xe kuu espada, te xeku ndo ki du'u ña i te ki tenda'a ña i kue'e ñuu ka'nu ka iyo nitu'u ñuu ñaxivi, xe ki kukuu ndo mudu ñaxivi ka xi'le ve'le kaa. Te xeku ñaxivi xe ñadi israelita ka ndakuu i ki kakueñu ni'nu i ñuu Jerusalén nde na xejna'a orre xe kue'e deen ga ñaxivi ki kuejnu'u jnu'u ndi, kuedi xe ñadi israelita ka ndakuu i.

Dia'a kukuu orre xe ndiko kuiñi Iya Jesús

²⁵ »Koo kue'e deen seña nikandii, seña iya xoo, te dani jna'a seña iya chodini, te taka ñaxivi ka iyo nu ñu'u kuenda ki naa gani ini i, te ki xu'u deen i te uni ni'i deen kayu ndute ini mar, te ni'i deen xe'e tachi, te ninu deen ñe'nu nu ndute da'a i. ²⁶ Kuenda ki kune ga ni nuu i ndogani xe ki xu'u deen i, te deen ki kukuu ini i ndogani xe kue'e deen xe kukuu ñuu ñaxivi, chi taka xe iyo andivi kidi ni'nu Iya Nyosi. ²⁷ Xuka te taka ñaxivi ki kuini ña i, xe kuu ndi Tee veji nde andivi xe xodo nee ndi nu viko nu'u, te diñu ika kiji ndi, te koo ndee ndi, chi veji ndi xe kuñe'nu ndi nu taka ñaxivi. ²⁸ Na tena'a xe dia'a kukuu, ki kava texii anu ndo ki kunukuiñi tii, te ki ndone'e nuu ndo andivi, chi vekuxajni vii xe dakaku ña Iyanyosi.

²⁹ Dani jna'a ni ndakani ya in jnu'u dakani jna'a:

—Ki dakua'a nandede ka da'a in jnutini'ñu di taka ga xujnu ka nukoo nu ñu'u. ³⁰ Nuxe ni ka ini ndo xe xute deen vejanana koo nda'a nu, ka tuu ini ndo xe vekuxajni tiempu xe i'ni deen kuu da'a, te vekuxajni xe nda inu davi. ³¹ Diukan kuiti jna'a kukuu, orre na xejna'a xe kukuu taka jnu'u ni ka'an ndi, ki tuu ini ndo xe vekuxajni vii maa kivi xe tejnuni Iya Nyosi nu ñaxivi. ³² Ichi ndaa ichi kuiti ndijia ka'an ndi xe ma ndi'i ñaxivi ka iyo tiempu vijna ki kuu, te xejna'a xe kukuu taka jnu'u ni ka'an ndi xa'a. ³³ Kuedi xe ma koo ga andivi, te ma koo ga ñu'u nde'yu, ko taka nyaa taka tu'u jnu'u ka'an ndi ni kani ni ika ni koo.

³⁴ »Ki kunenuu ndo maa ndo xe ma ki kuu ini deen ndo xe maani maa ga viko ki danuu ndo di xe kuenda ki ko'o ndo, te ki nda ini ga ni ndo di xe maani maa ga nu jniñu ndo ki danuu ndo, te vetuni danaa ni ga te kiji kivi xe naa ñuu ñaxivi, te kuenda ki kune ki kuñuu ga ni nu ndo, ³⁵ te jniñu ña mudu in

trampa, diukan nava'a ka jnaa i deyi dukun kiti xe danaa ni ga ka dandava i deyi. Chi diukan danaa ni ga xejna'a kivi xukan, te nitu'u ñuu ñaxivi ki kuini deen i jnundo'o. ³⁶Ki kundito, te ki ndaka'an Iya Nyosi taka orre, kua'a xe kuu ki kundee ini ndo, te ki kaku ndo nu taka jnundo'o kiji, te diukan kunukuiñi tii ndo nu maa ndi, xe kuu ndi Tee veji nde andivi.»

³⁷Taka kivi Iya Jesús ni xu dane'e ya nu ñaxivi ka xi'i ve'e ka'nu Iya Nyosi, te kuenda ñuu ni xu kendoo ya in xuku xe nani Olivo. ³⁸Te kue'e deen ñaxivi ni ka xu ndukoo ne'e i, te ni ka xu ñe'e i ve'e ka'nu Iya Nyosi kua'a xe ki kunini do'o i jnu'u dane'e maa Iya Jesús.

Ka nduku deen te mudu nandede ki jnii te Iya Jesús

22 Ni kuxajni vii viko xe ka xee i paa xe ñatuu na levadura xi'i, te divi ni viko xa'a ka danani i Pascua. ²Te dutu kuñe'nu y mestru ley, ka nduku deen te mudu nandede ki ka'ni te Iya Jesús kua'an xe ña xoo na kuini, chi ka xu'u te nu ñaxivi ñuu.

³Xuka te ni kivi tachi kuñe'nu ini anu Judas, tee ni ka xu danani i Iscariote, divi ni te kuu tee ni xu kunduu ii ndi uxi in ga tee ka dakua'a jnu'u Iya Jesús. ⁴Te ni ñe'e Judas te ni ka'an te ii tee ka ndakuu dutu kuñe'nu y tee kai nenuu ve'e ka'nu Iya Nyosi, te ni ka ndajnu'u te nandede kukuu in mudu kua'a xe danaa dakana ni ga ki jnii te Iya Jesús.

⁵Te ni ka kuvete deen te, te ni ka kexu'u te xe ki kuña'a te mediu nu Judas. ⁶Te ni ñeta'vi Judas, te ni tena'a te nduku te mudu nandede da'a te kua'a xe ndakuña'a te Iya Jesús nda'a dutu, ko orre xe ña xoo na ñaxivi ñuu ka xi'i.

Ka kudini Iya Jesús ii ndi uxi uu bajadori ya

⁷Ni xejna'a kivi viko xe ka xee ñaxivi paa xe ñatuu na levadura xi'i, te divi ni kivi xukan ka ñe'ni ñaxivi in lanchi kiti ka doko i nu Iyanyosi. ⁸Ni tenda'a Iya Jesús Pelu y Jua, te iña'a ya:

—Kua'an koyo ki datu'va ndo xe kudini so viko Pascua.

⁹Te ni ka ikan jnu'u te:

—¿Ndee kuu ini ni xe ki datu'va da a?

¹⁰Te iña'a maa Iya Jesús:

—Orre na kivi koyo ndo ini ñuu Jerusalén ki ndanijna'a ndo in tee xe ndido te in kiyi ndute. Ki chindikun te nde na ndivi te ve'e te, ¹¹ te ki kakan jnu'u ndo nu tee di ve'e: “Maa

Mestru da ikan jnu'u te: ¿Ndee kuu nundeku in cuarto ini ve'e ni nu kudini da viko Pascua xa'a ii tee ka dakua'a jnu'u da a?" ¹²Xuka te dane'e te in cuarto ka'nu xe ndeku nde piso ku uu xe xe ama iyo tu'va, xukan ki datu'va ndo xe ki kudini so.

¹³Ni ka ñe'e te, te ni ka ndani'i te taka diukan nava'a ni ka'an maa Iya Jesús, te ni ka datu'va te xe ki kudini te viko Pascua.

¹⁴Na ni xejna'a orre xe ki kudini maa Iya Jesús ii ndi uxi uu tee ka ndakuu bajadori ya, ni ka kukoo ya ii te.

¹⁵Te iña'a ya:

—Deen ni kuu ini ndi xe kudini taka so viko Pascua xa'a ki'na ga, xuka te kuini ndi jnundo'o te kuu ndi, ¹⁶chi kachi jnu'u ndi xe ma kudini ga so inga Pascua nde na xejna'a kivi xe Iya Nyosi dakikuu ya taka nava'a kuini ka'an maa viko Pascua nuu tejnuni ya.

¹⁷Xuka te ni jnii ya in xajin ñu'u vinu, te ni ndakueta'vi ya nu Iyanyosi, te ni ka'an ya:

—Ki jnii xajin xa'a, te ki ko'o vinu ñunee, te dajña na ki ko'o taka nyaa so kuedi in dijni in dijni, ¹⁸chi kachi jnu'u ndi xe ma kivi ga ko'o ndi vinu xa'a, nde na xejna'a kivi xe tejnuni Iya Nyosi nu taka ñaxivi.

¹⁹Xuka te ni jnii ya paa, te ni ndakueta'vi ya nu Iyanyosi, xuka te ni dadava ya, te ni dajña ya nu tee ka ndakuu bajadori ya, te iña'a ya:

—Xa'a kuu xiki kuñu ndi, te xiki kuñu ndi jñunaa xe kunuu taka nyaa ndo, te kuu ndi. Te orre ka xee ndo ki nukul'nu ini ña ndo.

²⁰Te divi ni diukan ni da'a ya ii xajin ñu'u vinu, kuu xe ni ndi'i xe ni ka kudini ya, te iña'a ya:

—Xajin xa'a kuini ka'an xe ndadaxee so in jnu'u kua'a xe ki ndaka'an va'a nujna'a ñaxivi ii Iya Nyosi, te kua'a xe na ki kuini ndo xe dakikuu Iya Nyosi jnu'u xa'a, divi ku xe kati niñi ndi xe kunuu ndo.

²¹»Ko vijna, xondo chi'i ña nda'a ñaxivi xe na ki ka'ni ña i nukoo jna'a i nu mesa xa'a. ²²Ko su'u, xe kuu ndi Tee veji nde andivi, kuini deen ndi jnundo'o, te diukan kuu ndi nava'a ni kuu ini maa Iyanyosi, ko ñnaka nda'vi kukuu tee xe ndachi'i ña te nda'a ñaxivi xe ki ka'ni ña i!

²³Xuka te ni ka tena'a te ka nduku jnu'u jna'a te, ndee tee da'a xe datuu te maa Iya Jesús, te ndachi'i ña te nda'a ñaxivi ñuu kua'a xe na ki ka'ni i ya.

¿Naxondo kuu ñaxivi kanuu ga?

²⁴ Nu kuee ga, te ni ka kukuuta tee ka dakua'a jnu'u Iya Jesús ka tejna'a jnu'u te xe ndee te kuuu tee kanuu ga. ²⁵ Ko iña'a maa Iya Jesús: «Kue'e tee ka iyo jniñu ñuu ñaxivi xa'a xe ndeva'a deen ka tejnuni te nu ñaxivi, te ka daka'an te ñaxivi kua'a xe na ki ka'an i xe tee va'a deen ka ndakuu te. ²⁶ Ko so'o ma ki da'a ndo diukan, chi du'va xondo kanuu ga, na ki da'a i mudu xe ka ndakuu i ñaxivi xe ñatuu kanuu deen i, te xondo kuñe'nu ga na kunu kuechi i nu inga ñaxivi. ²⁷ Chi, ¿ndee ñaxivi kuu ñaxivi kanuu ga, xondo nukoo nu mesa xee i dita, di xondo inu kuechi xe ñeni i ko'o? ¿Madi ñaxivi nukoo nu mesa kanuu ga a? Ko su'u ndeku ndi xa'a mudu tee inu kuechi nu ndo.

²⁸ »Ko so'o, va'a ni ka kundee ini ndo xe ka chindikun ña ndo, kuedi xe ka ito ndee ndo xe kue'e deen jnundo'o ñunee ndi. ²⁹ Divi ku, ta'vi jniñu ndi nu ndo xe ki tejnuni ndo, diukan nava'a ni ta'vi jniñu Tata ndi nu ndi xe tejnuni ndi. ³⁰ Te nuu kunda'a jniñu maa ndi taka ndo ki kunukoo, te ki kaji ki ko'o ndo divi ni mesa nu kundeku ndi, te ki kunukoo ndo nu xu nukoo ñaxivi dandaa kuechi, te ki dandaa ndo kuechi ndi uxi uu tee ni ka xu kuu jna'a so, tee ni xu ka ndakuu tee xajnu'u ñuu Israel.»

Iñajnu'u Iya Jesús nu Pelu nandede kuuu

³¹ Xuka te ni ka'an jna'a Iya Jesús nu Simuu Pelu, te iña'a ya:
—Simuu, Simuu, kunini do'o va'a na kachi jnu'u ndi, xe tachi kuñe'nu ni ikan i nu Iyanyosi xe kidi ni'nu i taka ndo, te dandechi ña i, diukan nava'a ka dandechi ñaxivi trigu. ³² Ko ndaka'an ndi nu Iyanyosi xe kunuu ndo, kua'a xe ma ki ndidita ini ndo xe ki kuejnu'u ndo jnu'u ndi. Te orre na ndakani ini tugu ndo unga, daa te chindee chituu ñani ndo, kua'a xe ki kuejnu'u ga i jnu'u ndi ni ini ni anu i.

³³ Te iña'a Simuu Pelu:

—Iyo tu'va da nuxe na ki'i ni ve'e kaa, chi ki'i o, te nuxe na ki ka'ni ña ñaxivi, dani jna'a da chi iyo tu'va da kuedi xe na kuu jna'a da.

³⁴ Ko iña'a maa Iya Jesús:

—Pelu, kachi jnu'u ndi xe kivi vijna, uni ichi ndakuaa ña ndo, te ka'an ndo xe ñatuu ini ña ndo naxondo kuu ndi, te orre xukan, kana in li'i.

Vekuxajni orre xe kuini deen Iya Jesús jnundo'o

³⁵Xuka te ni ikan jnu'u Iya Jesús:

—Orre ni tenda'a ña ndi xe ki kuñajnu'u ndo jnu'u Iya Nyosi nu ñaxivi, ñatuu ni tenda'a ña ndi xe ki'i koyo ndo ii ñunu dita ndo, di nuku'un mediu ndo, di ndijña ndo, ¿te kuiti ni kumani in xe ni ndandi'i ndo?

Te ni ka davido te:

—Ñatuu, ni xe in.

³⁶Xuka te iña'a ya:

—Ko vijna, xondo kai neva'a nuku'un mediu i na ki kunda'a i, te xondo kai neva'a ñunu dita i na ki kunda'a i, te nuxe ñatuu kai neva'a ndo in machiti kani, ki diko tikachi du'nu ndo, te ki kueen in machiti kani. ³⁷Chi kanuu xe xejna'a taka jnu'u xodo jnuni nu tutu Iya Nyosi nava'a kundo'o ndi, xe ka'an: “Xe divi ni ki danani ña ñaxivi xe in tee u'u kuu ya, diukan nava'a ka ndakuu taka ga ñaxivi u'u.”^a Chi diukan xodo jnuni nava'a iyo xe kukuu.

³⁸Xuka te ka iña'a te:

—Xa'a kai nda'a da uu machiti nani.

Te iña'a ya:

—Diukan ni, ma ki ka'an ga ndo.

Ndaka'an Iya Jesús nu Iyanyosi in xuku nani Olivo

³⁹Xuka te kua'an Iya Jesús, in xuku nani Olivo diukan nava'a ni xu da'a ya, te ni ka chindikun ña jna'a tee ka dakua'a jnu'u ya. ⁴⁰Na ni xee ya ii te, te iña'a ya:

—Ki ndaka'an nu Iyanyosi, kua'a xe ma ki kenekava ndo xe ki da'a ndo in xe u'u.

⁴¹Xuka te ni kudiñi ya nu ka xi'i te xajni xukan, te xukan ni ñekuiñi iti ya xe ndaka'an ya Iya Nyosi.

⁴²Te iña'a ya: «Taa, nuxe kuu ini ni, ma kua'a ni jnu'u xe kuini da jnundo'o dia'a, ko ma da'a ni nava'a kuu ini maa da, chi va'a ga xe da'a ni nava'a kuu ini maa ni.»

⁴³Te orre xukan ni kendita in ángel Iya Nyosi, xe chituu i ya kua'a xe na kundee ini ya taka nyaa jnundo'o.

⁴⁴Kueka deen ni kuu ini ya, te uni nda'vi deen kuu ini ya xe jnau ini deen anu ya, te ni ini ni anu ya ikan

^a 22.37 Is 53.12

ta'vi ya nu Iyanyosi, te ni tena'a ndatoo deen ña jnee ya xe na'nu na'nu xuyu, mudu niñi kukoyo nu ñu'u.^a

⁴⁵Na ni ndukuiñi ya xe ni inu ni ndaka'an ya nu Iyanyosi, te ni ñenujna'a ya nu ka xi'i tee ka dakua'a jnu'u ya, te ni ini ya xe kuenda ka kidi ni te, ndogani xe deen ka jnau ini te, te uni ni ka inu naa ña'na te.

⁴⁶Te iña'a ya:

—¿Naku ka kidi ndo? Ki ndukoo, te ki kakan ta'vi nu Iyanyosi, kua'a xe ma ki kenekava ndo xe ki da'a ndo in xe u'u.

Ka jnii ñaxivi Iya Jesús

⁴⁷Nde kuu ga Iya Jesús ka'an ya, te ni ka xee koyo kue'e ñaxivi. Te tee ni xu nani Judas, xe ni xu kuu te lañerru uxi in ga tee ka dakua'a jnu'u Iya Jesús, divi te xodo nuu nu taka ñaxivi. Tee xa'a ni ñejna'a te Iya Jesús, te ni tetu xu'u te xiki nuu ya.

⁴⁸Te iña'a Iya Jesús nu te:

—Judas, ¿Xe ni tetu xu'u ña ndo dia'a kuu in mudu xe dakediko ndo su'u, xe kuu ndi Tee veji nde andivi a?

⁴⁹Kuu ni ka ini tee ka dakua'a jnu'u ya, xe diukan kuu, ni ka ikan jnu'u te nu ya:

—¿Ki kene'e da machiti nani, te ki kuajna'a da ii te a?

⁵⁰Te in te, ni tava ni te machiti kani te, te ni xe'nde te do'o kua'a in tee inu kuechi nu dutu kanuu deen ga.

⁵¹Te ni ka'an Iya Jesús:

—Dani te ni kuu ni, ma ki kuajna'a ga ndo.

Xuka te ni jnii ya do'o tee inu kuechi nu dutu kanuu deen ga, te ni ndatenee ya do'o te, te ni ndu'va te.

⁵²Xuka te iña'a ya nu tee ka kuñe'nu nu dutu, nu tee kai nenuu ve'e ka'nu Iya Nyosi y nu tee ñe'nu, xe vekakijnii te Iya Jesús:

—¿Naku tee kui'na kuu da xe vee koyo ni ii machiti nani y karruti a? ⁵³Taka kivi ni xu dane'e da jnu'u da nu ñaxivi ka xi'i i ve'e ka'nu Iya Nyosi, te xukan ni ka xu ndeku jna'a ni, ko ñatuu un ni ka tava ini ni xe ki jnii ña ni xe ki kua'a ña ni. Ko vijna ni xejna'a orre xe ka da'a ni nava'a ka kuu ini maa ni, chi ni xejna'a orre xe tejnuni tachi kuñe'nu xe iko kava i nu nee.

^a 22.44 Varios mss. importantes omiten los vv. 43-44.

Ndakuaa Pelu Iya Jesús

⁵⁴Ni ka jnii te Iya Jesús te kua'an koyo te ii ya ve'e dutu kanuu deen ga. Te ika ika ni tandikun Pelu ito ndee te nava'a kua'an koyo te ii ya. ⁵⁵Ni ka chu'un te ñu'u maa dava nuke'e, te ni ka ndakuiko nduu te ka nukoo te nu kayu ñu'u, te ni kukoo jna'a Pelu me'ñu nu ka nukoo ñaxivi xukan. ⁵⁶Ko in ña'a dajniñu xukan, kuu ni ini ña xe nukoo Pelu nu kayu ñu'u, ni ndakoto ndee va'a ña nu te, te ni ka'an ña:

—Tee xa'a ni xu ndeku te ii Iya Jesús.

⁵⁷Ko ni ka'an Pelu xe ñatuu ndaa, te iña'a te:

—Ñatuu ini da na tee kuu te.

⁵⁸Ika ni kuu nu nuu ni, te ni ini ña inga ñaxivi, te ni ka'an te:

—¡Dani jna'a ni, chi in lañerru tee nani Jesús kuu ni!

Te iña'a Pelu:

—Ka'an va'a ni, ñatuu ndaa xe lañerru da kuu te.

⁵⁹Ni xa'a nduu xajni in orre, te ni ka'an inga te:

—Ichi ndaa ndijia xe tee xa'a ni xu ndeku te ii tee nani Jesús. Te dani jna'a ñaxivi ñuu región Galilea kuu te.

⁶⁰Te ni ka'an Pelu:

—Ñatuu ini da na jnu'u ka'an ni.

Ta inu kuiti ga jnu'u ka'an te, te ni kana ni in li'i.

⁶¹Orre orre ni, ni ndiko koto ni Iya Jesús, te ni ndakoto ndee va'a ya maa nu Pelu, te ni nukui'nu ini Pelu jnu'u ni ka'an maa Iya Jesús: «Vijna uni ichi ndakuaa ña ndo, te ka'an ndo xe ñatuu ini ndo naxondo kuu ndi, te orre xukan ni, kana in li'i.» ⁶²Te ni ndee Pelu nuke'e, te kueba deen ni nda'yu te xe ni jnau ini deen te.

Ka dakata ini te Iya Jesús

⁶³Tee kai nenuu Iya Jesús ni ka tena'a te ka xeku ndee te ya, te ka xe'e te ya. ⁶⁴Ni ka da'vi te da'ma nduchi ya, te ni ka katu te in xiki nuu ya, te ni ka ikan jnu'u te nu ya:

—Nuxe ichi ndaa xe kuu ka'an ni nava'a kukuu nu kua'an ga o, ka'an ni vijna, ¿naxondo ni xe'e ña?

⁶⁵Te kue'e deen jnu'u ndeva'a ni ka ka'an te nu ya, te uni ni ka kaji te diki ya.

Ndeku Iya Jesús nu ka xi'i taka tee kuñe'nu

⁶⁶Kuu xe ni kundijin inga kivi, te ni ka ndututu tee ñe'nu tee ka ndakuu israelita, y tee kuñe'nu nu dutu, y mestru ley, te kua'an koyo te ii Iya Jesús nu junta nu ka xi'i maani maa ñaxivi kuñe'nu. Xuka te ka iña'a te:

⁶⁷—Ka'an ni nuxe divi ni kuu Cristu, Iya ni tenda'a Iya Nyosi, Iya dakaku ña.

Te ni davido ya:

—Nuxe na ka'an da xe daa, ma ki kuejnu'u ni jnu'u ka'an da.

⁶⁸Te nuxe na kakan jnu'u ña da, ma ki davido ni. ⁶⁹Ko vijna tena'a xe maa da, xe kuu da Tee veji nde andivi, kunukoo da nda'a kua'a maa Iyanyosi chi taka nyaa taka tu'u ndaku ya da'a ya.

⁷⁰Xuka te ni ka ikan jnu'u taka te:

—¿Xe diukan, maa ni kuu De'e Iya Nyosi a?

Te iña'a ya:

—Maa ni ika ni ka ka'an ni xe maa da kuu.

⁷¹Xuka te ni ka ka'an te:

—¿Ndee ndandi'i ga o inga ñaxivi ndakani nuxe ndaa ndijia xe diukan ka'an te a? Taka o ni ka tekú do'o va'a jnu'u xe ni kana xu'u te.

Ndeku Iya Jesús nundeku tee kuñe'nu xe nani te Pilato

23 Xuka te ni ka ndukuiñi taka te, te kua'an koyo te ii ya nuu Pilato. ²Te orre ni ka xee koyo te, ni ka tena'a te ka chuku te kuechi ya, te ka ka'an te:

—Ni ka jnii da tee xa'a, chi ñadi xe va'a ndekuu te dane'e te nu ñaxivi ñuu o, chi ka'an te xe ma chixa'vi o impuesto xe kukuu ñuu Roma, te dani jna'a ka'an te xe maa te kuu Cristu Iya ni tenda'a Iya Nyosi, Iya dakaku ña, te ka'an te xe maa te kuu rey.

³Te ni ikan jnu'u Pilato nu ya:

—¿Maa ni kuu rey nu taka nyaa taka tu'u ñaxivi israelita a?

Te iña'a maa Iya Jesús:

—Diukan ni ka'an maa ni.

⁴Xuka te iña'a Pilato nu dutu kuñe'nu y nu ñaxivi:

—Ñatuu ndani'i da ni xe in kuechi xe ni da'a tee xa'a.

⁵Ko ni ka kuvaa ga ñaxivi te ni ka ka'an i:

—Ndogani xe nde kuu te dane'e te jnu'u maa te nu ñaxivi, jte uni ka ndondita deen i, nitu'u región Judea! Ni tena'a te dane'e te nu ñaxivi región Galilea, te vijna nde kuu jna'a te dane'e te jnu'u te nu ñaxivi ñuu Jerusalén xa'a.

Ndeku Iya Jesús nuu Herodes

⁶Kuu ni teku do'o Pilato xe ka ka'an ñaxivi xe ni dane'e Iya Jesús jnu'u ya nu ñaxivi región Galilea, te ni ikan jnu'u te nuxe dani jna'a Iya Jesús kuu in ñaxivi región Galilea. ⁷Te ka iña'a i xe ndaa ndijia, xuka te ni tenda'a ña te nu Herodes, chi divi te kuñe'nu región Galilea, te maa te iyo xe dandaa kuechi ya, te kivi xukan ndeku te ñuu Jerusalén.

⁸Kuu xe ni ini Herodes maa Iya Jesús, ni kudii deen ini te, chi ni kuu kue'e deen tiempu xe ni kuu ini te xe kuini inuu te taka xe va'a da'a ya, chi ni ni'i jnu'u te taka xe da'a Iya Jesús, te kuu ini te xe kuini inuu te xe da'a ya in milagru. ⁹Kue'e deen jnu'u ni ikan jnu'u te, ko ñatuu ni davido Iya Jesús. ¹⁰Dani jna'a ka xi'i dutu kuñe'nu y mestru ley Iya Nyosi, xe ka tekuechi ni'i te maa Iya Jesús. ¹¹Xuka te Herodes ii soldado te, ni ka dakediko te ya, ndeva'a deen ni ka ka'an te nu ya, te ni ka dakivi nuu te ya in da'ma luu deen kaa, xe maani maa tee kuñe'nu ka ni'nu, te ni ka tena'a te ka xeku ndee te ya, xuka te ni ndatenda'a tugu ña Herodes nu Pilato. ¹²Kuedi xe nde ki'naga u'u deen ni ka xu kuini nujna'a te, ko vijna mani deen ni ka xu ndumani nujna'a te.

Ta'vi jniñu Pilato xe ki ka'ni i Iya Jesús

¹³Xuka te ni ndadatutu Pilato taka dutu kuñe'nu, taka tee iyo jniñu y taka ñaxivi ñuu, ¹⁴ te iña'a te:

—Ni ka kidia'a ni tee xa'a, te ka ka'an ni xe deen daka'an te ñaxivi ñuu xe na ki ndondita i, te ka ito ndee jna'a ni xe ni ikan jnu'u da te, ko ñatuu ndani'i da ni xe in kuechi xe ka tekuechi ni te. ¹⁵Dani jna'a Herodes ñatuu ni ndani'i te ni xe in xe u'u ni da'a tee xa'a, divi ku ni ndatenda'a ña te nu da. Ñatuu in xe u'u ni da'a te kua'a xe ndakuu te. ¹⁶Divi ku va'a ga xe ta'vi jniñu da xe na ki kua'a ni'i ña i ii chirrio, xuka te daxaa da te na ki'i te.

¹⁷Ndijna'a kuiya orre xejna'a viko Pascua, ni xu kene'e Pilato in ñaxivi israelita xe xi'i i ve'e kaa, ko maa ñaxivi ñuu ka kaji nde tee kene'e te ve'e kaa.^a

¹⁸Te taka ñaxivi uni ujnee ni ni ka kana ko'o i:

—¡Va'a ga ta'vi jniñu ni xe na ki ka'ni i

Jesús te daxaa ni Barrabás!

¹⁹Xi'i Barrabás ini ve'e kaa chi xe ni daka'an te ñaxivi ñuu xe na ki kiti'ni i nu tee iyo jniñu, te dani jna'a xe ni ñe'ni te in ñaxivi. ²⁰Ko Pilato, kuu ini te xe daxaa te Iya Jesús, te ni ka'an tugu te nu ñaxivi, ²¹ko du'va ni'i ga ni ka kana ko'o ga ñaxivi:

—¡Katakaa ni te nu cruzi, katakaa ni te nu cruzi!

²²Xa'a kuu uni ichi xe ni ka'an Pilato nu ñaxivi, te iña'a te:

—¿Naku deen ka kuu ini ni xe kuu te a? ¿Na kuechi ni da'a te a? Ñatuu ndani'i da ni xe in xe u'u ni da'a te kua'a xe ndakuu te, divi ku va'a ga na ta'vi jniñu da xe ni'i deen ki dando'o i te, xuka te daxaa da te.

²³Ko du'va vi'ga ni ka kuvaa ñaxivi, te ni ka kana ko'o i xe du'va na katakaa te Iya Jesús nu cruzi, ndogani xe ni ka kuni'i xu'u ñaxivi, ni ka ni'i i xe ka kuu ini i.

²⁴Te ni inu ini Pilato xe katakaa te ya, nava'a ka kuu ini maa ñaxivi. ²⁵Divi ku xe ni daxaa te tee ni xu nani Barrabás, tee ka kuu ini maa ñaxivi ñuu, daa tee xinee ve'e kaa xe ni xejna'a te ii tee iyo jniñu, te ni ñe'ni te in ñaxivi, daa tee xa'a ni xaa. Te ni ndakuña'a te Iya Jesús nda'a soldado kua'a xe na ki da'a ña te nava'a ka kuu ini maa ñaxivi.

Ka xatakaa te Iya Jesús nu cruzi

²⁶Orre kua'an koyo taka soldado ii maa Iya Jesús xe ki katakaa ña te nu cruzi, ni ka jnii te in tee ñuu Cirene xe nani te Simuu, xe vendiji te xe ni ñe'e te xuku, te ni ka dakuido ña te cruzi ya, te na kutandikun te xata ya. ²⁷Te kue'e deen ñaxivi ñuu ka tandikun xata ya, te dani jna'a kue'e deen ñadi'i ka tandikun ña, te ka nda'yu deen ña, te ka kana xiki ko'o ña xe ka jnau ini deen ña xe ki ka'ni i ya. ²⁸Ko maa Iya Jesús ni ndakoto ndee ya nu ñadi'i xukan, te iña'a ya:

—Ndijin xe ka ndakuu ni ña'a ñuu Jerusalén, ma ki nda'yu ndee ña ni, du'va ki nda'yu ni xe kunuu maa ni y xe kunuu

^a 23.17 Algunos mss. no incluyen el v. 17.

de'e ni. ²⁹Chi xejna'a kivi xe ki ka'an ni: “Naka va'a ki kee ña'a xe ñatuu ni kuu koo de'e ña, naka va'a ki kee ña'a xe ñatuu un ni ñu'u de'e ña, te naka va'a ki kee ña'a xe ñatuu un ni xedi in duchi lu'li ndika ña.” ³⁰Daa te ki tena'a ñaxivi ki ka'an i nu taka xuku dukun: “Va'a ga ki kenekava, te ki chondi'i ña ndo”, te dani jna'a ki ka'an i nu taka loma kuechi: “Ki da'a xenyusi xe ki chiva'a ña ndo.” ³¹Chi nuxe maa da xe kuu da mudu in xujnu kuu xe ñatuu na xika kuechi da iyo, te dia'a ka da'a ña ñaxivi, ndee ga da'a Iya Nyosi ñaxivi xe ka iyo deen xika kuechi i, xe ka ndakuu i mudu in xujnu xichi, chi ki kuini deen ga i jnundo'o.

³²Dani jna'a kua'an koyo te ii uu ga ñaxivi xe ni ka da'a i kue'e xe u'u, kua'a xe ki katakaa ña jna'a i nu cruzi ii maa Iya Jesús. ³³Te orre ni ka xee koyo te nuu nani xiki diki ndiyi,^a ni ka xatakaa te Iya Jesús ii uu ga tee ni ka da'a kue'e xe u'u, in te ni ka xatakaa ña te nu in cruzi nda'a kua'a ya, te inga te ni ka xatakaa ña te nu inga cruzi nda'a dajin ya.

³⁴Te ni ka'an maa Iya Jesús: «Taa, dakanu ini deen ni taka ñaxivi xa'a chi ñatuu ka tuu ini i xe in xe u'u deen ka ndekuu i ka da'a i.»^b

Tee ka ndakuu soldado ni ka chi'i te suerte kua'a xe na ki kuini te ndee te kendoo ii da'ma maa Iya Jesús.

³⁵Ka xi'i ñaxivi xukan ka ito ndee i, te ka xi'i jna'a tee ka iyo jniñu ka xeku ndee te ya, te ka ka'an te:

—Ni dakaku te inga ga ñaxivi, te vijna na dakaku te maa te, nuxe ndaa ndijia xe maa te kuu Cristu.

³⁶Tee ka ndakuu soldado ni ka tena'a jna'a te ka xeku ndee te Iya Jesús. Ni ka ñejna'a te, te ni ka tenee te vinagri xu'u ya xe na ko'o ya, ³⁷ te ka iña'a te:

—¡Nuxe maa ni kuu rey nu ñaxivi israelita, vijna te dakaku ni maa ni!

³⁸Te ndenee in tabla diki cruzi ya, xe ka'an: «Tee xa'a kuu rey nu ñaxivi israelita.»

³⁹Te in tee xe ni da'a te kue'e deen xe u'u xe takaa jna'a te nu inga cruzi, ni tena'a jna'a te xeku ndee te Iya Jesús te iña'a te:

^a **23.33** La Calavera probablemente era una enorme roca que tenía la forma de una calavera. Otros piensan que el nombre se debe a las muchas personas que murieron crucificadas en ese lugar. ^b **23.34** Esta oración falta en algunos mss. de reconocida autoridad.

—¡Nuxe maa ni kuu Cristu, dakaku ni maa ni, te da'a ni xe na ki kaku jna'a da!

⁴⁰Ko ni ndiko kani inga tee xe takaa jna'a te nu inga cruzi, te ñña'a te:

—¿Naku ñnatuu xu'u ni nu Iya Nyosi, kuedi xe divi ni castigu ññunee o ii ya a? ⁴¹Maa o chi ichi ndaa ndijia xe ññaxivi u'u ka ndakuu o, divi ku xe ka ññunee o castigu xa'a, ko tee xa'a, ni xe in xe u'u ni da'a te.

⁴²Xuka te ñña'a te nu maa Iya Jesús:

—Nuku ini ñña ni orre na tena'a ni xe tejnuni ni nde andivi.

⁴³Xuka te ñña'a maa Iya Jesús:

—Ichi ndaa ndijia ka'an ndi nu ndo xe nde vijna kundeku so nde andivi.

I'i Iya Jesús nu cruzi

⁴⁴Na ni xejna'a dava nduu, te nde nu ka uni xeñini, ni ndunee luchi nitu'u región xukan. ⁴⁵Te ni ndunee nu iya nikandii, te da'ma kokon xe takaa ini ve'e ka'nu Iyanyosi ni ndata dava i.

⁴⁶Xuka te ni kana xiki ko'o Iya Jesús, te ni ka'an ya:

—¡Taa, nu nda'a maa ni ndachundeku da anu da!^a

Jnu'u xa'a ga ni ni ka'an ya, te ni ññenuu ini ya, te ni kana anu ya xe ni i'i ya.

⁴⁷Orre ni ini tee tejnuni nu soldado romano taka nyaa xe ni kuu, ni ndachiñu'u te Iya Nyosi, te ni ka'an te:

—Ichi ndaa ndijia xe tee xa'a tee va'a deen kuu te, ñnatuu ndaa ndijia xe iyo xika kuechi te.

⁴⁸Te taka ññaxivi ka xi'i xukan kuu xe ni ka ini i taka nyaa taka tu'u xe ni kuu, te ni ka ndajni ichi te kuanu'u koyo i, ko ka jnau ini deen i, te ni ka tena'a i ka kuun i nda'a i pechu i.

⁴⁹Te taka ññaxivi ka ini jna'a ii maa Iya Jesús, te dani jna'a taka ñña'a ni ka chindikun maa Iya Jesús, nde orre ni xu ndeku ya región Galilea, ni ka ini ika ñña taka xe ni kuu.

Ka chinduji te xiki kuñu Iya Jesús

⁵⁰Ni iyo in tee va'a deen xe ni xu nani te Chee, in tee ñnuu Arimatea xe kuu región Judea, te ni xu kuu te in tee kuñe'nu xe xi'i te nu ka xi'i maani maa tee ka kuñe'nu nu ññaxivi israelita.

^a 23.46 Sal 31.5.

⁵¹ Ko ñatuu ni kuu inuu jnu'u te ii lañerru te xe ni ka ñeni ini te xe ndakuu Iya Jesús. Chi maa te chi ndetu te xe kiji kivi xe tejnuni Iya Nyosi. ⁵² Tee xa'a, ni ñe'e te nu Pilato te ni ikan te xiki kuñu maa Iya Jesús. ⁵³ Te ni kune'e te xiki kuñu ya nu cruzi, te ni jñuu tuu ña te ii in da'ma kani xe luu deen ito, te kua'an te ii xiki kuñu ya, te ni chinee ña te ini in xavi ndiyi xe kuu mudu in xaka xe ika ni ka xete i xika kava, xe ta xoo in ga maa na ndiyi ki chinduji i xukan. ⁵⁴ Kivi xukan kuu kivi ka datu'va ñaxivi xe ki ndatatu i inga kivi, chi xenuu tena'a kivi ki ndatatu i.^a

⁵⁵ Te ña'a xe ni ka chindikun maa Iya Jesús nde orre ni xu ndeku ya región Galilea, ni ka ñekoto jna'a ña xavi ndiyi xukan, te ni ka ito ndee ña nandede ni ka chundeku te xiki kuñu ya ini xavi. ⁵⁶ Xuka te ni ka ndiko kuiñi ña ve'e ña, te ni ka datu'va ña in ndute adi deen xe'e diko y aciti xe ki chi'i ña xiki kuñu Iya Jesús. Te ni ka ndatatu ña kivi ka ndatatu ñaxivi, diukan nava'a ka'an nu jnu'u maa Iyanyosi.

Ndateku Iya Jesús

24 Ni xejna'a kivi domingu, xe ika vekundijin va'a, te ni ka ñekoto ña nu xinduji maa Iya Jesús, te kai nda'a ña in ndute xe adi deen xe'e diko xe ni ka datu'va ña. ² Orre ni ka xee koyo ña, te ni ka ini ña xe ni ñendiyo xuu ka'nu ndi'yu xu'u xavi, ³ te ni ka kivi koyo ña ini xavi, ko ñatuu ni ka ndani'i ña xiki kuñu Iya Jesús. ⁴ Te kuenda ni naa ni da'vi ga ni ini ña, te ñatuu ka ini ña nandede ki da'a ga ña, te danaa dakana ni ga, ni ka kendita uu texii xe ka nukuiñi te xajni nu ka xi'i ña, ka ni'nu te da'ma kuijin kachi xe diñu ika.

⁵ Ni ka xu'u deen ña, te ni ka ñekuiñi iti ña nu ñu'u, te ka iña'a nduu tee xukan nu ña:

—¿Naku daa nu ka xinduji ndiyi ka ndanduku ni Iya tekú a? ⁶ Ña xoo ga ya ndeku xa'a, chi ni ndateku ya. Ki nuku ini ni jnu'u ni ka'an ya orre ni xu ndeku ga ya región Galilea: ⁷ xe maa ya, Tee veji nde andivi, ki ndachi'i ña i nda'a ñaxivi xe kai ndido i xika kuechi, xe ki katakaa ña i nu cruzi, te nu uni ni kivi te ndateku ya.

^a 23.54 Era el día en que los judíos tenían que obtener comida y otras cosas necesarias para el día de reposo, porque era contra la ley religiosa de los judíos hacer cualquier trabajo en el día de reposo.

⁸Xuka te ni ka nuku ini ña taka jnu'u ni ka'an maa Iya Jesús, ⁹ te kuanu'u koyo ña, te ni ka ndakani ña taka jnu'u xa'a nu ndi uxi in ga bajadori ya y nu kue'e ga ñaxivi. ¹⁰Xondo ni ka ndakani jnu'u xa'a nu taka tee xukan ka ndakuu ña'a nani Liya Magdalena, Juana, Liya nana Nyavu, y xeku ga ñadi'i. ¹¹Ko ñatuu ni ka ñejnu'u te jnu'u ka ka'an ña, chi ka da'a te kuenda xe kuenda ka ndunee ni ña. ¹²Ko Pelu ni kendava te, te kua'an te kuakoto te nuu xinduji Iya Jesús, te ni ito ndee te ini xavi, maa ga ni da'ma xe ni jñuu tuu ya ni ini te xe katuu. Xuka te ni ndiko kuiñi te, ko kuenda ni naa gani ini te xe diukan ni kuu.

Ichi kua'an koyo tee ka dakua'a jnu'u Iya Jesús ñuu Emaús

¹³Divi ni kivi xukan, uu tee ka dakua'a jnu'u ya kua'an koyo te in ñuu nani Emaús, xe ndeku nu uxi in ciento metro nde ñuu Jerusalén. ¹⁴Te nini xe ka ika te kua'an koyo te ka ndajnu'u te taka nava'a ni kuu. ¹⁵Te nini ka ndajnu'u te, ni kendita maa Iya Jesús te kua'an koyo kaa ya ii te. ¹⁶Ko ñatuu ni ka ndakuini te xe divi ya kuu, chi maa Iyanyosi ni xedi koo xe ma ki ndakuini te ya.

¹⁷Te ni ikan jnu'u maa Iya Jesús:

—¿Na jnu'u ka ndajnu'u ni ichi vekoyo ni a?

Kuu xe ni ka tekú do'o te jnu'u xa'a, ni ka ñekuiñi te, te nda'vi deen ga ni ka kuu nuu te, xe ka jnau ini deen te. ¹⁸Te ni davido in tee nani Cleofás:

—Taka ñaxivi ñuu Jerusalén ka ini i taka xe ni kuu. Ko vaa madi'na maa dii ni ta ni'i jnu'u ga ni in xe ni kuu.

¹⁹Te ni ikan jnu'u ya:

—¿Naku ni kuu a?

Te iña'a te:

—Maa ga xe ka'an ni in xe ni ndo'o Jesús tee ñuu Nazaret, xe ni xu kuu te in tee ni xu ndakani jnu'u ni xu ka'an Iya Nyosi nu te, xe maa Iyanyosi ni chindee ña xe ni xu da'a te kue'e deen milagru ka'nu deen, te dani jna'a ni chindee ña ya xe maani jnu'u tu'va ni ñejniñu te orre ni dane'e te jnu'u Iya Nyosi nu ñaxivi, divi ku xe xiñu'u deen ni ka xu nda'a ña ñaxivi. ²⁰Ko tee ka kuñe'nu nu dutu y tee ka iyo jniñu ni ka ndakuña'a ña te nda'a tee ñuu Roma, kua'a xe ki ka'ni ña te, te ni ka xatakaa ña te nu cruzi. ²¹Ko taka da ni ka ñeni ini da xe maa te kuu Cristu xe dakaku ya ñaxivi israelita. Ko vijna ni kuu uni kivi xe ni kuu taka

xa'a. ²² Kuedi xe xeku ñadi'i ka dakua'a ii da, ni ka daxu'u ña ña, te kuenda ni ka naa gani ini da orre ni ka ndakani ña, chi ne'e vijna ni ka ñe'e koyo ña, ni ka ñekoto ña xavi nu ni ka chinduji i xiki kuñu Jesús, ²³ ko ñatuu ni ka ndani'i ña xiki kuñu Jesús, te ni ka ndaxee koyo ña ve'e. Te ka ndakani ña xe ni ka kendita uu ángel Iyanyosi te ka iña'a i nu ña xe ni ndateku Jesús. ²⁴ Te ni ka ñekoto jna'a xeku lañerru da ini xavi ndiyi, te ni ka ndani'i te diukan nava'a ni ka ndakani ñadi'i xukan, chi dani jna'a te ñatuu ni ka ndani'i te xiki kuñu Jesús.

²⁵ Xuka te iña'a maa Iya Jesús nu te:

—¡Naka nee naka ñuu ka ndaa ni xe ñatuu ka ñeku'un kuiti ini ni! ¿Naku xii deen ka ini ni kua'a xe ki kandijia ni taka jnu'u ni ka ka'an tee ni ka xu ndakani jnu'u xe ni xu ka'an Iya Nyosi nu te a? ²⁶ ¿Naku ñatuu ka ini ni xe ni ka ka'an te xe Iya xe tenda'a Iya Nyosi, Iya xe dakaku ñuu ñaxivi xa'a, ki'na ga kuini deen ya jnundo'o nu ñu'u xa'a, xuka te ndaa ya andivi nu tejnuni ya?

²⁷ Xuka te ni tena'a ya dane'e ya xe nu tutu ni chojnuni Sesi y nu tutu ni ka chojnuni taka ga tee ni ka xu ndakani jnu'u xe ni xu ka'an Iya Nyosi nu te, xukan kuu nuu xodo vido maa ya.

²⁸ Orre vekuxajni te xu'u ñuu Emaús ñuu kua'an koyo te, te ni da'a maa Iya Jesús xe ki kodo nuu ya ki'i ya.

²⁹ Ko ni ka ikan ta'vi deen te nu ya, te ka iña'a te:

—Na kendoo o va'a ga, chi veñini deen, te du'va xe veki'vi kuu.

Xuka te ni kivi ya ve'e, te ni ka kendoo te ii ya.

³⁰ Orre ni ka kukoo te ii ya nu mesa, ni jnii ya paa, te ni ndakueta'vi ya nu Iyanyosi, te ni dana'a ya, te ni dajña ya.

³¹ Maa orre xukan ni, te mudu ni ka ndajnuu kaji ga nduchi te, te ni ka ndakuini va'a te xe maa Iya Jesús kuu ya, ko danaa ni ga te ni naa ya te kua'an ya.

³² Te ka ndajnu'u ndijna'a maa te:

—Aan, dia'a iyo kuu xe orre ka ndajnu'u o ii ya ichi vekoyo o, te orre ni kachi jnu'u ya na jnu'u kuini ka'an jnu'u Iya Nyosi, nanu kuu xe uni ka ndava anu o te kudii deen ini o.

³³ Orre xukan ni te ni ka ndajni ichi te kuanu'u koyo tugu te ñuu Jerusalén, kuu xe ni ka ndaxee koyo te, te ni ka ndanijna'a te ii ndi uxi in bajadori ya xe xe ama ka xi'i tutu te ii xeku ga lañerru te,

³⁴ te ka iña'a te nu nduu tee xukan:

—Ichi ndaa ichi kuiti ndijia xe ni ndateku Iya Jesús, chi ni kendita ya nu Simuu.

³⁵ Xuka te nduu tee xa'a ni ka ndakani te nandede ni ka ndo'o te ichi kua'an koyo te ñuu Emaús, te nandede ni ka ndakuini te Iya Jesús orre ni dana'a ya paa.

Iya Jesús ndendita ya nu tee ka dakua'a jnu'u ya

³⁶ Ka ndajnu'u ga te daani xe diukan ni kuu, te danaa dakana ni ga ni kendita Iya Jesús, te ni ñekuiñi ya me'ñu nu ka xi'i te, te ni ka'an ya data'vi kuu, te iña'a ya:

—Jnu'u kuu jnu'u mani ki kunukoo ndo.

³⁷ Ko ni ka xu'u deen te, chi ni ka ñeni ini te xe ka ito ndee te in anu ñaxivi ni i'i, madi maa ya.

³⁸ Ko iña'a maa Iya Jesús:

—¿Naku deen ka xu'u ndo a? ¿Te naku ñatuu ka ñejnu'u ndo ni ini ni anu ndo xe maa ndi kuu a? ³⁹ Ki koto ndee va'a nda'a ndi y xe'e ndi, xe jmaa ndi kuu! Ki ñani ndee ña, te ki kuini ndo: chi in anu ñatuu na xiki kuñu ndido, te ka ito ndee ndo xe su'u chi iyo xiki kuñu ndi.

⁴⁰ Nini nde kuu ya ka'an ya jnu'u xa'a, ni dane'e ya nda'a ya y xe'e ya nuu ni jnakue'e xe ni kaan nduyu kaa. ⁴¹ Ko ndogani xe deen ka kudii ini te, te kuenda ka naa ka da'vi ga ni ini te xe ka ito ndee te ya, te ta ña'a ga ki kuini te nuxe ichi ndaa ichi kuiti ndijia kuu taka nava'a ka ito ndee te. Xuka te ni ikan jnu'u ya:

—¿Kai nda'a ndo in ta'vi xe kaji so a?

⁴² Te ni ka iña'a te in ta'vi chaka ndakadu, ⁴³ te ni jnii ya, te ni xee ya, te ka xi'i te ka ito ndee ña te.

⁴⁴ Xuka te ni ka'an ya:

—Vijna xe ni ka ini ndo taka xe ni ndo'o ni neni ndi, xa'a kuu jnu'u xe ni ka'an ndi te ni xu kachi jnu'u ndi orre ni xu dane'e ña ndi nu taka nyaa ndo: xe nde kua'a i xe xejna'a taka jnu'u Iya Nyosi xe ka'an nu ley Sesi, xe ka'an nu libru tee ni ka xu ndakani jnu'u ni xu ka'an Iya Nyosi nu te, te dani jna'a jnu'u ka'an nu tutu ya xe nani salmos, chi xukan kuu nuu xodo vido maa ndi.

⁴⁵ Xuka te ni da'a ya xe kaji kaji ni ka jnuu ini te, kua'a xe na ki keku'un va'a ini te jnu'u Iya Nyosi, ⁴⁶ te iña'a ya:

—Diukan xe ama xodo jnuni nu tutu Iya Nyosi, xe maa ndi, xe kuu ndi Cristu, Iya ni tenda'a Iya Nyosi xe dakaku ndi ñuu ñaxivi, kuini deen ndi jnundo'o te kuu ndi, ko nu uni kivi ndateku ndi. ⁴⁷Te na kute nuu jnu'u xa'a, te na kodo vido ndi, xe na ki ndakani ini ñaxivi te maa Iyanyosi dakanu ini xika kuechi taka ñaxivi ka iyo ni ka ka'nu ni ka iko ñuu ñaxivi xa'a, te na tena'a ñuu Jerusalén, te na kute nuu jnu'u ndi ki'i nitu'u ñuu ñaxivi. ⁴⁸Te maa ndo xe ni ka ini inuu ndo taka nyaa nava'a ni kuu, divi ku ta'vi jniñu ndi nu ndo xe kanuu xe ki ndakani ndo nu taka nyaa taka tu'u ñaxivi nava'a ni ka ini ndo.

⁴⁹»Te maa ndi tenda'a maa Espíritu Iya Nyosi nu ndo, diukan nava'a ni ka'an Tata ndi xe taji ya. Ko ki kundetu ndo ini ñuu Jerusalén xa'a, nde na ki ni'i ndo xe kukuu ndee ndo nde na jñudukun va'a ña Espíritu ya xe tenda'a ya xe kiji nde andivi.

Kuandaa Iya Jesús nde andivi

⁵⁰Xuka te ni xeka Iya Jesús tee ka dakua'a jnu'u ya te kua'an ya ii te xajni xu'u ñuu Betania, te ni ndone'e ya nduu nda'a ya, te ni ikan ta'vi ya nu Iyanyosi xe na da ii ya taka nyaa te. ⁵¹Te ndekuu ya da ii ña ya, ni ñende'e ya nu ka xi'i te, chi kuandaa ndijin ya andivi. ⁵²Ni ka ndachiñu'u te ya, xuka te ni ka ndiko kuiñi te ñuu Jerusalén te ka kuvete deen te. ⁵³Te taka kivi ni ka xu ndeku te ve'e ka'nu Iya Nyosi xe ka ndakueta'vi deen te nu ya, te ka ndachiñu'u deen te ya. Diukan na koo.